

EFOP-5.2.2-17 Transznacionális együttműködések

„KOR-TÁRS” – TÁRS a FIATAL CSALÁDOK mellett határon innen és túl

Kutatási zárójelentés

2019.10.30.

Projektvezető:

Dr. Barkaszi Levente

Kutatásvezető:

Dr. Tózsér Anett

Közreműködő munkatársak:

Borbándi Erik

Dr.

Paál
Zsuzsanna

SZÉCHENYI 2020

Tartalom

1. A projekt célja	4
2. A kutatási terv bemutatása.....	7
3. A megbízás során az NSKI munkatársai által elvégzett kutatási tevékenységek.....	13
4. Irodalom feldolgozás	15
4.1. Demográfia és gyermekvállalás, a népesedési folyamatok társadalmi különbségei	15
4.2. A felnőtt fiatalok (18–34 és 35–44) párválasztási szokásai és családtervezési stratégiák...18	
4.2.1. Általános tendenciák.....	18
4.2.2. A fiatalok párválasztási szokásai	22
4.2.3. A fiatalok családtervezési stratégiái és a gyermekvállalás jellemzői	24
4.2.4. A párkapcsolati forma és a társadalmi nemiszerep-stressz összefüggései	35
4.3. Demográfia és gyermekvállalás a felvidéki lakosság körében	39
4.3.1. Családtámogatás a Felvidéken.....	46
4.4. A család tegnap és ma 5. című konferencia eredményei	48
4.4.1. A konferencia elvei.....	48
4.4.2. Az előadások főbb következtetései.....	49
4.4.3. A projekthez való illeszkedés	51
4.5. Megjegyzések.....	53
5. A magyarországi válaszok feldolgozása	54
5.1. Szociológiai-demográfiai jellemzők.....	55
5.2. A szakmai kérdésekre adott válaszok bemutatása	64
6. A felvidéki válaszok feldolgozása.....	86
6.1. Szociológiai-demográfiai jellemzők....	86
6.2. A szakmai kérdésekre adott válaszok bemutatása	94
7. A felvidéki és a magyarországi eredmények összehasonlítása.....	105
8. Összefoglalás.....	122

9. Javaslattétel	130
10. Irodalomjegyzék	133
11. Melléklet	137
11.1. Kérdőív	137

1. A projekt célja

A népesedési kihívás sikeres kezelése érdekében szükséges a család intézményének megújítása a családokat segítő közösségek, szolgáltatások javításával. Végző cél a gyermekvállalás elősegítése. Ezáltal több fiatal válik családossá, szerencsés esetben nagycsaládossá, ami nélkülözhetetlen a jelenleg megfigyelhető negatív demográfiai tendenciák megállítása és megfordítása szempontjából. Ehhez meg kell találni azokat az ösztönző és segítő tényezőket, amelyek elősegítik az önálló életkezdést és megkönnyítik a családban rendelkezésre álló erőforrások optimális használatát. Ennek érdekében ösztönözni kell a fiatalokban szunnyadó családi iránti vágy kibontakoztatását, együttműködő társadalmi, családi környezet biztosításával, közösségi aktivitásuk erősítésével.

A fiatalság, a család, a családtervezés, a demográfiai és a megélhetési problémák egymással összefüggő, egymásra épülő területek. A piacgazdaság alapvetően az individualista, karrierre törekvő, saját anyagi érdekeit előtérbe helyező irányba terelte a fiatalokat, ami már középtávon is társadalmi problémákat szül. Éppen ezért nagyon fontos ezt a problémát felismerni és még időben orvosolva kiegyenlíteni a különböző korcsoportok között lévő egészséges arányokat. Ellenkező esetben egy egyre súlyosbodó, gazdasági és társadalmi összeomláshoz vezető helyzet alakulhat ki.

A fent vázolt folyamatok megerősítése érdekében a NOE Tiszavasvári Nagycsaládosok Egyesülete által vezetett „KOR-TÁRS” – TÁRS a FIATAL CSALÁDOK mellett határon innen és túl” című projektjének elsődleges célja a család társadalmi szerepét erősítő jó gyakorlatok megismerése és cseréje.

Ennek eszközei:

- az együttműködő külföldi és belföldi partnerek témába vágó szakmai tapasztalatainak kölcsönös megismerése a közös műhelymunkák, tanulmányutak során;
- a témába vágó és a tudomány eszközeivel feltárt szakmai tapasztalatok megismerése: a fenti együttműködésre megerősítően ható szakmai szimpóziumok, viták,

konferenciák, publikációk összegzése;

- **valamint a közös munka folyamán az egyes problémák megoldására kidolgozott, kielélt és kipróbált jó gyakorlatok azonosítása és rögzítése.**

A partnerek kiválasztásánál az volt a legfőbb törekvés, hogy elkötelezettek legyenek a családok gondolkodás iránt oly módon, hogy látókörükben legyen a célcsoportunkat alkotó fiatal korosztály, akiknek a korosztályi kihívásai (családalapítás, fészekrakás, karrier) napjainkban erősödő intenzitással jelennek meg.

Fontos, hogy a műhelymunkákon, tanulmányutakon bemutatásra kerültek egy szűkebb térség társadalmi problémái annak érdekében, hogy lehetőségük legyen a magyarországi és a külföldi szakértőknek arra, hogy a térség felzárkóztatására alkalmas jó gyakorlatait, tapasztalatait egymásnak átadják.

A fejlesztés a projektbe bevont szakembereknek is hasznos volt, mert olyan új módszerek sokaságát sajátíthatták el, amelyeket hatékonyan tudnak alkalmazni a saját szervezetük életében is, kilépve a saját eddig megszokott keretükből. Ezáltal növekszik a társadalmi hatásuk, a pozitív társadalmi megítélésük is.

A projekt további eredménye a szakértők, szakemberek közötti együttműködés erősödése is, hiszen a partnerséggel, a műhelymunkákon és tanulmányutakon történő részvétellel tovább erősödtek az ifjúság- és családsegítés területen tevékenykedő szervezetek és szakembereik közötti szakmai kapcsolatok.

A projekt hozzájárult a helyi és a határon túli partnereink társadalmában a családbarát attitűd megerősödéséhez is. A családbarát közgondolkodás és közösségépítés népszerűsítéséhez, a családi értékek pozitív megjelenítéséhez, a családok önkéntes tevékenységének ösztönzéséhez.

A projekt keretében sor került egy szakmai kutatásra is, amelynek célja volt a fiatalok gyermekvállalását gátló tényezőknek a feltárása, valamint a szakmai szervezeteknek a gyermekvállalás ösztönzésében betöltött szerepének vizsgálata. A kutatást a Nemzetstratégiai Kutatóintézet munkatársai végezték el.

A projekt során szeretnénk volna megcélozni azokat a szakmai szervezeteket, mindazon szakembereket körét, akik az ifjúság- és családsegítés terén állami és nem állami intézményekben tevékenykednek, és hozzá

tudnak járulni ahhoz az ismeretátadáshoz, amely a projekt céljainak elérése érdekében szükséges.

A projekt eredményeként létrejövő szakmai ajánlások és iránymutatások gyűjteménye kézikönyvszerű útmutatóul szolgál mind a szakpolitika érintett területén tevékenykedő szakembereknek, mind pedig a hasonló problémákkal küzdő hasonló szervezetek számára határon innen és túl, akár az egész Kárpát-medencére kiterjedően.

A projekt végrehajtásának ideje 2017. 11. hó 01-től 2019. 10. hó 31-ig tartott, azaz 24 hónapos megvalósítási idő állt rendelkezésre.

A következőkben a **kutatási tevékenységre vonatkozó kutatási tervet és a kutatási eredményeket részletezzük.**

2. A kutatási terv bemutatása

A kutatás célja

A projekt kapcsán megvalósuló kutatás azon lehetőségek szakszerű felderítését célozta, amelyek elősegítik a családalapítás előtt álló fiatalok és a fiatal családok szemléletformálását, a nagycsaládban gondolkodás motiválását, a nagycsaláddal együtt járó problémák kezelését az ifjúság, a családsegítés és -gondozás, valamint a nagycsaládos szervezetek hazai és szlovákiai szakemberei körében.

A kutatási módszer és eszközök

Első lépésként szakirodalmi vizsgálatra került sor, amelynek során feltártuk a családtervezési stratégiákat és a gyermekvállalás jellemzőit a magyarországi fiatalok körében. Ezen belül szót ejtettünk a demográfiáról, a gyermekvállalás, a népesedési folyamatok társadalmi különbségeiről. Ezen kívül vizsgáltuk a felnőtt fiatalok (18–34 és 35–44) párválasztási szokásait és családtervezési stratégiáit, a gyermekvállalásuk jellemzőit. Kitértünk továbbá a párkapcsolati forma és a társadalmi nemiszerep-stressz összefüggéseire.

Második lépésben az összehasonlító kutatást a személyes, valamint online kérdezés módszerével, papír alapú kérdőív, online kérdőív, strukturált interjú eszközeivel végeztük. A kérdőívek kitöltése anonim és önkéntes módon történt. A kutatás primer eszköze a kérdőív volt.

A kutatás célcsoportja

A kutatás célcsoportja **min. 100 magyarországi és 100 szlovákiai**

- **állami és nem állami intézményekben, szervezetekben dolgozó szakember** – beleértve a civil szervezeteket, egyházi jogi személyeket, önkormányzatokat és nemzetiségi önkormányzatokat –, aki az ifjúság és családgondozás-nevelés, családsegítést érintő területeken tevékenykedik, különös tekintettel a nagycsaládos szervezetek szakértő kollektívájára. A célcsoport elérése hazai szakmai adatbázisok által, valamint a NOE tagszervezetei és szakmai adatbázisai, kapcsolathálói által történik. A külföldi kutatásban érintett szakembereket a pályázó és szlovákiai partnere kapcsolatrendszere, illetve az ott rendelkezésre álló adatbázisok segítségével értük el. A kutatásban résztvevő szakemberek száma reprezentatív módon tükrözte a

tématerületen tevékenykedő szakemberek véleményét, szakmai tudását.

- **A kutatás másik célcsoportja volt azoknak a gyermekvállalás előtt álló fiataloknak a köre (18–45 év között), illetve azok a már családban élő szülők, akiknek a véleménye szintén meghatározó, hiszen saját tapasztalataik alapján tudták megfogalmazni, hogy melyek a gyermekvállalást akadályozó tényezők; mely tényezők segítik az újabb gyermek(ek) vállalását.**

A kérdőíveket a vizsgálati időintervallumban

- 107 magyarországi válaszadó és
- 100 felvidéki válaszadó töltötte ki.

A vizsgálatban alkalmazott mintaszám tehát nem reprezentatív, ugyanakkor rávilágíthat ennek – a magyarság megmaradása szempontjából meghatározó – témakörnek azokra a pontjaira,

amelyek megoldásra várnak és azokra az eszközökre is, amelyek segítenének ezeknek a kritikus problémáknak az enyhítésében.

A kutatás vizsgálati tématerületei, kérdéskörei

A kutatásunkkal az alábbi kérdésköröket vizsgáltuk:

- A családtervezési stratégiák és a gyermekvállalás jellemzői a magyarországi fiatalok körében.
- Demográfia, gyermekvállalás, népesedési folyamatok társadalmi különbségei.
- Felnőtt fiatalok (18–34 és 35–44) párválasztási szokásai és családtervezési stratégiái, a gyermekvállalás jellemzői.
- A párkapcsolati forma és a társadalmi nemiszerep-stressz összefüggései.
- A fiatalok elköteleződésének legfontosabb okai.
- Mely tényezők, értékek fontosak a hosszú távú, stabil párkapcsolat kialakításában.
- Mely tényezők, milyen mértékben hátráltatják ma a fiatalokat a gyermekvállalásban.
- Mely tényezők, milyen mértékben hátráltatják a fiatalokat a további gyermekek vállalásában.
- A megkérdezettek a gyermekvállalás idején hogyan, milyen eszközökkel birkóztak meg a felmerülő akadályokkal.
- Milyen tényezők és mennyire ösztönözhetik a fiatalokat a gyermekvállalásban.
- A jelenlegi állami juttatások, családi támogatások mennyire hatékonyak a gyermekvállalás elősegítésében.
- A civil és az egyházi szervezetek közül melyek és milyen mértékben segítik elő a fiatalok gyermekvállalását.
- Melyek azok a családsegítő intézmények, amelyek a leghatékonyabban segítik elő a fiatalok gyermekvállalását.
- A családokat segítő intézmények milyen eszközökkel és mennyire tudják

ma ösztönözní a fiatalok gyermekvállalását.

- A családsegítı szervezetek hogyan és milyen konkrét eszközökkel tudnák a jelenleginél még hatékonyabban ösztönözni a fiatalok gyermekvállalását.

A kutatás eredményei, hasznosulása

Az elkészült összehasonlító kutatási zárójelentést legalább 120.000 karakter terjedelemben, bárki számára elérhető módon, online formában közzétesszük.

A szakmai tevékenységgel az alábbi eredményeket érjük el:

- a családalapítás előtt álló fiatalok, illetve a fiatal családok motiválása, a nagycsaládos szemlélet kialakítása, formálása, a gyermekáldáshoz mára sajnos hozzátapadt negatív sztereotípiák megváltoztatása, a kérdéskörhöz tartozó jó gyakorlatok megismerése mindkét országban, a tapasztalatok összevetése, illetve az adaptációs lehetőségek feltárása;
- a házasság és a család értékeinek felmutatása, a nagycsaládban való élet szépségeinek és esetleges árnyoldalainak megismerése, feltárása, összevetése a két ország szempontjából;
- a generációk közötti együttműködés előnyeinek és hátrányainak a megismerése;
- a nagycsalád, mint erő- és örömforrás lehetőségeinek feltárása;
- a kis- és nagycsaládok közötti együttműködés, családi hálók kialakítása, egymást segítő gyakorlatoknak a megismerése;
- a vizsgált kérdések fejlesztési lehetőségeinek a feltárása mindkét országban;
- a kapcsolatépítést, együttműködést segítő, gátló tényezők feltárása;
- a projekt hatékonyságának vizsgálata.

Disszemináció keretében a tapasztalatok megosztása:

- legalább 40 fő hazai szakember részvételével tréningek, kompetencia fejlesztések keretében megosztottuk a projekt tapasztalatait;
- a projekt eredményeit széles körben megismertettük a magyarországi

nagycsaládos területen tevékenykedő szervezetek körében.

3. A megbízás során az NSKI munkatársai által elvégzett kutatási tevékenységek

- A projekt keretében elkészítettük a **kutatási módszertant**, amelyben meghatároztuk a kutatás célját, a kutatási módszereket és eszközöket, a kutatás célcsoportját, a kutatási kérdéseket.
- **Szakirodalmi vizsgálatot** végeztünk el a párkeresés, a családalapítás, a fiatalok gyermekvállalási szokásait gátló tényezőinek feltárásáról.
- A szakirodalmi vizsgálatok eredményeire építve, **kérdőívet készítettünk** a fiatalok gyermekvállalást gátló tényezőinek feltárásához, illetve a szakmai szervezeteknek a gyermekvállalás elősegítése érdekében folytatott szerepének vizsgálatához. (1. melléklet)
- A kérdőíves adatgyűjtés keretében **részt vettünk a 2018. október 11-13. között Gyügyön megrendezett Kárpát-medencei Magyar Lelki Segítő Szolgálat IV. Hálózatépítő Konferencián**, ahol kérdőíveket töltöttünk ki felvidéki és magyarországi mentálhigiénés és családtámogató szakmai szervezetek munkatársaival. A konferencia témája a „*családtervezés*” volt.
- Részt vettünk az SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszéke, az MTA–SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport és az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Kaufmann Dávid Zsidó Kultúrakutató Csoportja által megrendezett, „**A család egykor és ma (5.)**” című konferencián 2018. december 10–11-én az SZTE BTK-n. A konferencián

információkat gyűjtöttünk a család múltbeli és napjainkban tapasztalható szerepére vonatkozóan.

- A kérdőív kitöltésének folyamatában, 2018. szeptember 01. és március 07. között 107 fő magyarországi kitöltés és 100 felvidéki kitöltés érkezett.
- Elvégeztük a magyarországi kérdőívek feldolgozását, az eredményeket a kutatási jelentésben megjelenítettük.
- Feldolgoztuk a felvidéki kérdőív adatait is és az eredmények bekerültek a második kutatási részjelentésbe.
- Elkészítettük a két ország kérdőíves eredményeinek összehasonlító vizsgálatát.
- Összeállítottuk a kutatás zárójelentését, amelyben összefoglaltuk a megállapításainkat és megtettük az ezek alapján született javaslatainkat.

4. Irodalom feldolgozás

4.1. Demográfia és gyermekvállalás, a népesedési folyamatok társadalmi különbségei

Magyarországon a **születésszám** jelentős csökkenése, majd alacsony szinten való stagnálása következtében egyre kisebb létszámú újszülött nemzedékek léptek be a népességbe és nőttek fel az elmúlt évtizedekben. Ennek eredményeként 1981 óta a 0–14 éves gyermekkorúak létszáma 932 ezer fővel, csaknem 40 százalékkal csökkent. Ugyancsak visszaesett a fiatal felnőtt lakosság (15–39 évesek) létszáma, a több mint 17 százalékos csökkenés meghaladta a 658 ezer főt. A gyermekkorúak száma és aránya tehát az össznépelességen belül és az aktív korú népességhez viszonyítva folyamatosan csökkent az elmúlt évtizedekben. 1990-ben még a népesség egyötöde volt gyermekkorú, ez mára 15 százalék alá csökkent. Ezzel párhuzamosan az időskorúak aránya folyamatosan emelkedett (13-ról 18 százalékra). A gyermek- és időskorúak aránya az aktív korúakhoz képest 2016. január 1-jén közel 49 százalékot tett ki. A következő évtizedekben is egyre kisebbek lesznek a szülőképes korú női generációk: változatlan gyermekvállalási hajlandóság mellett a születések számának jelentős visszaesésére lehet számítani a közeljövőben is, az előreszámítás szerint 2060-ra ez a szám akár 60 ezerre csökkenhet (KSH 2016, 2–9).

A születések száma a demográfiai folyamatok egyik legfontosabb indikátora, és két tényezőtől függ: a szülőképes korú nők számától és azok gyermekvállalási hajlandóságától. Magyarországon az újszülöttek száma hosszú időszak óta alapvetően csökkenő tendenciát mutat. Az 1990. évi 126 ezerről 1998-ban 100 ezer alá csökkent és azóta sem érte el ezt a szintet (Dukay-Szabó et al 2013, 227–228), 2011-ben süllyedt abszolút mélypontra, 88 049 főre. 2015-ben 91 690 gyermek jött a világra, amely azonban már a 2010 – 2015. közötti időszak legmagasabb születési száma volt. 1990 és 2013 között összességben 28 százalékkal csökkent az élve-születések száma hazánkban (Dukay-Szabó et al 2013, 228). Az 1990-es évek látványos születésszám-visszaesését nem a női népesség korösszetételében történt változás magyarázza, hanem a gyermekvállalás gyakorisága, vagyis a termékenység szintje változott (KSH 2016, 13). A születések számának csökkenésében több tényező is szerepet játszhat: a gyermekvállalási életkor kitolódása, az egzisztenciális bizonytalanság, a labilis munkaerő-piaci helyzet, vagy éppen a szakmai illetve a karrierambíciók, a párkapcsolati

instabilitás, az értékrend változás (Dukay-Szabó et al 2013, 227–243).

A **gyermekvállalás időzítéséről** a szülő nők átlagos életkora tájékoztató. Az elmúlt negyedszázadban mintegy 5,5 évvel növekedett a gyermekvállalás életkora az első gyermekek tekintetében (KSH 2014, 2, 2016, 14). 2015-ben az első gyermekvállalás átlagosan 28,4 éves korra esett az 1990. évi 23 évhez képest, az összes gyermek esetében pedig az 1990. évi 25,7 évről 2015-re 30 éves kor fölé emelkedett az átlagos életkor (KSH 2016, 14). Minél fiatalabb életkorban vállalják első gyermeküket az anyák, annál több gyermeket hoznak világra életük folyamán. Ez a magatartási minta elsősorban az alacsonyabb iskolai végzettségű nőkre jellemző és az elmúlt évtizedekben sem változott. A gyermekvállalás életkorának emelkedése főleg a középfokú, szakmát tanult vagy ennél magasabb végzettségű, érettségizett vagy egyetemet, főiskolát végzett nőknél jelentkezik, a legjelentősebb mértékben a szakiskolát végzett (4,9 év) és az érettségizett nők (4,7 év) körében emelkedett. Ezáltal kinyílt az olló az alacsony és a magas iskolai végzettségű szülő nők életkora között. Az 1990 – 2013 közötti időszakban 8,6-ról 13,5 évre nőtt a különbség az egyetemet végzett és a nyolc osztálynál alacsonyabb végzettségű nők első gyermekvállalási életkora között (KSH 2014, 2, 2016, 14). A kitolódott gyermekvállalási életkor a termékenységet és ezen keresztül a vállalt gyermekszámot is jelentősen befolyásolja, és a (nem szándékolt) gyermektelenségnek, vagy a korábban tervezettnél kevesebb gyermek vállalásának egyik lehetséges rizikófaktorává vált (Dukay-Szabó et al 2013, 227–243). A megemelkedett gyermekvállalási életkor is több okra vezethető vissza. Megnőtt, különösen a nők körében a nappali tagozaton tanulók aránya, amely elfoglaltság a „főállású anyasággal” kevésbé egyeztethető össze. A tanulmányok befejezése után a munkába állás, a tapasztalatszerzés, egy bizonyos egzisztencia megteremtésének igénye, az egyéni életcélok elérése mind-mind a gyermekvállalás kitolódásához vezethet. A fiatalok elvárásai is megváltoztak: fontos például a külön lakás, s leendő gyermeküknek is szeretnének minél több erőforrást (pl. külön szobát, oktatást, sportolási lehetőséget, tárgyi javakat) biztosítani, ami komoly költségekkel jár. Mindezen tényezők a gyermekszám csökkenésének irányába is hatnak.

A **teljes termékenységi arányszám** azt fejezi ki, hogy az adott év születési gyakorisága mellett egy nő élete folyamán hány gyermeknek adna életet. A teljes termékenységi arányszám az 1990-es évek során a születésszám rohamos csökkenése következtében látványos visszaesést mutatott: 1990 – 1999 között 1,84-ről 1,29-re mérséklődött az egy nőre jutó gyermekek

száma és 2011-ben érte el az abszolút mélypontot, 1,24-et, ami több mint 40 százalékos elmaradást jelent az egyszerű reprodukció szintjéhez (2,1) képest. 1990 és 2013 között a teljes termékenységi arányszám 1,8-ról 1,3-ra csökkent, ami tartósan alacsonyabb, mint a népesség természetes, egyszerű újratermelődéséhez szükséges. Magyarország ezzel nemcsak Európában, hanem az egész világon is az egyik legalacsonyabb termékenyséű ország, Európában csupán Lettorszában és Portugáliában ilyen alacsony a gyermekvállalási kedv (Dukay-Szabó et al 2013, 228). A teljes termékenységi arányszámnak a 2010-es évektől enyhe növekedése látható, de továbbra is alacsony szintje jelentheti a halasztó magatartás korábinál kisebb arányú terjedését, vagy pedig a gyermekvállalási hajlandóság tényleges emelkedését (KSH 2016, 9–22). A 2001. évi népszámláláshoz képest emelkedett a legfeljebb nyolc osztályt végzett és kismértékben az egyetemi, főiskolai végzettségű nők termékenysége, csökkent az érettségizett nők szülésgyakorisága és várható átlagos gyermekszáma. Az adatok ezzel együtt azt is jelzik, hogy az alacsonyabb végzettségű, de magasabb termékenyséű nők aránya csökkent, és fordítva, a magasabb végzettségű és alacsonyabb termékenyséűeké pedig nőtt a szülőképes korúak körében: 1990 óta az érettségizettek aránya nem változott, az egyetemi végzettségűek részesedése viszont közel háromszorosára emelkedett. A születésszám csökkenésével párhuzamosan tehát egyre nő a magasabban képzett anyák aránya az összes születésen belül, ami az általános termékenység szintjére és a szülő nők átlagos életkorának emelkedésére is kihat (KSH 2014, 2–8).

A gyermekszám és a termékenység csökkenése mellett a **gyermekvállalási életkor kitolódása** is megfigyelhető. Míg 1994-ig a 20–24 éves nők vállaltak leggyakrabban gyermeket, 1995 és 2009 között a 25–30 év közötti nőkre jutott a legtöbb újszülött, 2010-től pedig már a 30–34 évesek a leggyakoribb gyermekvállalók, akik a 2011-es népszámlálás alapján az összes születésszám több mint egyharmadát, 34 százalékát adták (Ádám et al 2013, 215). A szülőképes kort kettévontva látszik, hogy a 30 éves és idősebb nők termékenysége emelkedett, a 30 év alattiaké pedig visszaesett, azonban az is megállapítható, hogy a 20-as éveikben járó nők alacsony termékenységét nem tudta ellensúlyozni a 30-as éveikben szülő nők termékenységének emelkedése (2016, 15).

A **gazdasági aktivitás vizsgálata** szerint megállapítható, hogy a foglalkoztatott nők adják a születések egyharmadát. Az eltartott nők termékenység szintje azonban jóval alacsonyabb, mint a foglalkoztatott nők termékenységi szintje és messze elmarad az országos átlagtól is. Ez elsősorban azzal magyarázható, hogy az eltartottak döntő

többsége nappali tagozatos tanuló, és kisebbségben vannak az egyéb eltartott, főleg háztartásbeli nők. Az életkor szerinti termékenység a fentiekben elmondottakról merőben más képet mutat a munkanélküli és az inaktív kereső nők körében (az inaktív keresők döntő többségét a gyermekgondozási ellátásban részesülő nők teszik ki). Mindkét aktivitási csoportban feltűnő a 25 éven aluliak, ezen belül különösen a tizenévesek kiugróan magas termékenysége. Ezek alapján meglepő, de bizonyos fókig érthető képet mutat a teljes termékenységi arányszám gazdasági aktivitás szerinti alakulása. Az eredmények szerint a foglalkoztatott nők várható átlagos gyermekszáma (1,61) jóval meghaladja az *országos átlagot* (1,31). Az egyszerű reprodukciós szintet meghaladó, illetve azt megközelítő termékenységi szintet viszont csak a munkanélküli (2,19) és az inaktív kereső nők érnék el (2,08) (KSH 2014, 3–7).

A **házasságon kívüli születések aránya** 13-ról 48 százalékra emelkedett 1990 és 2015 között. 1990 és 2015 között a 20 éven aluliaknál 35-ről 90 százalékra ugrott a házasságon kívüli gyermekvállalás aránya, a 25–29 éves korcsoportban 9-ről 75 százalékra, a 25–29 éveseknél 8-ról 47 százalékra, 30 éves kor felett pedig már az anyák 36 százaléka vállalt házasságon kívüli gyermeket a korábbi 15 százalékhoz képest. Ezek szerint tehát a fiatalok körében nő a házasságon kívüli gyermekvállalások aránya, ugyanakkor a teljes korstruktúra tekintetében csökken a részesedésük, azaz nem csak a legfiatalabbakra jellemző a házasságon kívüli születések arányának növekedése (KSH 2016, 14).

A KSH (2014, 7) azt is vizsgálta, hogy **befolyásolja-e a nők mortalitását a vállalt gyermekek száma**, és ha igen, akkor hogyan. Ennek bemutatására ugyancsak a népszámlálási adatok nyújtanak segítséget. A halandósági arányszámok figyelemreméltó különbséget mutatnak gyermekszám szerint. Az eredmények azt mutatják, hogy a gyermeklétszám emelkedésével kezdetben csökken, majd egy lassú emelkedést követően a magasabb gyermeklétszámú nőknél tovább nő a mortalitás. Az adatok egyértelműen bizonyítják, hogy a kétgyermekes nők halandósága a legalacsonyabb, de a korcsoportok döntő többségében *a három- és négygyermekesek mortalitása is alacsonyabb, mint a gyermekteleneké.*

4.2. A felnőtt fiatalok (18–34 és 35–44) párválasztási szokásai és családtervezési stratégiák

4.2.1. Általános tendenciák

Győrffy és munkatársai (2013) kutatásukban megállapították, hogy a rendszerváltás óta dinamikus változások zajlottak le a

családalapítási és gyermekvállalási tendenciák területén Magyarországon. E változás legszembetűnőbb megnyilvánulásai a **családalapítási életkor kitolódása, a házasságkötések visszaszorulása és a csökkenő termékenység** (Gyórfly et al 2013, 199). Ezek a tendenciák annak ellenére tapasztalhatók, hogy a kutatások adatai szerint a családot, a gyermeket fontosnak, nagy értéknek tekinti a lakosság (Susánszky et al 2013, 245). Mindez összefügg azzal a jelenséggel, hogy nehezebbé vált a fiatalok belépése a munkaerőpiacra és ezzel párhuzamosan egyre többen éltek az oktatás expanziója által kínált lehetőségekkel. A hagyományos nemi szerepek átalakulása mellett a házasságon kívüli együttélés és gyermekvállalás, valamint a válások és a tudatos gyermektelenség is mind elfogadottabbá váltak a társadalomban (Gyórfly et al 2013, 200). A változásban intézményes okok (a munkalehetőségek, a karrier alakulása, az oktatás szerepe) és egyéni okok (értékek, a nők intenzív belépése a munkaerőpiacra), valamint ezek kölcsönhatása játszanak szerepet. A folyamatot tovább színesíti a párkapcsolati formák pluralizálódásának trendje, a családok sokféléségének és sokszínűségének elterjedése.

A házasságok számának csökkenésével párhuzamosan nő a **házasulandók életkora**: 2009-ben a férfiak átlagosan 31 éves korban, a nők átlagosan 28,3 éves korban házasodtak. A házasság intézményének csökkenése mellett dinamikusan emelkedik az élettársi kapcsolatok aránya. 1990 és 2005 között az élettársi kapcsolatok száma megháromszorozódott (Gyórfly et al 2013, 200). Az élettársi kapcsolatok mellett megjelentek a „Living Apart Together” („látogató kapcsolat”) típusú kapcsolatok, amelyben a partnerek külön háztartásban élnek. Mindezeket túl tendencia az egyedül élők arányának növekedése, ám Magyarországon az emelkedés legmeghatározóbb oka az özvegyülés és nem a „szingli” életforma elterjedése.

Az elmúlt években, hasonlóan az észak- és nyugat-európai országok többségéhez, Magyarországon is tapasztalható a **családok szerkezetében** és működésében beálló változás, a párkapcsolati formák átalakulása (Ádám et al 2013, 213). A hazai kutatások eredményei alátámasztják, hogy míg 1990-ben a párkapcsolatban élő fiatal (20–24 év közötti) férfiak 11 százaléka és az ugyanilyen korú nők 8 százaléka választotta az élettársi kapcsolatot, addig 2005-ben ez az arány már mindkét nem esetében 60–61 százalékra növekedett. Ugyanakkor a fiataloknál ez az életforma átmeneti jellegű, időleges, mert a 35–39-ik életévükben házasság nélkül együtt élők aránya 16–17 százalékra csökken, vagyis a párkapcsolatban élők túlnyomó többsége erre az életkorra már házasságban él. Ádám et al (2013, 214) kutatásai viszont azt támasztják alá, hogy az

élettársi kapcsolatok sok esetben egyáltalán nem vezetnek házassághoz, vagy pedig az együttélést követően kevésbé lesz sikeres a házasság, mint enélkül. A 2011-es népszámlálási adatok tendenciái is azt mutatják, hogy a legutóbbi évtizedekben az élettársi kapcsolatok növekedésével a házasságon kívül született gyermekek száma is emelkedett. A 2011-ben született gyermekek már több mint kétötödének a szülei nem voltak házasok.

A fenti tendenciák mellett meghatározó tényezőként van jelen a **válás jelensége**, melynek gyakoriságát tekintve Magyarország az európai középmezőnyben helyezkedik el. Az utóbbi években a válások számában visszaesés tapasztalható, ugyanakkor a házasságkötések és a házasságban élők aránya is jelentős csökkenést mutatott. A változások ellenére azonban a kutatások azt is mutatják, hogy a magyar társadalom alapvetően házasságpárti és az élettársi kapcsolatok nagy százalékában is a későbbi házasságkötés a cél (Györffy et al 2013, 200).

Megállapítható továbbá, hogy **a magyarok értékrendjében előkelő helyet foglal el a gyermek**. Az „*egy nőnek szüksége van a gyerekre a teljes élethez*” állítással egyetértők aránya tekintetében Magyarország messze leghagyja Németországot, Franciaországot és Oroszországot. Egy 2004-2005-ös felmérés tanúsága szerint itthon a nők 75,3 százaléka, valamint a férfiak 66 százaléka gondolkozott ilyen módon (Ádám et al 2013, 214). A 14 európai ország összehasonlító vizsgálatát végző, 2000 és 2003 között lebonyolított „PPA II” kutatás reprezentatív mintán végzett kérdőíves vizsgálata a demográfiai változások társadalmi megítélésének feltárása mellett foglalkozott a párkapcsolatok pluralizációjával, a nemi szerepek modernizálódásával, valamint a gyermekvállalási elképzelésekkel, illetve a családtervek és a családpolitika kapcsolatával (Ádám et al 2013, 214–215). A vizsgált mintákban az országokra jellemző termékenységi mutatók, valamint az ország gyermek-centrikussága között fordított arányosság mutatkozott. Magyarország 23 pontra értékelte a gyermek szerepét, azaz a vizsgált országok között a magyarok értékrendjében legfontosabb a gyermek, a termékenységi arányok mégis éppen csak 1,3 felett állapodnak meg (Ádám et al 2013, 215).

Ezt az ellentmondást tükrözi az is, hogy a „*milyen gyerekszámot tartana ideálisnak egy család számára*” kérdésre adott válasz az elmúlt mintegy három évtizedben csaknem eggyel, 2,76-ról 1,96-ra csökkent. Azaz egyfajta liberalizáció tapasztalható a közgondolkodásban, amelynek következtében tetten érhető az egyéni életcélok gyermekszámot befolyásoló hatása (Dukay-Szabó et al 2013, 228). A kutatásokból az is kiderült, hogy nem a házassági hajlandóság az,

amely igazán befolyásolja a gyermekvállalási hajlandóságot, hanem sokkal inkább az a törekvés, hogy a nők és a férfiak minél könnyebben össze tudják egyeztetni a pénzkereső tevékenységet a gyermekvállalással (Susánszky et al 2013, 245–246, 252–253).

A tradicionális nemi szerepfelfogás, amely a kereső tevékenységet egyértelműen a férfiakhoz, a házimunkát és a gyermekgondozást pedig a nőkhez kötötte, a XX. század második felére megváltozott. A társadalmi nemi szerepeket a párkapcsolatok és a család intézményének történeti változásai is jelentősen befolyásolták. A modernnek tekintett nemi szerepfelfogás a szerepek bizonyos összetevőit felcserélhetőnek tartja, rugalmasabban vélekedik a nemek munkamegosztásáról (Susánszky et al 2013, 252–253).

A nemi szerepfelfogásokban megnyilvánuló modernizációs folyamat 1988 és 2002 között Magyarországon nem a nyugat-európai trendeknek megfelelően alakult. Az International Social Survey Programme (ISSP) keretében készült nemzetközi felmérések adatai a nyugat-európai és a magyar lakosság nézetei között jelentős eltérést mutattak. A rendszerváltozást követő időszakban a magyar lakosság, de különösen a nők szerepfelfogásában tovább erősödtek a tradicionális, konzervatív értékek, amelyet a kutatók a szocializmus időszakának kikényszerített modernizációjával és a felülről diktált emancipációval magyaráznak (Susánszky et al 2013, 245). A 2002-es felmérés már egyfajta visszarendeződést mutatott, azaz a válaszadók rugalmasabban viszonyultak mind a nők munkavállalásához, mind a családi szerepekre vonatkozó elvárásokhoz.

A halasztott gyermekvállalás és a gyermektelenség kérdését Szalma Ivett – Takács Judit is vizsgálták (2016) és az alábbi következtetésekre jutottak: a karrierorientáltként megjelölt gyermektelenek csoportja nem figyelhető meg Magyarországon. A stabil munkával rendelkező nők nagyobb eséllyel vállalnak gyermeket, mint a bizonytalan munkaerő-piaci helyzetű társaik. Bár a magas iskolai végzettségű nők között a gyermektelenek felülreprezentáltak, ez valószínűleg inkább annak köszönhető, hogy ők nehezebben alakítanak ki tartós párkapcsolatot (mint a nem magas végzettségű nők és a magasabb végzettségű férfiak). A másik hétköznapi hiedelem, amelyet a kutatási eredmények szertefoszlatnak, hogy a gyermektelen nők kevésbé csalásközpontúak, mint gyermekes társaik. A kutatások tanúsága szerint számos gyermektelen ember (főként nő) aktívan részt vesz közeli hozzátartozói vagy barátai

gyermekének nevelésében, illetve az idős, beteg családtagok gondozásában.

4.2.2. A fiatalok párválasztási szokásai

A Hungarostudy 2013 országos, reprezentatív kutatás 18-35 éves életkorú fiatalokra (653 fő) vonatkozó eredményeit ismertető Györffy Zsuzsa és munkatársai (2013) elemzésüket három fő kérdés köré építik fel (199–212): milyen párkapcsolati preferenciák figyelhetők meg a fiatalok körében, milyen a fiatalok házassággal kapcsolatos beállítódása, valamint hogy milyen belső és külső tényezők befolyásolják a fiatalok házasodási hajlandóságát.

A kutatók megállapították, hogy a hazai fiatalok mintegy 60 százaléka rendelkezik párkapcsolattal, továbbá közöttük az együtt élők aránya viszonylag magas, közel 70 százalékos. Majdnem minden párkapcsolatban élő személy jónak, illetve nagyon jónak minősítette párkapcsolatát. A fiatal korosztály közel 45 százaléka számára fontos vagy nagyon fontos a házasság intézménye; közel egyharmaduk házas és további 37 százaléuk tervezi a házasságkötést. Azok, akiknek a házasság „csak az együttéléshez szükséges papírt, jogosítványt jelenti”, mintegy 40 százalékban vannak jelen a megkérdezettek között. Ugyanakkor ennél jóval többen – közel 70 százalékos arányban – javasolják kortársaiknak, hogy együttélés után kössenek házasságot, míg az élettársi kapcsolatot preferálók a minta egyötödében voltak jelen. A fiatalok 82 százaléka nem ért egyet azzal, hogy a „házasság elavult intézmény” lenne, és nagy arányban gondolják azt, hogy a házasság „mélyebb elköteleződést”, „komoly vállalást” jelent. Jelzi ezt az is, hogy igen nagy arányban utasítják el „a házasság elavult intézmény” kijelentést. Ugyanakkor nincsenek arról meggyőződve, hogy a házasság intézménye mindenképpen „élethossziglan” tartó kapcsolatot jelent; nagy arányban vélekednek úgy, hogy a kapcsolat boldogtalanná válása esetén célszerű elválni. Ezt jelzi az is, hogy sem a házasok, sem a nem házasságban élők nem értenek egyet azzal a kijelentéssel, hogy „a házasság élethosszig tartó vállalást jelent”.

Bár a hazai népmozgalmi adatok egyértelműen azt mutatják, hogy az elmúlt évtizedekben drasztikusan csökkent – különösen a 20-29 éves korosztályban – a házasságkötések száma, valamint hogy az egyedülálló vagy élettársi kapcsolatformák előfordulása dinamikusan növekedőben van, a kutatási eredmények szerint nincs szó a fiatal korosztály esetében a házassággal kapcsolatos értékek drámai átalakulásáról. **A fiatalok közel háromnegyede házasságban képzeli el jelenlegi vagy jövőbeli kapcsolatát.** Ugyanakkor az eredmények azt is kirajzolják,

hogy a fiatalok nem tekintik „*holtomiglan-holtodiglan*” tartó intézménynek a házasságot, hiszen egyáltalán nem zárkoznak el a válás gondolatától.

Kérdésként vetődik fel, hogy mi lehet az ok vagy háttértényező, amelynek következtében a fiatalok mégsem akkora arányban kötnek házasságot, mint ahogyan azt eltervezik. Az a tény, hogy **a mintába bekerült fiataloknak csak közel 30 százalékra volt házas, egyértelműen jelzi a kitolódott házasságkötési kort, valamint azt a tendenciát, hogy a fiatalok nehezen szánják rá magukat a házasságkötésre.** A vágyak és a valóság eltéréseinek soktényezős magyarázata közül a kutatók által vizsgált attitűdökben megjelenő nemi különbségek minden bizonnyal meghatározó szereppel bírnak. Igen nagy különbség rajzolódott ki a férfiak és nők párkapcsolattal, házassággal kapcsolatos beállítódásaiban, véleményében. Míg a fiatalabb nők tradicionálisabb mintákat követnek, addig a férfiak a házasságot inkább formaságnak tekintik. A nők nagyobb biztonságigényének kifejeződése többek között fakadhat gazdasági megfontolásokból: a nő-férfi átlagkeresetek közötti különbségből, a kisgyermekesek munkavállalásának nehézségeiből, az atipikus munkavállalási formák hiányából. Ezzel párhuzamosan a férfiak válaszaiból kirajzolódik, hogy a gazdasági alapok (megfelelő jövedelem, lakás) igen fontosak a párkapcsolatok működőképességét illetően. Ezek a vélekedések tükrözik a férfiakkal, mint családfenntartókkal kapcsolatos elvárásokat, továbbá azt, hogy a házasság nem csak az érzelmek, hanem az anyagiak szintjén is biztos alapokat kíván, amelynek megteremtése elsősorban a férfiakra hárul. A gyorsan változó gazdasági és társadalmi viszonyok a magyarországi férfiakat feltételezhetően igen nehéz helyzet elé állítják: a házassághoz szükséges egzisztenciális alapok megteremtése, fenntartása olyan kihívást jelenthet számukra, amely a házasság halasztását vagy jelentőségének mintegy leértékelését jelenthetik.

A férfiak és nők elképzeléseiben megnyilvánuló kettősséget – és ennek gazdasági dimenzióit – tükrözi az European Social Survey 2009-es felméréseinek Magyarországra vonatkozó adata is, mely szerint a megkérdezettek a házassághoz szükséges dolgok közül a legfontosabbnak azt gondolták, hogy a házasulandó férfiak ne legyenek munkanélküliek, rendelkezzenek biztos állással és teljes munkaidőben tudjanak dolgozni. Ugyanezeket a gazdasági indikátorokat azonban kevésbé tartják elvárásnak a nők esetében.

Összességében tehát elmondható, hogy Györffy és munkatársai (2013) kutatásai szerint a mai **magyar fiatalok többsége számára a mai napig a házasság a**

legelfogadottabb és legkívánatosabb a párkapcsolati formák közül. A nők mint anyagi és érzelmi értelemben biztonságot nyújtó intézményt támogatják a házasságot. Ezzel szemben a férfiak inkább úgy vélekednek, hogy a házasság az érzelmi tényezőkön túl komoly anyagi, egzisztenciális elvárásokat támaszt velük szemben. Györffy Zsuzsa és munkatársai vizsgálatukban kimutatták, hogy a meglévő markáns nemi különbségek ellenére a **magyar fiatalok egyszerre tradicionálisak, halogatóak és plurálisak.** Ugyanakkor, mint elemzésük is mutatja, a házasság korántsem idejét múlt forma a hazai fiatalok körében.

4.2.3. A fiatalok családtervezési stratégiái és a gyermekvállalás jellemzői

1. A családtervezés és gyermekvállalás témakörben Ádám Szilvia és munkatársai által végzett kutatáshoz (2013, 213–227) a mintát a Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézetének 2013. évi Hungarostudy (HS-2013) országos adatfelvétele szolgáltatta. 18-35 éves fiatalokat kérdeztek meg (653 fő), közülük 318 (48,7%) nő és 335 (51,3%) férfi szerepelt az elemzésben. A kérdések a család és a gyermekvállalás megítélésére és a szülővé válás idealizált és realizált életkori vizsgálatára irányultak.

A kutatási eredmények szerint a fiatalok a **házasságot egy kicsit jobban elismerik családnak, mint az élettársi kapcsolatot, de nincs nagy különbség a két meghatározás között.** Legkevésbé azt tekintik családnak, amikor „*két azonos nemű ember él együtt élettársként*”. A fiatalok körében olyannyira elfogadott a házasság vagy élettársi együttélés, hogy a kutatók nem találtak szignifikáns kapcsolatot a demográfiai mutatókkal, azaz nemmel, családi állapottal, iskolai végzettséggel valamint gyerekszámával. **A megkérdezett fiatalok 31,9 százaléká fontosnak tartja, hogy valaki a gyermekvállalást megelőzően házasságot kössön, 68,1 százalékának viszont ez nem fontos.** E változó szignifikáns kapcsolatot mutatott a nemmel és az iskolai végzettséggel, vagyis a nők és a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők számára fontosabb, hogy a gyermekvállalást megelőzően házasságot kössenek.

A megkérdezett fiatalok legnagyobb mértékben azzal a megállapítással értettek egyet, hogy „*a fiataloknak először a saját megélhetésükről kell gondoskodniuk, meg kell tudni állniuk a saját lábukon, mielőtt gyermeket vállalnának*”, valamint azzal, hogy „*mindenkinek magánügye, hogy hány gyermeket vállal*”. Legkevésbé azokkal az állításokkal értettek egyet, hogy „*a mai világban a gyermekvállalás felelőtlenség*”, valamint hogy „*a gyermekvállalás a társadalommal szembeni kötelesség*”. A férfiak kevésbé gondolták úgy, hogy „*a gyerek születése teszi értelmessé,*

teljessé az életet”, ezzel szemben a nők többségénél ez fontos szempont. Hasonló az eredmény nemi bontásban arra a kérdésre is, hogy *„több gyereket vállalnának a fiatalok, ha szülés után a távmunka, a rugalmas vagy részmunkaidős foglalkoztatás biztosítva lenne a kisgyermekes anyák számára”*.

A gyermekvállalással kapcsolatos attitűdök és az életkor összefüggéseit vizsgálva megállapították, hogy az idősebbek inkább egyetértenek azzal az állítással, hogy *„a gyerek születése teszi értelmessé, teljessé az életet”*, mint a fiatalok. A fiatalabbak viszont inkább egyetértettek azzal, hogy *„a fiataloknak először a saját megélhetésükről kell gondoskodniuk, meg kell tudni állniuk saját lábukon, mielőtt gyermeket vállalnának”*. Többségük úgy gondolja, hogy *„szülői segítség nélkül nem lehet ma gyereket nevelni”*. A gyerekvállalás előtt a saját egzisztencia megteremtésének fontosságát jobban hangsúlyozták a párkapcsolatban élők, mint a partnerrel nem rendelkezők.

Az iskolai végzettséget vizsgálva azt találták, hogy minél alacsonyabb végzettségű valaki, annál inkább egyetért azzal a kijelentéssel, hogy *„a gyerek születése teszi értelmessé, teljessé az életet”*. Az alacsonyabb végzettségűek sokkal inkább úgy vélik, hogy *„aki manapság gyereket vállal, annak számolnia kell azzal, hogy nagyon sok mindent nem tud majd megadni neki”*, valamint hogy *„egy gyerek születése esetén túlságosan sok dolgról kell a szülőknek lemondaniuk”*.

A vizsgálatok azt is kimutatták, hogy a gyerekszám emelkedésével a megkérdezettek egyre jobban egyetértettek azzal a kijelentéssel, hogy *„a gyerek születése teszi értelmessé, teljessé az életet”*.

Megfigyelhető az anyagi és a társas támogatás szerepének fontossága azok között, akiknek már van gyermekük. A gyermeküket egyedül nevelők sokkal inkább egyetértettek azokkal az állításokkal, amelyek az anyagi és társas ráutaltsággal kapcsolatosak: *„aki manapság gyereket vállal, annak számolnia kell azzal, hogy nagyon sok mindent nem tud majd megadni neki”*, *„a fiataloknak nem érdemes gyermeket vállalniuk, amíg lakásproblémájuk nem megoldott”*, *„egy szülő számíthat rá, hogy gyermeke támaszt jelent majd öregkorában”*.

A kutatók az elemzés során arra is keresték a választ, hogy a **fiatalok mennyire tervezik meg tudatosan a gyermekvállalással kapcsolatos jövőjüket**. Van-e a fiataloknak elképzelésük, stratégiájuk arra nézve, hogy például melyik szülő marad otthon a gyerekekkel,

annyi gyermek születik-e, amennyit szerettek volna, illetve tervezték-e első gyermekük megszületését? A megkérdezett gyerekes szülők 90,3 százalékánál nem merült fel, hogy a gyermekvállalás során a pár férfi tagja marad otthon a gyermekkel. Mind a férfiaknál, mind a nőknél nagyobb arányban a hagyományos modellt választják a fiatalok, vagyis a nők maradnak otthon a gyermekkel.

A mintába került 18-35 éves fiatalok közül 69,8 százaléknak annyi gyermeke volt, mint amennyit szeretett volna. Több gyermeke volt a minta 7,1 százalékának, kevesebb volt a megkérdezettek 23,1 százalékának. Szignifikáns kapcsolat csak a gyermekek számával létezik, ami azzal is magyarázható, hogy **túlnyomó többségben annyi gyermeke volt a fiataloknak, amennyit szerettek volna.**

A megkérdezett gyermekes fiatalok 71,6 százaléka tervezte az első gyermeket. Tervezte, de csak későbbre a minta 8,4 százaléka, míg nem tervezett gyermekvállalást 19,9 százalék. Az első gyermek tervezése szignifikáns kapcsolatot mutat a családi állapottal és az iskolai végzettséggel, vagyis magasabb végzettségű és partnerrel rendelkező fiatalok többsége tervezte leginkább első gyermekét.

A kutatásban megkérdezték, hogy a 18-35 éves fiatalok mit tartanak a **legideálisabbnak az első gyermek vállalására**. A legalkalmasabb átlagéletkor a gyermekvállalásra 26,5 év a nők esetében, a férfiaknál 29,39 év. A legalacsonyabb átlagéletkor nők esetében 20,45, míg férfiaknál 23,28. A legmagasabb átlagéletkor nők esetében 40,22, míg férfiaknál 45,0. Nemi bontásban nem találtak nagy eltérést a legalkalmasabb, a legalacsonyabb, illetve a legmagasabb átlagéletkor tekintetében. Megfigyelhető volt, hogy minél több gyermeke volt a kérdezetteknek, annál alacsonyabb életkort neveztek meg ideálisnak az első gyermek vállalására. A családi állapot tekintetében megfigyelhető, hogy aki egyedül van és nincs még élettársi kapcsolata sem, magasabb ideális életkort határoz meg, mint azok, akik párkapcsolatban, házasságban élnek, vagy özvegyek. A gyermeküket egyedül nevelő fiatalok véleménye szerint a nőknek 34 év fölött már nem lenne szabad gyermeket vállalniuk, míg azok szerint, akik társsal közösen nevelik gyermeküket, ez a határ 40 évre tolódik.

2. A Hungarostudy 2013 felmérésnek egy másik vizsgálata keretében (Dukay-Szabó et al 2013, 227–245) a 18 – 35 éves korosztály körében a gyermekvállalással kapcsolatban a tényleges és a tervezett helyzetre kérdezték rá a kutatók: van-e gyermeke a válaszadónak, hány saját gyermeke van, hány évesen vált szülővé, annyi gyermeke van-e, mint szeretne volna,

szeretne-e még gyermeket. A gyermektelenek esetében arra kérdeztek rá, hogy szeretne-e majd gyermeket, mikorra tervezi a gyermekvállalást, hány gyermeket szeretne. Emellett a gyermekvállalási hajlandóságukat befolyásoló tényezőkre keresték a választ, úgymint: miért nem szeretne valaki (egyáltalán, vagy a meglévőnél több) gyermeket, milyen feltételek megléte esetén vállalna mégis gyereket, milyen megvalósítandó céljai vannak még a gyermekvállalás előtt, miért lett több vagy kevesebb gyermeke, mint szeretne volna. A fentiekén túl arra is rákérdeztek, hogy egyes családtámogatási ellátások és informális segítségnyújtási formák mennyire segítettek, vagy segíthetik a válaszadókat a gyermekvállalásban.

Elemzésünkben a szerzők a magyarországi fiatalok gyermekvállalással kapcsolatos helyzetét, terveit igyekeztek bemutatni a Hungarostudy 2013 országos reprezentatív mintán készült felmérés alapján. A kutatás kötött keretei azonban nem tették lehetővé a minta felső korhatárának későbbi életkorban történő megállapítását, amely a kitolódott gyermekvállalási életkor miatt indokolt lett volna. Emiatt lényegesnek tartották hangsúlyozni, hogy az eredmények nem a teljes magyar reprodukciós korú lakosságra vonatkoznak, hanem a kapott adatok kizárólag a 36 évnél fiatalabbakra általánosíthatók.

A magyar 18-35 éves fiatalok 30 százalékának van gyermeke, a többség a jövőben, átlagosan 5,3 év múlva képzelel el a családalapítást. Terveik szerint 29-30 éves koruk környékén szeretnének először gyermeket vállalni. A gyermekvállalás halasztása, amelyről a hazai és a nemzetközi szakirodalom is részletesen beszámol, pontosan kirajzolódik a jelen kutatás eredményéből. Szintén a halogató magatartást támasztja alá az az adat, amely szerint még a 30-35 évesek is átlagosan csak három év múlva szeretnének gyermeket. Ez egybecseng a KSH kutatásának azon eredményével, miszerint a gyermekvállalás halogatása egészen a 40. életévig elhúzódik.

23 éves kor felett nincs szignifikáns különbség az egyedülálló és a párkapcsolatban élők között a tekintetben, hogy **hány év múlva szeretnének először szülői örömeik elé nézni.** A vágyak beteljesülését azonban csak longitudinális felmérés segítségével tudnák ellenőrizni, s a kedvező kimenetel legalábbis kétséges: egy tartós párkapcsolat kialakításának nehézségei ugyanis komoly gátját jelentik a gyermekvállalásnak, ezáltal a (nem szándékolt) halogatásnak, sőt, akár a gyermektelenségnek is egy meghatározó oka lehet.

Jelen mintában a gyermekes válaszadók **átlagos életkora első gyermekük születésekor 24 év**

volt, amely alacsonyabb az országos adatokból ismert gyermekvállalási életkornál (Dukay-Szabó 2013), de figyelembe véve, hogy a kutatás mintájában a felső korhatár 35 évben volt meghatározva (s ezáltal éppen az „idősebb szülők” válaszait kellett nélkülözni), úgy vélik, hogy ez az adat nem tér el érdemben a jelenlegi trendtől. Erre vezethető vissza az a különbség is, miszerint a mintában a gyermekek fele 25 éves kora előtt vált szülővé, míg országosan ez az arány csak egynegyednyi.

A már gyermekkel rendelkező, legfeljebb 35 éves fiatalok körében az átlagos gyermeklétszám 1,77. Amennyiben hozzávesszük a körükben még tervezett gyermekek számát, átlagosan 2,04-et kapunk. A kívánt gyermekszám ezáltal az országos átlagnak megfelelő, míg az (eddig) megszületett gyermekek száma meghaladja azt. Ennek részben oka lehet a kutatás felső korhatára, hiszen így a mintában nagyobb súllyal vannak jelen például az olyan alacsony státuszú családok, ahol több gyermeket vállalnak, s jellemzően fiatalabb korban. A gyermekvállalás előtt állók körében az átlagosan tervezett gyermeklétszám 1,85.

A szerzők nagyon fontos eredménynek tartják, hogy míg az adatok szerint a gyermeklétszám tervezésekor az iskolai végzettség és a jövedelem sem differenciáló tényező (minden vizsgált iskolai végzettség és anyagi helyzet kategóriában az átlagos tervezett gyermeklétszám – a még gyermektelenek körében – 1,8 és 1,9 közé esik), a megvalósulásban, azaz a ténylegesen világra jött gyermeklétszám tekintetében már jelentős különbségek vannak. A gyermeklétszámnak az eredeti tervekhez képest felfelé korrigálása Magyarországon elsősorban az alacsonyabb társadalmi rétegekre jellemző, s ezt jelen kutatás eredményei is megerősítik. **Az alacsony iskolai végzettségűek körében a tervezettnél több, a magasabb iskolai végzettségűek körében kevesebb gyermek születik.** Ez alapján úgy tűnik, hogy a kvalifikáltabb, illetve a kedvező anyagi körülmények között élők körében erőteljesebb viselkedést kontrolláló tényező a racionalitás, tehát az, hogy hány gyermeket képesek (az általuk megfelelőnek tartott körülmények között) felnevelni. Ilyen tényezők a munkaerő-piaci részvétel igénye és/vagy szükségessége; az az igény, hogy a saját céljaik, terveik is megvalósíthatók maradjanak; illetve a családtervezés, fogamzásgátlás tényleges alkalmazásának lehetősége (anyagilag megengedhetik maguknak) és gyakorlata (használgák is).

Azt mondhatjuk, hogy **a gyermekvállalás tényét alapvetően nem az anyagiak befolyásolják, de a további gyerekvállalást, azaz a gyermeklétszámot már igen.** A biztos jövedelem, az anyagi stabilitás, a biztos munkahely, a megfelelő lakáskörülmények, a tervezhetőség, kiszámíthatóság, jövőkép – ez a

kulcsa a további gyermekvállalásnak. Figyelemreméltó adat, hogy bár a kisgyermek elhelyezése, valamint a munkavégzés módja is fontos kérdések a gyermekvállalás kapcsán, ezek önmagukban komolyabb relevanciával nem bírnak a fiatalok számára mindaddig, amíg az első lépés, a megfelelő egzisztencia nem biztosított. A válaszok arra utalnak tehát, hogy a további gyermekáldást (különösen a kvalifikáltabbak körében) nem nagyratörő individuális célok akadályozzák meg, hanem egészen egyszerűen a bizonytalanság érzése, a kiszámíthatóság, a tervezhetőség, a jövőkép hiánya, a labilis munkaerő-piaci helyzet. E tekintetben csak a stabil gazdasági környezet, a biztos munkahely, a nyugodt megélhetés feltételeinek megteremtése hozhat változást. A gazdasági prosperitás, a jövő kilátásainak kedvező megítélése fölfelé módosíthatja a társadalomban ideálisnak tartott gyermeklétszámot, ami a termékenység szociológiai elmélete szerint az egyéni viselkedésre nézve meghatározó. Az anyagi stabilitás, a biztos munkahely, valamint a megfelelő lakás biztosítása a még gyermekvállalás előtt állók döntő többségének is a céljai között szerepel.

Az adatok alapján azt mondhatjuk, hogy nem mindenhol egyforma súllyal és sorrendben, de minden vizsgált gazdasági kategóriában **a gyes, a gyed és a családi pótlék a három legfontosabb** (alanyi jogon vagy társadalombiztosítási jogosultság alapján járó), **gyermeknevelést segítő családtámogatási forma**.

Az un. „egyéb inaktív” kategóriába sorolt személyek körében, akik nem tanulók, nem munkanélküliek és nem kismamák (tehát minden jel szerint döntően olyan eltartottak, akik vagy be sem léptek a munkaerőpiacra, vagy már korábban kiestek onnan), az alanyi jogon járó gyes és családi pótlék kiemelt jelentőséggel bír a gyermekvállalás szempontjából. Ennek egyfelől anyagi okai lehetnek, hiszen a gyes és a családi pótlék, ha nem is magas összeget, de biztos és rendszeres bevételi forrást jelent a családnak, másfelől a gyessel elodázható a munkába állás, azaz mintegy „igazolt távolmaradást” jelent a munkaerőpiactól.

Az együttesen hároméves otthonmaradást biztosító gyed és gyes azonban nem csupán az inaktívak (és különösen az egyéni inaktívak) számára fontos, hanem az aktívoknak is – annak ellenére, hogy részükre a gyed az első két évben magasabb bevétel jelent. Az aktívok körében nincs jelentős eltérés a gyes, a gyed és a családi pótlék fontosságának megítélésében, a rangsor első helyére azonban ők is a gyeset sorolták. Emögött minden bizonnyal szintén szerepet játszik a gyes intézménye által nyújtott biztonság (még ha nem is azonos mértékben). A kismamák munkaerő-piaci

reintegrációja ugyanis korántsem mondható problémamentesnek: a kisgyermekes anyukák felének munkakereséssel kell kezdenie a munka világába való visszailleszkedést.

Ez az arány az alacsony iskolai végzettségűek (legfeljebb nyolc osztályt végzettek) körében még riasztóbb, 88 százalékos, míg a diplomával rendelkezők között jóval kedvezőbb, 12 százaléknyi. Szerepet játszhat még a gyēs favorizálásában a megszokás, a szocializáció, a közvélekedés, a gyermekpszichológusok érvei. A mintába került személyek (azaz a 36 évnél fiatalabbak) mind jóval a gyēs 1967-es bevezetése után születtek, tehát egy olyan világban nōttek fel, ahol az a megszokott, a normális, hogy az anyának lehetősége van gyermekének három éves koráig otthon maradni.

Emellett magyar gyermekpszichológusok is évtizedeken keresztül azt népszerűsítették, hogy a három évig tartó anyai gondoskodás pótolhatatlan a gyermek fejlődése, jövője szempontjából. Ez a gondolkodás nem csak a kismamákat jellemzi, hanem a közgondolkodásnak is mélyen a része: Blaskó (2011) vizsgálata szerint a 18-50 év közötti férfiak és nők 56 százaléka vélekedik úgy, hogy három évig, további 20 százaléka pedig, hogy még ennél is tovább kellene otthon maradniuk az anyáknak gyermekeikkel. A szerző ugyanakkor arra is rávilágít, hogy a magyar társadalomban az anyáktól elvárt három évi otthonmaradás inkább egyfajta eszmény, amelyet – a gyermek érdekeinek szem előtt tartása mellett – a gyermek elhelyezésének gátjaként fellépő bölcsődehiány, illetve a munkalehetőségek helyhez kötött, jellemzően rugalmatlan módja is nagymértékben befolyásolnak.

A vizsgálatba bevont gyermeknevelést segítő tényezők közül gyakorlatilag a sor végére szorulnak az informális kapcsolatok nyújtotta lehetőségek; sőt, a szülők, a barátok, rokonok részéről is inkább az anyagi, mintsem a konkrét, dologi segítségnyújtást preferálják a válaszadók. Kopp Mária kutatásai szerint az egyén közvetlen, de nem szoros társas kapcsolatának adataiból képzett társastámogatás-index trendje (amely reprezentálja, hogy az egyén milyen mértékben beágyazott közvetlen környezetébe) 1995 és 2006 között egyértelmű növekedést mutatott, amely emelkedés együtt járt a gazdasági prosperitással.

Jelen kutatás eredményei szerint a 2008-ban beköszöntött gazdasági válság ellenére a társas támogatás szintje továbbra is magas fokú, sőt, a fiatalok körében bizonyos kapcsolatok (pl. életkorukból adódóan a szülők felé irányuló kötelék) az átlagosnál is erősebbek. Mindezek ellenére azonban a gyermekvállalással összefüggésben úgy érzik a fiatalok, hogy társas kapcsolataik szerepe e téren kevésbé

meghatározó, s a különböző formájú állami juttatásoknak tulajdonítanak döntő jelentőséget. Ez az eredmény annak fényében még megdöbbentőbb, hogy a 2002-es Hungarostudy eredményei szerint mind a gyermekvállalás, mint a kívánt gyermekszám a legszorosabb kapcsolatban van azzal, hogy a fiatalok nehéz élethelyzetben mennyire számíthatnak partnerükre, házastársukra, illetve élettársukra. A gyermeknevelési támogatások ilyen mértékű favorizálása egyfelől erőteljes paternalista államszemléletre utal, másfelől a gyermekvállalásban meghatározó fontosságúnak bizonyuló materiális értékek szerepét emeli ki.

3. A Magyar Ifjúság Kutatás 2016. (Székely Levente – Szabó Andrea 2017, 7– 96) egyebek mellett tárgyalja a fiatalok (15–29 év közötti, összesen 1.701.837 fő) családalapítással és felnőtté válással összefüggő kérdéseit.

A családalapítást és felnőtté válást tekintve nagyon örvendetes, hogy a magyarországi fiatalok többsége továbbra is házasságban szeretne élni és úgy érzi, a gyermekvállalás hozzájárul a boldogságához. Nagyon figyelemre méltó, hogy a fiatal szülők többsége, négyötödük szerint leginkább a boldogságérzetükre van pozitív hatással a gyermek és e tekintetben 4 százalékos növekedés tapasztalható 2012-höz képest. Szintén sokat mond, hogy a 15–29 évesek fele szerint a családi és baráti kapcsolatok helyzetét is gyökeresen javítja. Átlagosan 27–28 éves korukban tervezik a szülőktől való elköltözést. A fiatalok többsége szerint az a fiatal, aki annak érzi magát, derül ki a felmérési összegzőből. A fiatalok többsége községekben (32%) és kisebb városokban (32%) él, regionális tekintetben Közép-Magyarország a domináns (28%). A 8000 fős mintán végzett ifjúságkutatás korcsoportjai között (15-19, 20-24, 25-29) a 25–29 éveseké a legnagyobb csoport, ők teszik ki az egész 36 százalékát.

A huszonévesek családalapítási kedvét tekintve 2000 óta trendszerűen nő az egyedül élők száma a 15-29 éves magyar fiatalok körében. A házások aránya nem csökkent, sőt az adat a 2012-es felméréshez képest 1 százalékos mértékben nőtt, végtére is stagnálás tapasztalható. Településtípus szerint összehasonlítva, a fővárosban és a megyei jogú városokban magasabb az egyedül élők aránya (76–77%) a kisebb városokban és községekben valamivel alacsonyabb (71–73%). Az élettársi kapcsolatban élők arányánál pontosan fordított képet láthatunk, a nagyobb városokban kisebb az ilyen kapcsolatban élő fiatalok aránya (13%), míg a kisebb településeken magasabb (17%). A felsőfokú végzettségűek körében magasabb a házasságban élők aránya (18%), az alap- és középfokú végzettségűeknél ennél lényegesen kisebb számban találunk házas fiatalokat (8–11%). A házasságban élő fiatalok

átlagosan 23–24 éves korban köteleződnek el, a nők átlagosan kicsit korábban, mint a férfiak. A jelenleg nem házas fiatalok kétharmada a jövőben szeretne házasságot kötni. Örömteli, hogy mindössze 6 százalékuk utasítja el tudatosan ezt az együttélési formát. A 2012-es kutatás adataihoz képest csökkent a bizonytalanok és nőtt a házasságot tervezők száma. A lányok/nők nagyobb arányban szeretnének házasságot kötni (74%), mint a fiúk/férfiak (63%). Az életkor emelkedésével azonban csökken a házasodási kedv. A településméret és az iskolai végzettség tekintetében viszont éppen ellenkező tendencia látható: minél nagyobb településen él, és minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik a fiatal, annál nagyobb arányban tervez a jövőben házasságot kötni.

A gyermekvállalással kapcsolatban megállapítást nyert, hogy a 15–29 éves fiatalok 14 százalékának született már eddig gyermeke. A vér szerinti gyermekkel rendelkezők átlagosan 22,2 évesek voltak első gyermekük születésekor, ami a 2012-es adathoz képest emelkedést mutat. A fiatalok 23 százaléka tervezi, hogy a következő három évben újabb gyermeket vállal, és további 24 százalékuk bizonytalan, hogy ilyen időtávon belül gyermeket vállal-e. Azok, akik választ tudtak adni arra a kérdésre, hogy összesen hány gyermeket szeretnének vállalni (a 15–29 évesek 77 százaléka), átlagosan 1,7 gyermeket terveznek. A gyermekkel nem rendelkező fiatalok 48 százalékának van már elképzelése arról, hogy a jövőben hány évesen szeretne gyermeket vállalni, ők átlagosan 28 éves korukra tervezik első gyermekük megszületését. A 2012-es kutatásban átlagosan 29 éves korukra tervezték az első gyermekvállalást, vagyis az azóta eltelt időszakban valamelyest változtak a fiatalok ilyen irányú tervei. A gyermekvállalás sok mindent meghatároz és megváltoztat az ember életében. A fiatal szülők új és – sok esetben – addig ismertetlen konfliktushelyzetbe kerülnek gyermekvállaláskor. A fiatalokat főleg a munkahelyi karrierre, anyagi helyzetre és a szexuális életre vonatkozó hatását illetően osztja meg a gyermekvállalás, átlagosan 40 százalékos mértékben. A 15–29 éves fiatalok szerint a gyermekvállalás a (tovább)tanulási lehetőségekre, munkahelyi karrierre és anyagi helyzetre van legnagyobb mértékben negatív hatással. A gyermekvállalás tehát lemondásra kényszeríti és lefékezi a fiatalot és legfőképpen az egyéni életpálya fejlesztését és pénzkereseti lehetőségeket korlátozza. Ez egyértelműen krízishelyzetet generál a sok esetben még nem "összeszokott" fiatal pár életében. A családi gyarapodás következtében előálló új helyzetre tekintettel új döntések meghozatala válik szükségessé. Végeredményben az egyéni életút összeütközésbe kerül mindazokkal az újabb

családi kötelezettségekkel, melyek a gyermek érkezésével együtt járnak.

R. Fedor Anita (2016, 11–28) a magyar 19–29 éves korosztály párkapcsolati és házassági, gyermekvállalási helyzetét vizsgálja és egy konkrét esetet elemez. Nyíregyházi fiatalok párkapcsolati, gyermekvállalási jellemzőit térképezi fel a szerző és megvizsgálja az életkor és egyéb okok miatt még gyermekkel nem rendelkezők elképzeléseit, valamint a gyermekek további gyermekvállalási terveit. A nyíregyházi fiatalok gyermekvállalási magatartásának és párkapcsolati mintázatát összeveti az országos jellemzőkkel, a „Magyar Ifjúság 2012” adataival.

Magyarországon már 1981-től kedvezőtlen demográfiai folyamat indult el: amíg 1990-ben a teljes termékenységi arányszám 1,85 volt, addig mára 1,35-re apadt. Emellett jelentősen csökkent a házasságkötések száma és igen számottevő a házasságot felbontók aránya. A termékenység csökkenés következménye, hogy az 1990-es évek közepétől kezdve a teljes termékenységi arányszám 1,56 és 1,24 között ingadozik. Ez azt jelenti, hogy a magyar lakosság nem reprodukálja saját magát, ehhez ugyanis 2,1-es termékenységi arányszám szükséges. A 2013-as adatok is azt mutatják, hogy hazánk Európa alacsony termékenységű országaihoz tartozik (Franciaország és Írország a legmagasabb termékenységű országok az EU-ban, itt a mutatószám eléri a kettőt).

Az elmúlt években jellemzőek voltak a következő tendenciák.

Magyarországon a házasságkötések számának csökkenése az 1970-es évektől kezdődött meg és a legdrasztikusabb csökkenés 1990 – 2011. között volt tapasztalható. Ez a csökkenő tendencia azonban 2011-ben megállt és azóta egy felfelé irányuló mozgás figyelhető meg, még így is azonban a 15 évesnél idősebb korosztály 42,9%-a volt házas 2014-ben. A házasságkötések létszámbeli alakulása mellett kezdetét vette a házasságkötési életkor kitolódása is: a legtöbb életét összekötő fiatal a 25–29 éves korosztályból kerül ki (30%), az ezt követő legnépesebb tábor a 30–34 éveseké (25%). Emellett a gyermekvállalás terén is változás tapasztalható: az a korábban általános trend, hogy a nők a húszas éveik első felében vállalnak gyermeket, mára kifejezetten ritka. Amíg 1990-ben a nők átlagosan 23 évesen születték első gyermeküket, addig 2008-ban a nők átlagos életkora első gyermekük születésekor közel 28 év volt. E tendencia következtében 2009-ben hazánkban a 30 éves nők 43 százaléka gyermektelen volt és további 30 százalékuk egygyermekes. Összességében tehát megállapítható, hogy a fiatalok nagy része 15–29 éves kor között még nőtlen illetve hajadon.

Ennek egyik oka, hogy a házasság már nem az egyetlen legitim családforma, az élettársi kapcsolatot preferálók aránya egyre nagyobb. Az élettársi kapcsolati forma a korábbiakkal ellentétben már nemcsak az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők csoportjához köthető, hanem a nőtlen illetve a hajadon fiatalokhoz is, akiknek egy jelentős része a házasságkötés előszobájaként tekint erre a párkapcsolati formára.

A Nyíregyházán élő fiatalok (15–29 év) párválasztásának vizsgálatával a gyermekvállaláshoz fűződő attitűdben egy gyermekcentrikus és házasságpárti helyi fiatal társadalom bontakozik ki. Az eredmények szerint a többség a kétgyermekes családmódot preferálja. A második legtöbbször által ideálisnak tartott gyermekszám a három, majd harmadikként az egy gyermekben gondolkodók következnek. Kevesen, a válaszadók mindössze 5 százaléka nem szeretne gyermeket vállalni. A 19-29 éves korosztály többségének (55%) a megkérdezés pillanatában még nem volt gyermeke. A gyermekesek közül a legtöbben egyelőre egy gyermeket nevelnek, de mind a 15-18 évesek, mind pedig a 19-29 évesek csoportján belül a legtöbben két gyermekben gondolkodnak a későbbiekben. A 15-18 évesek közel fele úgy tervezi, hogy 25–29 éves kora között vállalja az első gyermekét, az ezt követő legnépesebb csoport azoké volt, akik 20-24 éves korukra időzítenék ezt az eseményt. A jelenleg független fiatalok meghatározó többsége házasként képzelel el a jövőjét. A férfiak 64 százaléka, a nők 69 százaléka szeretne házasságot kötni a jövőben. A házasság intézményét nem preferálókat a következő érvek tartják vissza a házasságkötéstől: „még túl fiatal ehhez”, „előbb be akarja fejezni a tanulmányait”, „még nem biztos, hogy megtalálta az igazit”.

5. Benda József – Báger Gusztáv (szerk. 2019, 102–104) reprezentatív demográfiai felmérést készített 2017 májusában. A felmérés témája a 35–44 évesek házassági és gyermekvállalási kedve volt.

A 35–44 éves korosztály magas létszámánál (közel 1,5 millió fő) fogva kulcsszerepet játszik a jelenlegi demográfiai válság leküzdésében.

A gazdasági válság világjelenség és – a magyar nyelvterületen éppúgy, mint Európa szerte mindenhol – jelentősen korlátozta a gyermekvállalási kedvet. Az elmaradt születek a családpolitikai intézkedések minőségének kritikájaként is felfoghatók, a népességfogyás megállítását sürgető tennivalók egyre inkább a politika előtérébe kerülnek. A felmérésből képet kapunk arról, miként egyeztethető össze a család és a karrier. A megkérdezettek majdnem 25 százaléka, azaz

– a teljes korosztályra vetítve – közel 400.000 ember szeretne még gyereket vállalni, ám 10 százalékban bizonytalanságot fejeznek ki a válaszolók. Megállapítható, hogy érzékeny mértékű a csökkenés a 15-29 évesek korosztályában észlelt gyermekvállalási kedvhez képest, hiszen a néhány évvel fiatalabbak még lelkes családalapító szándékokkal tekintenek a jövőbe.

Mindazonáltal a családpolitikai törekvéseknek természetesen az a célja, hogy a kívánt gyermekek a jövőben megszülethessenek. Érdekes megnézni, mely tényezők tántoríthatják el a korábban még lelkes gyermekvállalókat. Ha a válaszokat megtekintjük, az derül ki, hogy a férfiak és nők meglehetősen eltérő módon értékelik a családi biztonságot képező legfőbb tényezőket. Míg a férfiak az anyagi megteremtését és annak szilárd meglétét mindenekfelett értékelik (45%) szemben a párkapcsolati stabilitással (32%), addig a nők részéről a stabil párkapcsolat és a családi kassza közel azonos értékelést kap (35%). Tegyük rögtön hozzá, ez a jelentős szemléletbeli különbség nő és férfi között a családon belül is feszültségeket kelthet. Alighanem jó, ha tudomásul vesszük azt is, hogy bizonyos esetekben a válaszok magas arányához járulhat hozzá a két nem eltérő szemlélete. A dolgozó nők kevésbé képesek mentesülni, mint a férfiak a munkahelyi feszültségektől. A munkahelyen átélt esetleges stressz negatívan befolyásolja a nőt a családi és háztartásbeli teendőinek végzése közben, a férjéhez és gyermekeihez való viszonyulásában.

Az egymással egybecsengő kimutatások és kutatások mindegyike egy irányba mutat és ez a fiatal férfiak és nők gyermekvállalási kedvének növelésének kívánalma. A döntéshozóknak érdemes lenne e tények ismeretében megfelelő eszközöket és körülményeket teremteni a családok számára, mindazokat a feltételeket biztosítani, melyek által a családtámogatás olyan hatékonyá válna, hogy a demográfiai folyamatokra is pozitív hatást gyakorolna.

4.2.4. A párkapcsolati forma és a társadalmi nemiszerep-stressz összefüggései

A Hungarostudy 2013 felmérés egy harmadik vizsgálatának (Susánszky et al 2013, 245 – 255) célja az volt, hogy felmérjék a fiatal (18 – 35 év közötti) magyar felnőtt lakosság nemiszerep-elvárásokból eredő stressz terheltségét, valamint ennek összefüggéseit a párkapcsolat típusával, a házasságkötéssel kapcsolatos attitűdökkel, a gyermekvállalással, illetve az ehhez kapcsolódó attitűdök kialakulásával.

Ezen céloknak megfelelően elemezték, hogy van-e különbség a különböző kapcsolattípusokban élő (egyedülálló; van párja, de nem élnek együtt; élettársi

kapcsolatban élő; házas) fiatal felnőttek társadalmi nemi szerep stressz-szintje között. Van-e összefüggés a nemiszerep-stressz mértéke és a gyermekvállalás között. Van-e összefüggés a házassággal kapcsolatos attitűdök és jövőbeni tervek, valamint a nemiszerep-stressz mértékének alakulása között; illetve van-e összefüggés a gyermekvállalással kapcsolatos attitűdök és jövőbeni tervek, valamint a nemiszerep-stressz mértékének alakulása között.

A szerzők valószínűsítették, hogy a társadalmi nemiszerep-stressz mértéke összefüggésben van a kapcsolat típusával (egyedülálló; van párja, de nem élnek együtt; élettársi kapcsolatban élő; házas), illetve azzal, hogy mik az ezzel kapcsolatos tervek a jövőben; a házasságról való vélekedéssel; a gyermekek számával; a gyermekvállalásra vonatkozó tervekkel, elképzelésekkel.

A szerzők feltételezése szerint a házasságban élő fiatalok társadalmi nemiszerep-stressz leterheltsége alacsonyabb, mint az egyedülálló vagy élettársi kapcsolatban élőké, valamint a gyermekvállalással a nők nemiszerep-stresszének mértéke csökken, míg a férfiaké növekszik.

A kutatási eredmények szerint a fiatal, 18-35 év közötti magyar nők számára a legnagyobb nemiszerep-elvárásokból származó stressz-terhet az érzelem nélküli kapcsolattól való félelem jelenti, valamint hogy attól félnek, nem tudnak megfelelően gondoskodóak lenni. A fiatal férfiak számára a fizikai gyengeségtől, illetve a teljesítési kudarcától való félelem jelenti a legmagasabb nemiszerep-stresszterhet, amely összeeseng a 2006-os magyar adatokkal. Ez azt jelenti, hogy a fiatal férfiak legnagyobb nemiszerep-stresszterhelését még mindig az úgynevezett tradicionális szerepelvárások, tehát a szexuális teljesítménnyel, a családfenntartással és a megjelenéssel kapcsolatos elvárások jelentik.

Az érzelem nélküli kapcsolatoktól való félelem terhét legkevésbé azok a nők érzik, akik egyáltalán nem terveznek házasságkötést. Közepesen érinti a már házasokat és leginkább érinti azokat, akik még nem házasok, de a közeli vagy távolabbi jövőben tervezik a házasságkötést. Úgy tűnik, hogy azok félnek leginkább a kapcsolat kimerülésétől, az érzelemmentes válástól, akik még csak tervezik a házasságot: talán amiatt szoronganak, hogy ha már megházasodtak, nehezebb lesz egy érzelmileg kimerülő kapcsolatból kilépni. Akik pedig nem is tervezik a házasságot, mindezt nem érzik annyira fenyegetőnek, hiszen „bármikor” kiléphetnek a kapcsolatból, ha úgy érzik, hogy érzelemmentessé vált.

A férfiaknál a házassággal a teljesítési kudarcától való félelem okozta stressz függ össze. A házasoknál mérték a legmagasabb stressz-szintet, a házasságot tervezőknél alacsonyabbat,

míg a házasságot nem is tervezőknél szignifikánsan a legalacsonyabbat. Érthető, hogy a férfiakkal szembeni tradicionális elvárás (miszerint a munkában és a szexben megfelelően kell teljesíteniük ahhoz, hogy el tudják tartani családjukat) miért a házasoknál jelenik meg legnagyobb teherként. A házások érezhetik a legnagyobb súlynak, hogy el kell tartaniuk a családot. A külföldi kutatásokból, mintákból is láthatjuk, hogy a kétkeresős családmodellben – akár a háztartási munkára, akár a gyerekek körüli tennivalókra vonatkozó – egyenlőbb családi munkamegosztást támogató országokban nagyobb a gyermekvállalási kedv, és feltehetően a teljesítési kudarctól való félelem is kisebb mértékű, hisz a „teljesítés” nem csak a férfiakra vonatkozó elvárás, hanem megosztható.

Amikor a fiatalokat arról kérdezték, hogy vannak-e olyan céljaik, amelyeket a gyermekvállalás előtt még mindenképpen meg szeretnének valósítani, nagyon érdekes eredményre jutottak.

Mindkét nemre jellemző, hogy ha vannak teljesítendő céljaik a gyermekvállalás előtt, akkor a nemi szerepekből adódó stressz-szintjük alacsonyabb, mint azoknak, akik nem látnak „akadályt” (tehát más célokat) a gyermekvállalás előtt. Akiknek tehát vannak céljaik, valószínűleg még távolinak tartják a gyermekvállalást, nem érzik olyan félelemkeltőnek, stressz-okozónak a várható változást, a gyermekvállalással kapcsolatos kihívásokat.

Az eredményekkel a szerzők tehát feltevéseiket alá tudják támasztani. A társadalmi nemiszerep-elvárásokból származó stressz-szintje egyértelműen összefüggésbe hozható a kapcsolat típusával, hiszen láthattuk, hogy bizonyos tényezők tekintetében védő faktor lehet a házasság, viszont a házasságkötés tervezése a legtöbb tekintetben emeli a stressz-terhelést.

A gyermekvállalás a felelősségvállalás miatt a teljesítési kudarctól való félelmet növeli, míg a gyermekvállalást megelőző célok léte távolítja a gyermekvállalás időpontját, ebből adódóan csökkenti a félelmeket, a stressz-szintet.

Összességében az eredmények alapján tehát arra következtethetünk, hogy a fiatalok számára sokkal nagyobb nemiszerep-elvárásokból eredő stressz-terhelést jelent, ha készülnek a házasságra vagy a gyermekvállalásra, tehát bizonyos szempontból egy bizonytalan, átmeneti helyzetben vannak, mint ha még jóval előtte állnak, vagy már meghozták a döntéseket, és házasságban élnek és/vagy gyermekük van. A nemiszerep-stressz mértéke jelentősen függ a fiatalok aktuális

élethelyzetétől, szorosan együtt jár a házasságkötéssel és a gyermekvállalással.

Mind a házassággal, mind a gyermekvállalással kapcsolatban a legbizonytalanabb szituációnak az az időszak minősül, amikor dönteni kell, hogy belevágjanak-e, továbbá a megkérdezettek számára ez a legmegterhelőbb is. Bizonyos félelmektől az nyújt védelmet, ha még messzinek érzik a döntési helyzetet, bizonyos félelmektől pedig már a meghozott döntés és a megvalósított terv (tehát a házasság megkötése, valamint a gyermek vállalása) jelent feloldást, védelmet. Másrészt megjelenik, hogy a jelenlegi, főként tradicionális nemi szerepre vonatkozó elképzelések negatívan befolyásolják a férfiak stressz-terhelését a teljesítési kudarcától való félelmek tekintetében. Ez talán oldódhatna, ha elfogadóbbá válna a nyugati társadalmakban a munkamegosztás „kiegyenlítődéssel” már jobban működő szerepmintázat, tehát amelyekben a cél a kereső munka tekintetében a nők segítése, a házimunka és a gyerekek körüli tennivalók tekintetében pedig a férfiak nagyobb mértékű bevonása.

4.3. Demográfia és gyermekvállalás a felvidéki lakosság körében

2017. december 31-én a Szlovák Köztársaság lakosainak száma 5 443 120 fő volt. 2017-ben 57 969 volt az élő születések és 53 914 fő volt a halálozások száma. A természetes növekedés elérte a 4 055 főt (*Stock of population in the SR on 31st December 2017*). Az 1950-es évektől a természetes szaporulat jelentősen csökkent, majd 1968 környékén megtorpant, de a trend nem fordult meg, tovább csökkent (1. ábra). Míg a rendszerváltás előtt a kivándorlás volt meghatározó, 1992-től a bevándorlás jelenik meg hangsúlyosabban és ma már a népszaporulattal vetekszik.

A 2011. évi szlovákiai népszámlálás eredményei a szlovákiai magyarság szempontjából kedvezőtlenek. Húsz év alatt 108 831 magyarral lett kevesebb Szlovákiában, százalékarányuk 10,8-ról 8,5-re csökkent (*A szlovákiai magyarok megmaradásának és fejlődésének alapfeltételei. Felvidék.Ma*). A magyarok lakta járások többségében az elhalálozások száma meghaladja a születések számát (*Lesújtó szlovákiai népességstatisztika rémisztő következményekkel. Körkép.Sk*).

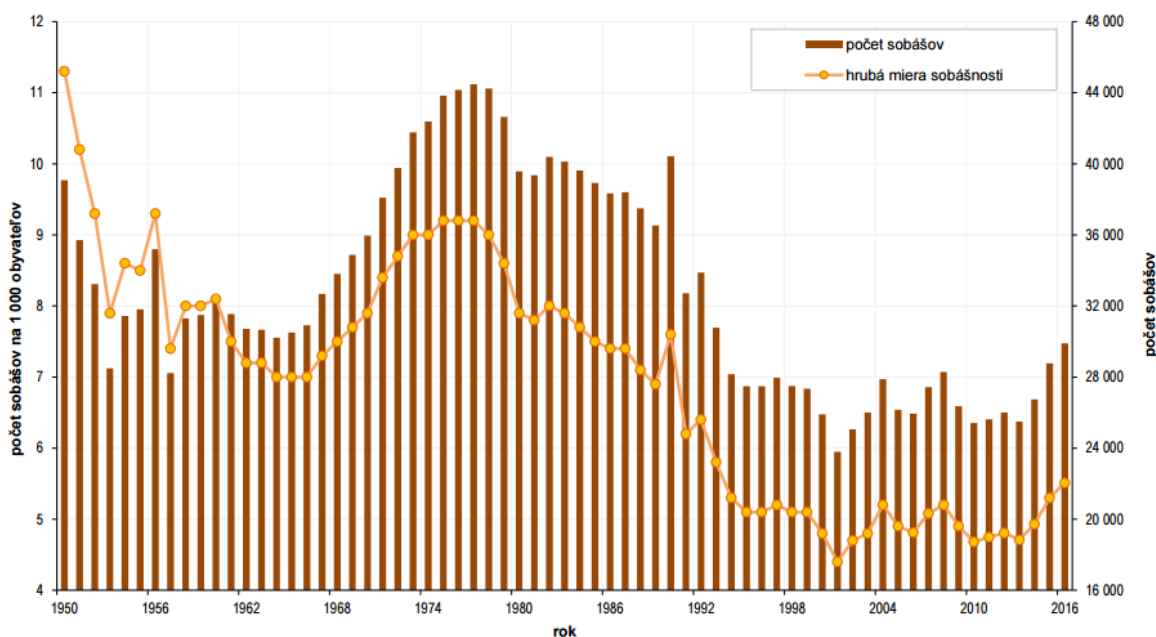
Gyurgyík László tanulmánya (2015) rámutat arra, hogy 1920-tól a magukat magyarnak vallók száma 620 ezerről 520 ezerre, azaz 130 069 fővel (20%-kal) csökkent, miközben a magukat szlováknak vallók száma ugyanezen idő alatt 3 millió főről 5,38 millió főre emelkedett, ami közel 80 százalékos emelkedés.

Gyurgyík László (2015) vizsgálta a szlovákiai magyar lakosság természetes szaporodásának illetve a fogyásának az alakulását az 1991-2010-ig terjedő időszakra vonatkozóan. A demográfiai trendekben jelentős eltérések figyelhetők meg a kilencvenes években és az ezredfordulót követő évtizedben. 1991 és 2000 között 54 923 magyar nemzetiségű gyermek születését regisztrálták, a 2001 – 2010 közötti években ettől jelentősen kevesebb, 39 895 gyermek születésével számoltak. Azaz az ezredfordulót követő első évtizedben 27%-kal alacsonyabb volt a magyar születésszám, mint az ezt megelőző évtizedben. A halálozások számában sokkal kisebbek az eltérések a két évtizedben. A kilencvenes években 57 068 fő magyar nemzetiségű elhalálozottat regisztráltak, 2001 – 2010 közötti években 52 948 főre becsülték a magyar nemzetiségű elhalálozottak számát. Mindkét évtizedben magasabb volt a halálozások száma a születések számánál, ezért a kilencvenes években a természetes fogyás több mint 2000 fővel, az ezredfordulót követően

évtizedben pedig mintegy 13 ezer fővel csökkentette a magyar lakosság számát.

E kor jellemzője Szlovákiában is a házasságkötések számának drasztikus csökkenése (*Lesújtó szlovákiai népességstatisztika rémisztő következményekkel. Körkép.Sk*), ezt ábrázolja a következő grafikon is (1. ábra).

1. ábra. A házasságkötések számának változása Szlovákiában 1950 – 2016.

Forrás: <https://korkep.sk/cikkek/mindennapjaink/2017/05/26/lesujto-szlovakiai-nepesegstatisztika-remiszto-kovetkezmenyekkel>

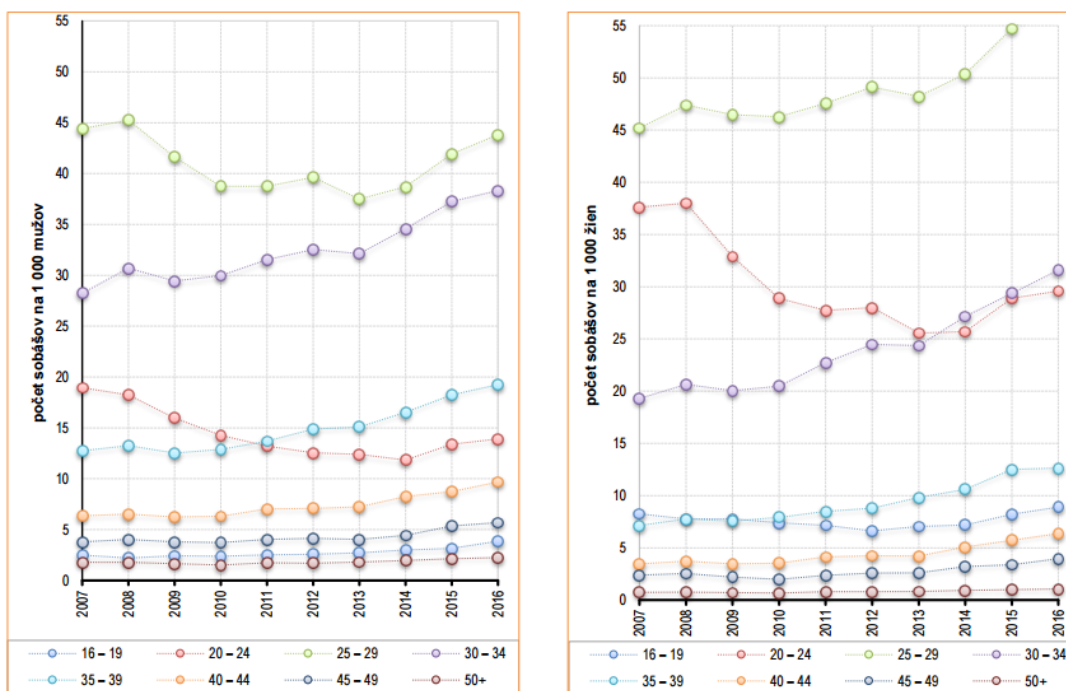
Megjegyzés: bal oldali felirat jelentése magyarul: házasságkötések száma ezer lakosra; vastag piros vonal jelentése magyarul: házasságkötések száma; sárga vonal jelentése magyarul: házasságkötések aránya; jobb oldali felirat jelentése magyarul: házasságkötések száma.

2017-ben a házasságkötések száma meghaladta a 31 ezret, de ezzel együtt nőtt a válások száma is. Az előbbieké 2017-ben mintegy négy és fél százalékkal, ez utóbbiaké megközelítőleg

három és fél százalékkal emelkedett. A vizsgált időszakban száz házasságkötésre 31 válás esett, a legmagasabb válási arány a nyugati régiókban, Pozsony és Nagyszombat megyében volt megfigyelhető *(Szlovákia lakosainak száma nőtt, de a természetes népszaporulat csökkent tavaly MTI 2018)*.

A következő grafikonon a 2007 és 2016 házasságkötési adatait hasonlítják össze (2. ábra). A grafikonok többek között rámutatnak arra, hogy nagymértékben csökkent a 20-24 éves korban házasodók száma, de meredeken emelkedik a 30-34 évesek házasságkötésének száma. És bár 2007-ben a legtöbben már 25-29 éves korukban nősülnek meg, vagy mennek férjhez, addig 2016-ban a nők inkább a 20-as éveik végén házasodnak, a férfiak pedig a 30-as évek elején.

2. ábra. 2007. évi és 2016. évi szlovákiai házasságkötési adatok összehasonlítása

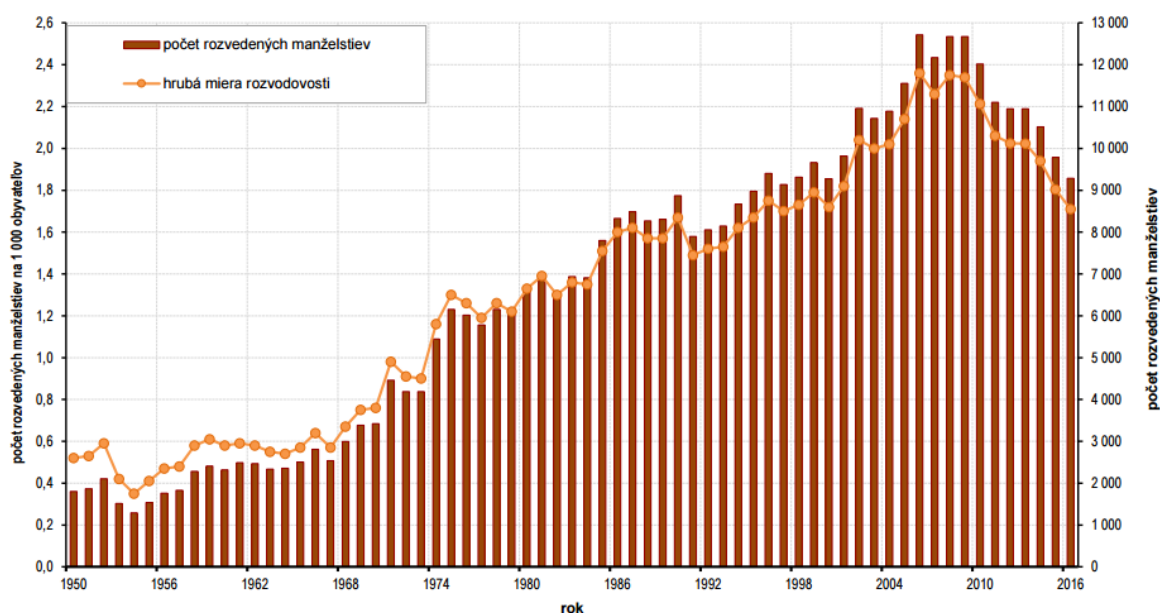

Forrás: <https://korkep.sk/cikkek/mindennapjaink/2017/05/26/lesujto-szlovakiai-nepesegstatistika-remiszto-kovetkezmennyekkel/>

Megjegyzés: bal oldali felirat jelentése magyarul: házasságkötések száma ezer férfire;
jobb oldali felirat jelentése magyarul: házasságkötések száma ezer nőre.

A válások aránya rendkívül nagy növekedést mutat az 1950-es évek óta (3. ábra).

3. ábra. Válás aránya Szlovákiában 1950 – 2016.

Forrás: <https://korkep.sk/cikkek/mindennapjaink/2017/05/26/lesujto-szlovakiai-nepesegstatistika-remiszto-kovetkezmenyekkel>

Megjegyzés: bal oldali felirat jelentése magyarul: válások száma ezer lakosra; vastag piros vonal jelentése magyarul: válások száma; sárga vonal jelentése magyarul: válások aránya; jobb oldali felirat jelentése magyarul: válások száma.

A külföldi magyarok családalapításáról, házasságkötésükről, gyermekvállalásukról szeretne képet kapni a Nemzetpolitikai Államtitkárság is. Ennek érdekében több régióban folytat kutatást, a Felvidéken 500 fős mintával dolgoznak. A folyamatban lévő kutatás előzetes eredményeiből kiderül, hogy a felvidéki fiatalok gyakran választják az együttélést a házasság helyett, illetve Felvidéken a családi állapot szerinti összetételnél megfigyelhető, hogy az elvált személyek nagyobb eséllyel már csak élettársi kapcsolatot vállalnak és nagyobb az

aránya a házasságon kívüli születéseknek is (*Búss 2018; Kárpát-medencei demográfiai konferencia Dunaszerdahelyen, 2018*).

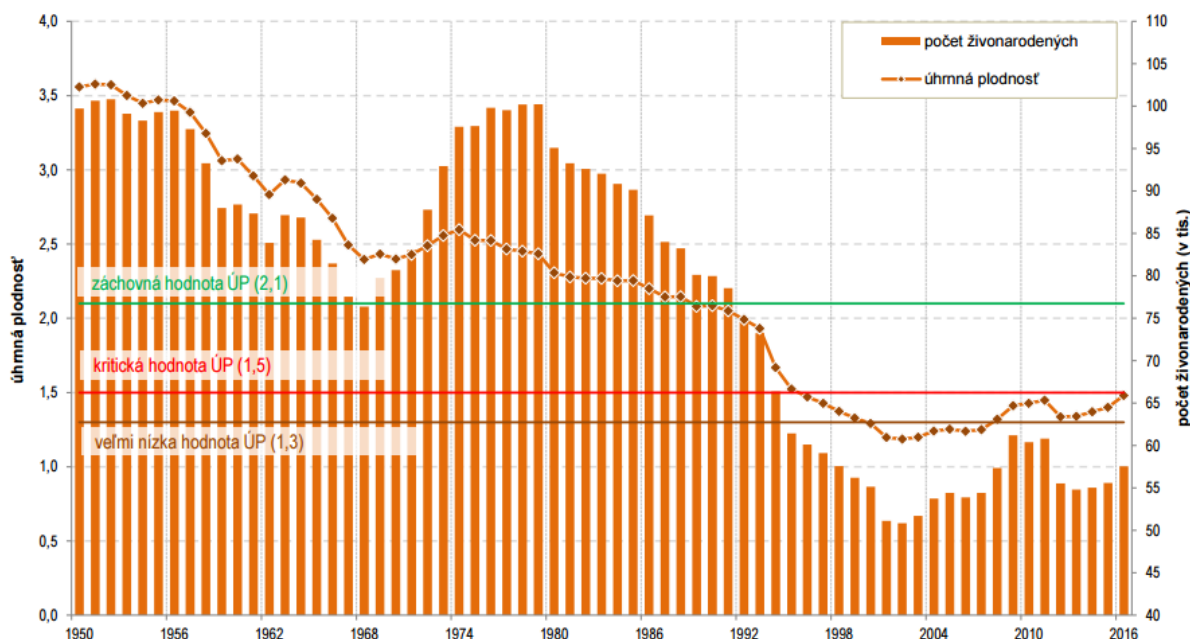
Szlovákiában 2017-ben enyhe mértékben nőtt a gyermekszületések száma, ez megközelítette az 58 ezret, ami néhány százzal több volt, mint egy évvel korábban. Ugyanakkor mivel az elhalálozások száma ennél gyorsabb ütemben – évi másfél ezerrel – emelkedett, és csaknem 54 ezer volt, a természetes népszaporulat az előző évihez képest ismét csökkent (*Szlovákia lakosainak száma nőtt, de a természetes népszaporulat csökkent tavaly MTI 2018*).

A következő ábrán (4. ábra) az oszlopok az élveszületések számát mutatják ezer főben, a pontozott vonal pedig a termékenységet jelzi. A népesség szinten tartásához egy családban átlagban 2,1 gyermekre lenne szükség (2 gyerek a két szülő pótlására, plusz 0,1 a gyermekhalandóság ellensúlyozására, tehát a családokban kettőnél több gyermeknek kellene születni). Ez az egyensúlyi termékenységi ráta, amit a grafikon zöld vonallal jelöl. A kritikus termékenységi szint 1,5. Esetünkben ez a piros vonallal jelölt határ, amely az a szint, ami alatt a népesség adott időn belüli eltűnése jelezhető előre. Az alatta lévő vonal (1,3) Szlovákia aktuális termékenységi szintjét jelöli (Magyarországhoz hasonlóan) (4. ábra). Szlovákiában az ország 1993-as létrejötte óta a termékenységi arányszám folyamatosan a reprodukciós szint alatt van, az elmúlt negyed évszázadban 1,2 és 1,9 között mozgott az egy szülőképes nőre jutó

gyermekszületések száma *(Szlovákia lakosainak száma nőtt, de a természetes népszaporulat csökkent tavaly MTI 2018).*

Szomorú tendencia az, hogy a felvidéki magyarok születési rátája még ettől az átlagtól is gyengébb, a mutatóik rosszabbak a szlovákiai átlagnál.

4. ábra. Élveszületések száma és termékenység változása 1950 – 2016.

Forrás: <https://korkep.sk/cikkek/mindennapjaink/2017/05/26/lesujto-szlovakiai-nepessegstatisztika-remiszto-kovetkezmenyekkel>

Megjegyzés: bal oldali felirat jelentése magyarul: összes termékenység; vastag sárga vonal jelentése magyarul: élveszületések száma; vékony szaggatott sárga vonal jelentése magyarul: összes termékenység; zöld vonal jelentése magyarul: népesség szinten tartásához szükséges érték; piros vonal jelentése magyarul: kritikus érték; sárga vonal jelentése magyarul: nagyon alacsony érték; jobb oldali felirat jelentése magyarul: élveszületések száma.

4.3.1. Családtámogatás a Felvidéken

Szlovákia az alábbi formában támogatja a családokat: szülői hozzájárulással, családi adókedvezménnyel, családtámogatási hozzájárulással (anyasági támogatás, GYES, gyermekgondozási hozzájárulás, családi pótlék). A GYES összegét 2016-ban emelték 50 euróval 280 euróra, és 2018-ban is maradt ezen a szinten. A GYES-hez hasonlóan a létminimumtól függ a családi pótlék összege is, ami 2018. januártól 16 centtel több, azaz 23,68 euro. A szülő a gyermek 25 éves koráig jogosult családi pótlékre, és a család anyagi helyzetétől függetlenül mindenkinek egyformán folyósítják. Azok, akik nem érvényesíthetik az adókedvezményt, vagy az adóhivatal nem hagyta jóvá, kaphatnak 11,10 euró kiegészítő támogatást a családi pótlékhoz. Az anyasági

támogatást a kismamák 34 hétig kaphatják. Az anyasági támogatás egy napra jutó összegének maximuma eléri a 44,89 eurót. A gyermekgondozási támogatásra a szülő akkor jogosult, ha a gyermek 3 éves kora előtt munkába áll, s gyermekét elhelyezi valamilyen intézményben (bölcsődében, óvodában), és az ezzel összefüggő költségeit térítheti, illetve hozzájárulhat a szociális ügyi hivatal. Aki ilyen támogatást igényel, annak leállítják a GYES folyósítását. Havonta legfeljebb 280 eurót hagyhatnak jóvá, és minden gyermek után kifizetik, ezzel szemben a GYES összege nem függ a gyerekek számától. Aki nem jogosult gyesre, viszont 6 évesnél kisebb gyermekről vagy 6–18 év közötti egészségkárosodott gyermekről gondoskodik, az állam helyette is fizetheti a nyugdíjbiztosítást (*Kicsivel több gyes és anyasági.* <https://uj szo.com/kozelet/kicsivel-tobb-gyes-es-anyakagi>).

*A magyar kormány a külföldi területeket támogató programjai közül kiemelhető a Családok éve és a Külföldi családok éve program (2018), a Köldökszínór program, a Kárpát-medencei Óvodafejlesztési Program és a Családbarát vállalkozások támogatása. 2018. január 1-jétől a magyarországi családtámogatási ellátási formák közül két juttatás vált elérhetővé a Magyarország közigazgatási határain kívül élő magyarok számára is. E két támogatási forma az anyasági támogatás és a fiatalok életkezdési támogatása (Babakötvény). Az anyasági támogatás egyszeri ellátás, melynek gyermekenkénti összege 64 125 forint, ikergyermekek esetén 85 500 forint. Támogatásra jogosult a Magyarország területén kívül született és ott élő magyar állampolgárságú, Magyarországon anyakönyvezett gyermek vér szerinti anyja, örökbefogadó szülője vagy gyámja, illetve a Szlovákiában vagy Ukrajnában született és ott élő, a szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvény alapján kiadott „Magyar igazolvánnyal” rendelkező gyermek vér szerinti anyja, örökbefogadó szülője vagy gyámja. Életkezdési támogatásként jelenleg egyszeri 42 500 forint összegű támogatási összeg jár, amelyet a Magyar Államkincstár a gyermek részére nyitott életkezdési letéti számlán ír jóvá (*Köldökszínór program – külföldi magyar családok támogatása.* 2019. <https://csalad.hu/cikk/koldokszinor-program-kulhoni-magyar-csaladok-tamogatasa>).*

További támogatás még a Start számla, amely a szülő vagy hozzátartozó kezdeményezésére a gyermek részére a Magyar Államkincstárnál nyitott értékpapírszámla, amelyre átkerül az életkezdési letéti számlán elhelyezett egyszeri életkezdési támogatás, és amelyre a szülő és más hozzátartozó további összegeket fizethet be. A befizetések után állami kamattámogatás jár, amelynek mértéke az éves szülői és hozzátartozói befizetések 10 %-a, de legfeljebb évi 6 000 forint. A Start-számlán lévő

megtakarításokat a Magyar Államkincstár automatikusan Babakötvény típusú állampapírba fekteti, amely az életkezdési letéti számlánál 3 százalékponttal magasabb kamatprémiumot fizet (*Köldökzsínór program – külhoni magyar családok támogatása. 2019. <https://csalad.hu/cikk/koldokzsinoor-program-kulhoni-magyar-csaladok-tamogatasa>*).

A bölcsőde- és óvodafejlesztési programon belül a Felvidéken 132 bölcsődét és óvodát adnak át a közeljövőben. A kormány 3,5 milliárd forintot fordít ezekre a felvidéki fejlesztésekre (*A magyar családpolitika átlépte a határokat. <https://www.koppmariaintezet.hu/hu/osszeshir/96-a-magyar-csaladpolitika-atlepte-a-hatarokat>*).

A felvidéki magyar intézményeknek hálózatban való együttműködése elősegíti a magyar identitás megőrzését. A magyar családok gyarapodását olyan programok kiépítésével lehetne elérni, amelyek megerősítik a családokat magyar identitásukban.

4.4. A család tegnap és ma 5. című konferencia eredményei

2018. december 10-11-én részt vettünk a Szegedi Tudományegyetemen az SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszéke, az MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport és az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Kaufmann Dávid Zsidó Kultúrakutató Csoportja által megrendezésre kerülő **A család tegnap és ma 5. című konferencián**.

Először a konferencia elveit, majd a KOR-TÁRS – TÁRS a FIATAL CSALÁDOK mellett határon innen és túl című projekthez való kapcsolódást mutatjuk be.

4.4.1. A konferencia elvei

A konferencia a mai hazai családkutatásnak rangos fórumává vált az elmúlt évtized találkozóival és a műhelyekben folyó szakmai tevékenység, az elhangzott előadásokból készült kiadványai, és mindezek alapján készült beszámolóknak köszönhetően. A téma körüli tudományos párbeszédre az is alkalmat ad, hogy az előadók rendszeresen megjelentek az előző négy konferencián és várják egymás újabb témakifejtését. Az interdiszciplinaritás és a felekezetek közöttiség jegyében gyűltek most is össze, mely elvek alapvetően jellemzik a konferenciát.

A témában folytatandó felekezetek közti párbeszédnek bőséges helyet ad a konferencia és rangos eseményévé vált a zsidó-keresztény családról folyó kutatások friss eredményeinek közreadását tekintve. A szakmai megbeszélés keretében az előadók **a család társadalomban betöltött egykori és mai szerepének**

interdiszciplináris elemzését, a megközelítések többféle módszerét reprezentálják, és vitatják meg az alkalomból. Az esemény ötödik éve és ötödik alkalommal kerül megrendezésre, a helyszín évről évre változik.

A plenáris- és szekcióülések, összefoglaló megjegyzések lehetőséget adnak a résztvevőknek a felmerülő új módszertani kérdések feletti eszmecsere. A résztvevők a témák feldolgozásával, esetbemutatókkal, elméleti javaslataikkal, következtetéseikkel, a vitákkal és az elhangzottak elemzésével viszik előre a család kutatásának ügyét.

A konferencia elvei között elhangzott, hogy *a család meghatározza értékrendünket, erkölcsi normáinkat, világfelfogásunkat*. Egész kultúránkat is befolyásolja a gyermekkorban kapott minta. A család azonban nem csak minta, hanem *felnevelő és őriző közeg, menedék, gazdasági és fogyasztói közösség, s legfőképpen az élet továbbadója* – akkor, ha (jól) működik.

A család alapvető funkcióit megőrzi, mostani éveinkben azonban hatalmas *változásokon* is átmegy. A 19. és 20. század fordulójáig a család maga volt a tekintélyelvű társadalom leképeződése. *Ma a család sokféle mintája él egymás mellett*. E minták egyszerre segítik egymás érvényesülését, miközben egyidejűleg akaratlanul versengenek is egymással. A család ma egyszerre a *társadalmi emancipáció és a társadalmi elbizonytalanodás* színtere is.

A családdal foglalkozó konferencia a család életét és működését befolyásoló olyan külső tényezőkre fekteti a hangsúlyt, mint a hazai és nemzetközi vonatkozásban is felerősödött *társadalmi mobilitás, migráció* a 19-21. században. Kérdés az is, ezek hogyan alakítják át a családban betöltött szerepeket, hogyan alakítanak ki újakat. *A találkozás más kultúrákkal, értékrendekkel, vallásokkal* vajon hogyan hat a családok életére. Milyen szerepe van a vallásnak a 21. századi családi kapcsolatok alakításában. *A társadalmi szerepekről*, a családi munkamegosztásról, a nemek és generációk, szülők és gyermekek egymás közötti viszonyáról a falusi/paraszti társadalomban, a 19. század óta mind erősebb urbánus közegben, *s a „hagyományos” szerepkörök és viszonyok átalakulásáról a 20-21. században*, ezekről a témákról szólnak az előadók.

4.4.2. Az előadások főbb következtetései

A konferencia eredményei szerint abban egyetért valamennyi családkutató, hogy a család, mint együttélési forma nem pusztán valamiféle „termelési egység” vagy egyszerű rutinmechanizmusokból építkező életforma, amiben nincs változás: olyan mikrostrukturális egységről van szó, amely a leghatékonyabban és

leghatásosabban formálja a benne élő tagok (szülők, gyermekek egyaránt) személyiségét.

A nagycsaládi megtartó erőket hangsúlyozza Kürti István. Míg a nukleáris családok esetében csak a szülők és a gyerekek élnek egy háztartásban, a nagycsaládok – jellemzően a falusi/paraszti társadalom 20. század előtti közösségeiben – a több generációs patriarchális családmódellet jelentik. Ma a nagycsalád elnevezés jobbára a több gyermeket nevelő házaspárra vonatkozik; a 20. század első évtizedében a többgenerációs paraszti nagycsalád a szülők és nagyszülők, a gyerekek és az unokák egy háztartásban való tartozását foglalta magában. És amíg a 20. század végére a Cserehát peremvidékén lévő törpefalvak elnéptelenedését tapasztaljuk, a több generáció együttélésére épített „Kádár-kockák” vagy a felújított tornácos parasztházak szinte üresen álltak, a kiskunsági településeken a nagycsalád-rendszer a „szimbolikus” reneszánszát éli. A család újra felértékelődött a Kiskunságban, miközben a Csereháton teljes érdektelenség mutatkozik meg az emberek között a család tekintetében. A nagycsaládi megtartó erők működnek tehát tovább a Kiskunságban.

Lányi Gusztáv előadásában a család fogalmát olyan paradigmátikus példának tekinti, ami általánosítható erővel mutatja korunk emberi életvilága mikro-, mezo- és makro-szféráit átható végzetes értékrelativizálódásait: a család esetében a hagyományos funkcióinak leépülését, elvesztését. Terápiás javaslata, vagyis inkább ilyen szándékú kérdése: a család bibliai (ó- és újtestamentumi) konfliktusartikulálási és -kezelési módjai/mintái vajon milyen példával szolgálhatnak a posztmodernitás kor- és korszakában? A családtípusok közül a tekintélyelvűt tekinti az előadó optimálisnak azért, mert egyidejűleg irányít és együttműködik. A legnehezebb (de leginkább érdemes) ezt a modellt megvalósítani.

Brenda Almond alkalmazott filozófus szerint a család „mély kötelék, az egyéni lét múltó természetének meghaladása” és „misztikus genetikai entitás”. Összeköt bennünket az őseinkkel és az utódainkkal. A „misztérium” a szerelem megragadására használandó fogalom, de a család jellemzésére is alkalmazható. A család a „jóság természetes és magával ragadó otthona”.

Varga Csaba szerint a család nem köztársaság, mert nem közpolitikai alakulat; a család nem közgazdasági vállalkozás, mert nem piaci szervezet; a család nem életmentő segélyszervezet, mert nem szociális szolgáltatás. Ebből azonban nem következik, hogy a család nem önszervező közösség, hogy nem családi vállalkozás, vagy nem szociális védőháló. Éppen ellenkezőleg. *A család szuverén életközösség, avagy potenciálisan szeretetközösség; a család így tudatos*

életfenntartás, avagy szeretetéletmód; a család biztonságos lélekkotthon. A család új felfogása tisztán megkülönbözteti a Külső Családtól a család külső szerepeit, funkcióit, működéseit összekapcsoló családlétezés-komplexumtól a Belső Családot, ami a család valódi lényeg-együttese, az igazi Családi Én „entitás”, ami a család szíve, lelke, tudata. Ez a család a *szeretetszalád*. A Külső és a Belső Család leírásához a fogalmak az új emberképet megjelenítő szemléletből és értelmezésből vehetők át. Ez a törekvés vezet az új antropológiához és az új családtanhoz. Ez egyúttal visszatérés például Hegel felfogásához, aki „A jogfilozófia alapvonalaiban” így definiál: „A családnak mint a szellem közvetlen szubsztancialitásának meghatározása a szeretet, az, hogy a szellem érzi a maga egységét.” Miután a jelenlegi világtudatos családellenes, családésztiláló, család-értéktelenítő törekvésű, így a *szeretetszalád felfogása egyúttal a család rehabilitációja is.*

Lengyel Nóra a keresztény feminista nőmozgalom folyóiratainak elemzése során arra a kérdésre keresi a választ, hogy a nemzetépítéssel összefüggésben milyen nőképek és női szerepek figyelhetők meg. A folyóiratokban általában azt propagálták, hogy a nő egyszerre hűséges házas társ, kiváló családanya és jó háziasszony, de olykor egyéb, például a „család pénzügyminisztere” szerepekkel is felruházták.

Az előadások során elhangzott többek között az, hogy a monoteista vallások által hirdetett és kizárólag helyesnek tartott családkép (heteroszexuális, klasszikus nemi szerepeket fenntartó, monogám, nukleáris család, életre szóló kapcsolat) fenntarthatóságával és ideálként történő beállításával kapcsolatban komoly érvek hozhatók fel.

Az előadások rámutatnak azokra a keresztény és polgári értékekre, elvekre, példákra is, amelyek segítettek a túlélésben, a vállalható kompromisszumok megkötésében az értékrend csorbulása nélkül, amelyek a megpróbáltatások idején mindvégig megtartották a családot, biztosították az értékrend továbbadását az utódoknak.

4.4.3. A projekthez való illeszkedés

A fenti eseményről készülő tartalmi beszámoló **hozzájárul a „KOR-TÁRS” – TÁRS a FIATAL CSALÁDOK mellett határon innen és túl című projekt eredményeihez.** Különösen a családdal kapcsolatos és említésre méltó vonatkozások közreadásával. Az itt

összeűjtött információk az NSKI több folyó kutatási területeihez is kapcsolódhatnak.

A konferencia szorosan kapcsolódik a „KOR-TÁRS” – TÁRS a FIATAL CSALÁDOK mellett határon innen és túl című projekt keretében zajló kutatás alapvető céljaihoz, az alábbiak szerint: *A népesedési kihívás sikeres kezelése érdekében szükséges a család intézményének megújítása a családokat segítő közösségek, szolgáltatások javításával. Végső cél a gyermekvállalás elősegítése. Ezáltal több hátrányos helyzetű vagy hátrányos helyzetű területen élő fiatal válik képessé az önálló életkezdesre a családban rendelkezésre álló erőforrások optimális használatával. Ennek érdekében ösztönözni kell ezeknek a fiataloknak a sikeres társadalmi integrációját képességeik kibontakoztatásával, együttműködő társadalmi, családi környezet biztosításával, közösségi aktivitásuk erősítésével. A fiatalság, a család, a családtervezés, a demográfiai és a megélhetési problémák egymásra épülő területek¹.*

E fent kiemelt folyamatok megerősítése érdekében a NOE Tiszavasvári Nagycsaládosok Egyesülete által vezetett projekt elsődleges célja **a család társadalmi szerepét erősítő jó gyakorlatok megismerése és cseréje.**

A kutatók eszközül e célok eléréséhez a következő három főcélra rendelkeznek hozzá. 1) az együttműködő külföldi és belföldi partnerek témába vágó szakmai tapasztalatainak kölcsönös megismerése a közös műhelymunkák, tanulmányutak során; **2) a témába vágó és a tudomány eszközeivel feltárt szakmai tapasztalatok megismerése: a fenti együttműködésre megerősítően ható szakmai szimpóziumok, viták, konferenciák, publikációk összegzése;** 3) a közös munka folyamán az egyes problémák megoldására kidolgozott, kiterjesztett és kipróbált jó gyakorlatok azonosítása és rögzítése.²

Jelen beszámoló közvetlen és elsődleges célja a „KOR-TÁRS” – TÁRS a FIATAL CSALÁDOK mellett határon innen és túl című projekt eredményeinek bővítése. A cél megvalósulásához az összefoglaló tanulmány azon a módon járul hozzá, hogy a Konferencia tapasztalatait értelmezi,

¹ Részlet a projekt kutatási dokumentációjából.

² Részlet a projekt kutatási dokumentációjából.

elemzően bemutatja. Az előadásokon, a vitákban és az eszmecsere során elhangzottakról az összefoglaló a projekt fő kérdéseiben való gondolkodás és a továbblépések lehetőségeit tárja a problémák közös megoldásában, a projekthez kapcsolódóan együttműködő fiatal családok és partnereik elé. A „nagy családos” kutatásban részt vevő többi kutató és kedvezményezett ismereteit módszertanilag (elsősorban szociológiai, pedagógiai, társadalomtudományi) szempontokkal bővíti, a családi minták sorát mutatja be.

A tudomány eszközeivel feltárt és a családra vonatkozó **időben és térben tág körből származó tapasztalatok** kaptak hangot a konferencián. A „KOR-TÁRS” – TÁRS a FIATAL CSALÁDOK mellett határon innen és túl” projekthez járul hozzá a tanulmány a szakmai szimpóziumon és az ott elhangzott érvelések, viták által nyert tapasztalatok összegző bemutatásával. Reményeink szerint az itt összegyűjtött nézetek és a sok esetben bármely korszaktól függetlenül érvényes, örökérvényű vélemények, valamint még gyakrabban, a ma emberének tanulságos és „jó gyakorlatok” üzenete egy pozitív változás irányába ható folyamatba épülnek bele és a fiatal családok együttműködésére megerősítően hatnak.

4.5. Megjegyzések

A vizsgálatok arra figyelmeztetnek, hogy sok az olyan fiatal társadalmunkban, akik a házasságkötésre optimális életkort bizonyos okból kifolyólag elszalasztják. Nemzetünk fennmaradását tekintve ez fontos és nem elhanyagolható kutatási eredmény. Különösen ezért lenne fontos a jelen kutatás alapvető célkitűzését úgy megvalósítani, hogy azok eredményeivel a fiatal korcsoportok minél közvetlenebb módon és minél hamarabb kerüljenek kapcsolatba. Fontos a külső fiatal korcsoportok intenzív bevonása, a NOE által megszervezett programokhoz csatlakozás, hiszen a családok számára példaként szolgálnak programjaik. A fiatalok számára közösségépítésre alkalmas és számukra vonzó, színes programokat lenne érdemes kidolgozni a kutatás végeztével, a szakemberek bevonásával kialakított munkacsoport keretében, a projekt eredményeire alapozva. A cél az lenne, hogy ez a tevékenység közvetlen és intenzív hatással legyen a családalapítás előtt álló fiatalok szemléletformálására és a gyermekvállalási kedvükben is motiválttá váljanak. Számos változatos, játékos és kedvcsináló foglalkozás (film- vagy témaklubok, színjátszó, fiatalkori problémákra irányuló ismeretterjesztő előadás stb.) is megtervezendő regionális kisközösségi klubhálózat kialakítása és közösségi weboldal-fejlesztés által, amely a fiatalokat motiválja az együttműködésre, egyszersmind égető kérdéseikre választ kínál.

5. A magyarországi válaszok feldolgozása

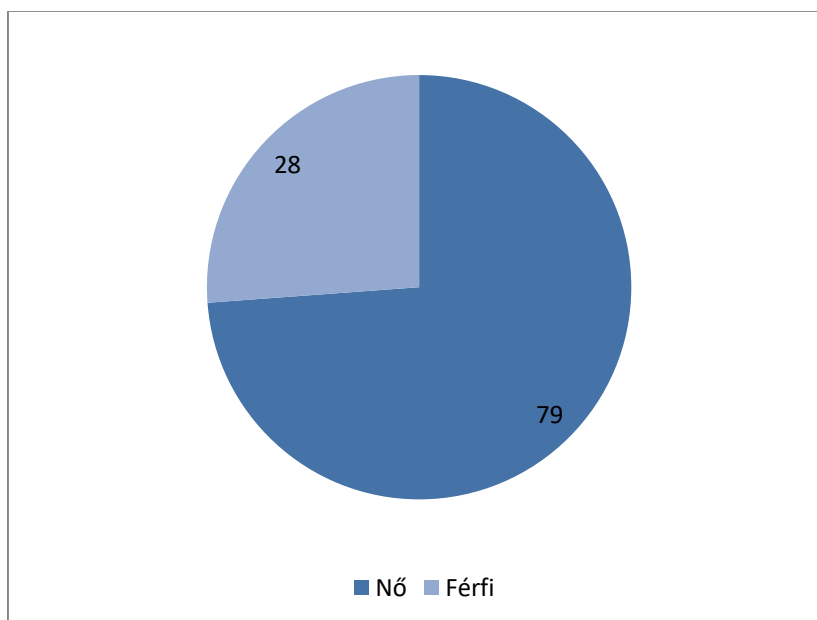
Az alábbiakban a kérdőívek kérdéseire adott válaszokat értékeljük és megfogalmazzuk a válaszadók által a családsegítő szervezetek számára tett javaslatokat azzal kapcsolatban, hogyan lehetne a jelenleginél hatékonyabban ösztönözni a gyermekvállalás előtt álló fiatalokat és a már családban élőket az első vagy az újabb gyermek vállalására. A feldolgozás elsőként a

szociológiai-demográfiai vonatkozású válaszokat tartalmazza, majd pedig a szakmai kérdésekre adott válaszokat dolgoztuk fel.

5.1. Szociológiai-demográfiai jellemzők

A 107 magyarországi válaszadó közül 79 fő női (74 százalék) és 28 fő férfi (26 százalék) válaszadó volt, a női és a férfi válaszadók tehát háromnegyed-egynegyed arányban oszlottak meg (5. ábra).

5. ábra. A kitöltési arány nemek szerint (fő)

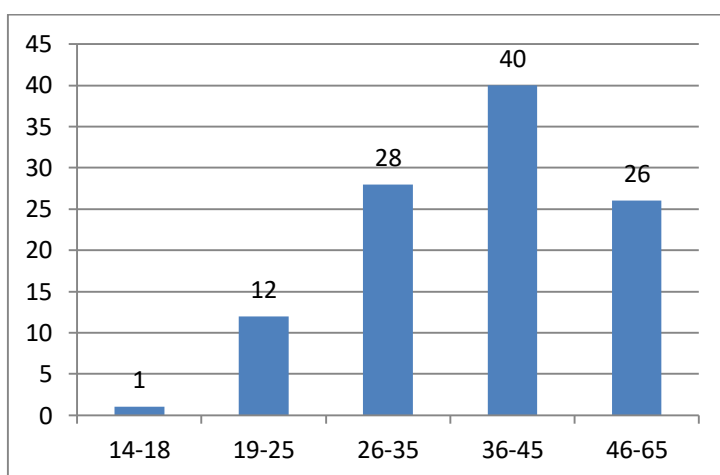

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2018.

A **korosztályokat** figyelembe véve, a 14-18 éves korosztályt 1 fő, a 19-25 éves korosztályt 12 fő, a 26-35 éves korosztályt 28 fő, a 36-45 éves korosztályt 40 fő, a 46-65 éves korosztályt 26 fő képviselte. A kitöltők legnagyobb aránya tehát a 36-45 éves korosztályból került ki (36 százalék), a második legnagyobb kitöltési

arány a 26-35 éves korosztályból érkezett (26 százalék) (6. ábra).

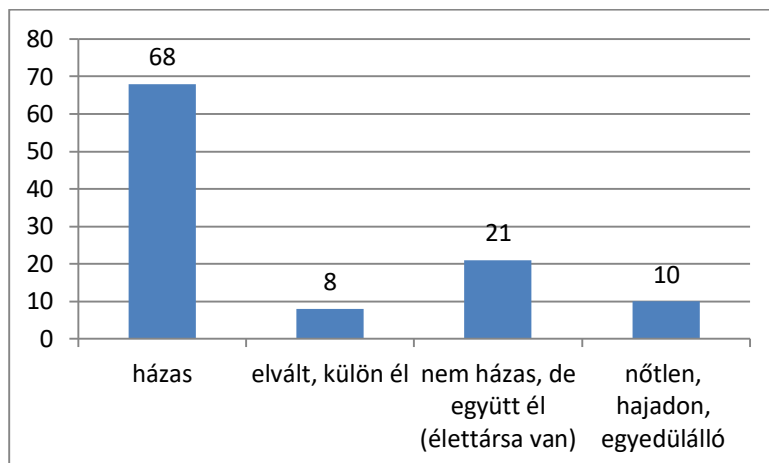
6. ábra. Korosztályok szerinti összetétel (fő)

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2018.

A **családi állapotra** vonatkozóan a következő válaszokat kaptuk. A válaszadók 64 százaléka házas (68 fő), 20 százaléka nem házas, de együtt él valakivel (21 fő), 9 százaléka nőtlen/hajadon/egyedülálló (10 fő), 7 százaléka elvált és külön él (8 fő) (7. ábra).

7. ábra. Családi állapot (fő)

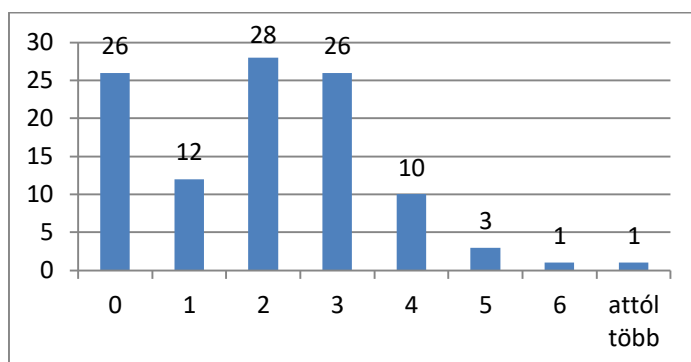

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2018.

Arra a kérdésre, hogy **van-e gyermeke**, 81 fő válaszadó (76 százalék) mondta azt, hogy van gyermeke és 26 válaszadó (24 százalék) mondta azt, hogy nincs gyermeke. A gyermekek száma az alábbiak szerint oszlott meg: a legtöbb válaszadó 2 gyermekes családban él (26 százalék – 28 fő). 3 gyermekes családban él a válaszadóknak a 24 százaléka (26 fő). Ezt követik az egy gyermekes családok (11 százalék – 12 fő). 4 gyermeke tíz válaszadónak (9 százalék), 5

gyermek három válaszadónak (2 százalék), 6 gyermeke egy válaszadónak és attól több gyermeke szintén egy válaszadónak van (8. ábra).

8. ábra. Gyermekek száma egy családban (fő)

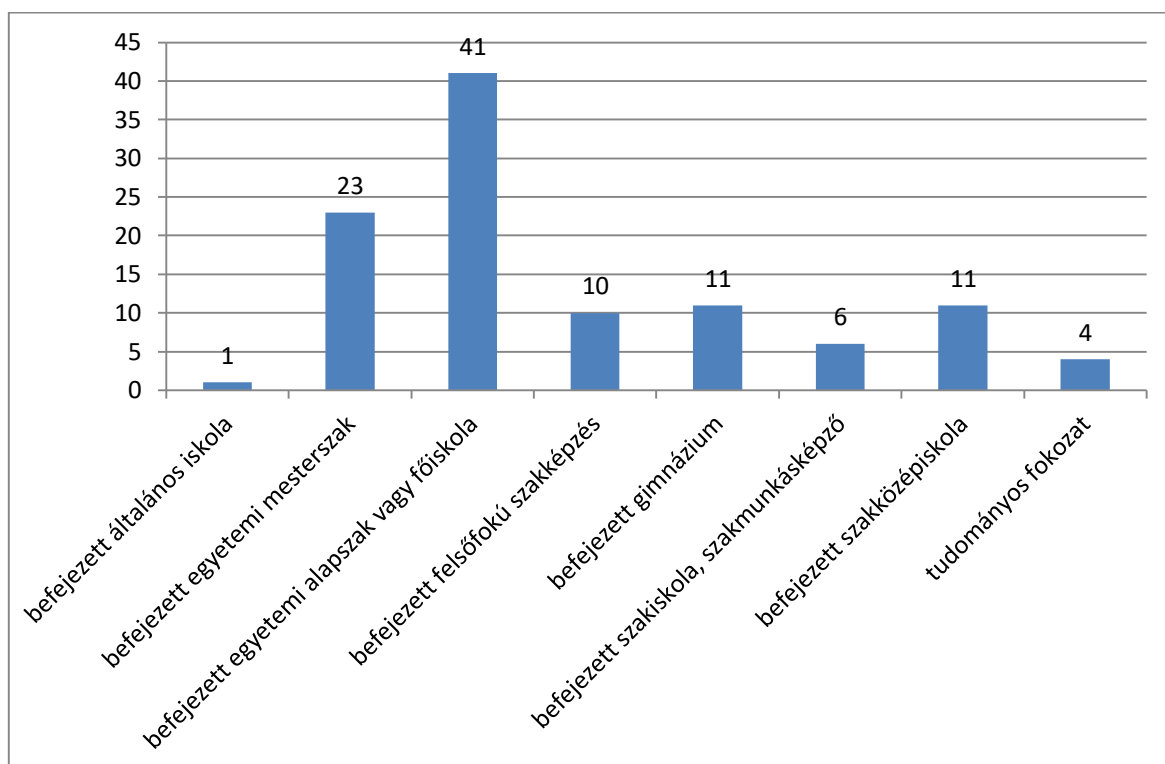

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2018.

Arra a kérdésre, hogy **mi a legmagasabb végzettsége**, 41 fő (38 százalék) a befejezett egyetemi alapszakot vagy főiskolai alapszakot jelölte meg. Ezt követte a befejezett egyetem, egyetemi mesterszak, amelyet 23 fő (21 százalék) jelzett. A befejezett gimnáziumot és a befejezett szakközépiskolát 11-11 fő (10-10 százalék) jelölte meg. Felsőfokú szakképzéssel/technikummal 10 fő (9 százalék), szakmunkásképző és szakiskolai

végzettséggel 6 fő (5 százalék) rendelkezik. Tudományos fokozata van 4 válaszadónak (3 százalék) és 1 fő jelölte meg a befejezett általános iskolát (9. ábra).

9. ábra. Legmagasabb iskolai végzettség (fő)

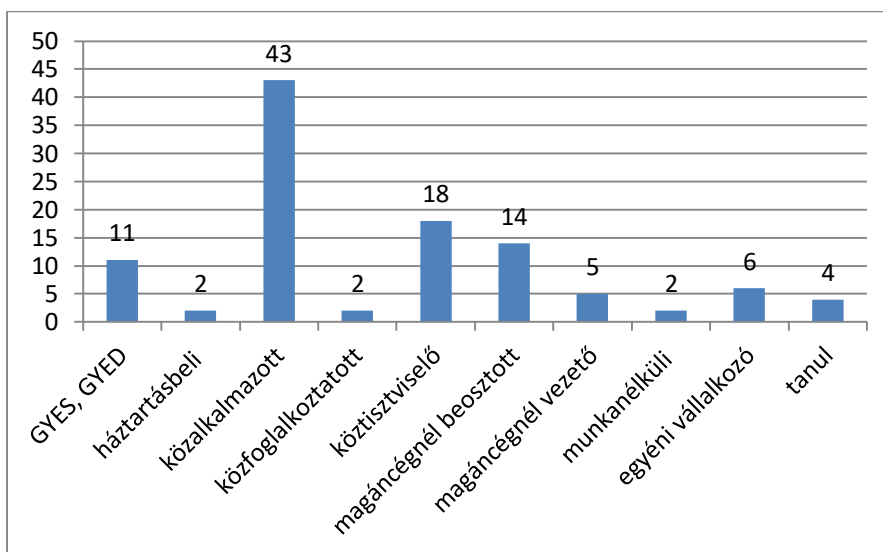

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2018.

A **foglalkozással** kapcsolatban a következő válaszok születtek. A legtöbben közalkalmazottként (40 százalék – 43 fő), köztisztviselőként (17 százalék – 18 fő), vagy magáncégnél beosztottként (13 százalék – 14 fő) dolgoznak. GYES-en, GYED-en van 11 fő (10 százalék), önfoglalkoztatóként, gazdálkodóként, egyéni vállalkozóként dolgozik 6 fő (5 százalék), magáncégnél vezető beosztásban dolgozik 5 fő (4 százalék), tanul 4 fő (3 százalék), háztartásbeliként és

közfoglalkoztatottként 2-2 fő dolgozik (1,8 – 1,8 százalék) (10. ábra).

10. ábra. A válaszadók foglalkozása (fő)

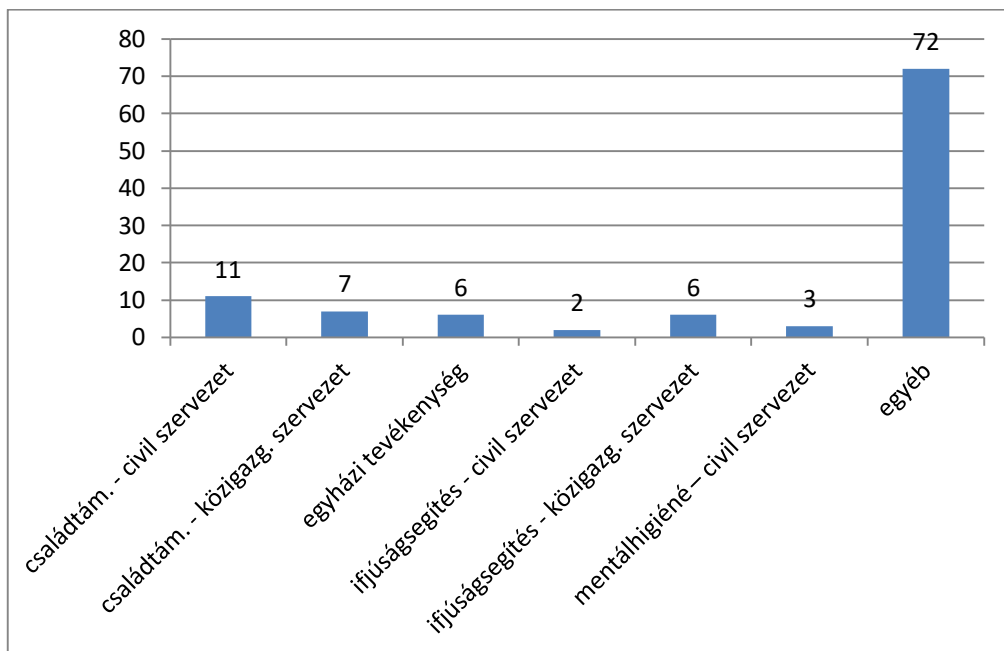

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2018.

Arra a kérdésre, hogy **mi a szervezetének működési profilja**, a válaszadók 10 százaléka (11 fő) a családtámogatást (civil szervezet), 6,5 százalék a családtámogatást (közigazgatási szervezet), 5,6 százalék (6 fő) az ifjúságsegítést (közigazgatási szervezet), ugyanennyi válaszadó (5,6 százalék - 6 fő) az egyházi tevékenységet jelölte meg. 2 fő (1,8 százalék) adta meg az ifjúságsegítést (civil szervezet). A mentálhigiénét (civil szervezet) jelölte meg a válaszadók 2,8 százaléka (3 fő). A válaszadók legnagyobb része (67 százalék – 72 fő) az egyéb

kategóriát választotta, amely utalhat többek között egészségügyi, oktatási szerve, kutatóintézetre (11. ábra).

11. ábra. A válaszadók szervezetének működési profilja

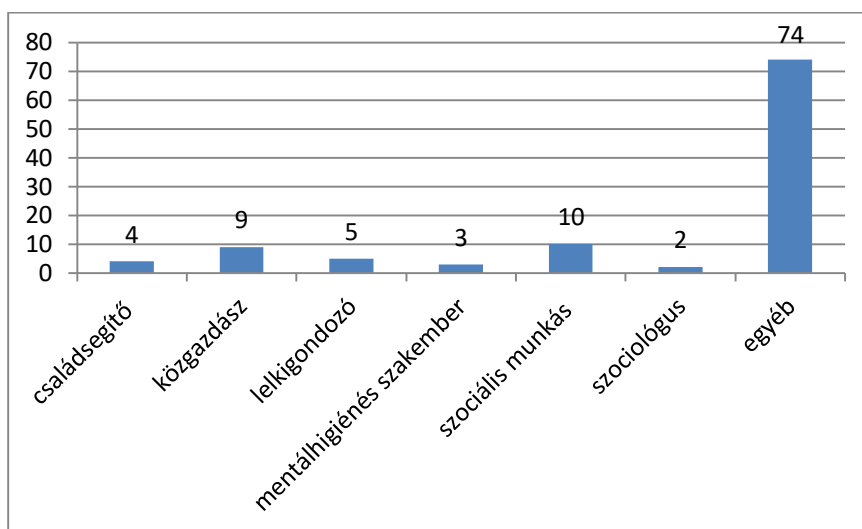

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2018.

Arra a kérdésre, hogy **mi az Ön szakterülete**, a következő válaszok születtek. A válaszadóknak a 9 százaléka (10 fő) szociális munkásként, 8 százaléka (9 fő) közigazdászként, 5 százaléka (5 fő) lelkipozítóként dolgozik. 4 százaléka (4 fő) családsegítőként, 3 százaléka (3 fő) mentálhigiénés szakemberként, 2 százaléka (2 fő) szociológusként, 69 százaléka (74 fő) egyéb

területen (tanár, pszichológus, pszichoterapeuta, kutató, geográfus, építőmérnök, fogorvos, andragógus stb.) tevékenykedik (12. ábra).

12. ábra. A válaszadók szakterülete (fő)

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2018.

5.2. A szakmai kérdésekre adott válaszok bemutatása

1. kérdés: Mit gondol, mik a mai fiatalok elköteleződési nehézségének legfontosabb okai? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

A válaszadók a fiatalok elköteleződési nehézségét okozó tényezői között említették az alábbiakat:

A legnagyobb arányban az anyagi –és az egzisztenciális bizonytalanságot, a lakás hiányát, a munkahely hiányát adták meg válaszként. **Az anyagi és az egzisztenciális bizonytalanság** nagyon megnehezíti az elköteleződést: a válaszadók 74 százaléka szerint inkább illetve jelentős mértékben járul hozzá az elköteleződési nehézségekhez. **A munkahely hiányával** kapcsolatban is a válaszadók 60 százaléka vagy az „inkább”, vagy a „leginkább” fontos válaszokat adta. Ennél a válasznál jelölték legtöbbször, hogy leginkább ez a tényező járul hozzá az elköteleződési nehézségekhez (45 százalék). **A lakás hiánya** is – az anyagi és az egzisztenciális bizonytalansággal együtt – a válaszadók 60 százaléka számára jelentős mértékben hátráltató tényező az elköteleződésben. A válaszadók 40 százaléka jelölte meg a leginkább befolyásoló tényezőként.

Érdekes látni, hogy a **kényelem és a felelősségtől való félelem** kiugró értékeket jelez a „leginkább” válaszok esetében. **A kényelmet** az anyagi és az egzisztenciális bizonytalansághoz hasonlóan jelentős befolyásoló okként jelölték meg a válaszadók. A válaszok 42 százaléka szerint ez a legjelentősebb oka az elköteleződési nehézségeknek. A kényelemmel szinte azonos megítélést kapott a **felelősségvállalástól való félelem** is. A válaszadók 40 százaléka a legjelentősebb elköteleződést gátló okként jelenítette meg ezt a tényezőt.

Az anyagi- és egzisztenciális bizonytalansági tényezők megítélésével közel azonos súllyal említették a **nem megfelelő partnert, a partnerrel szembeni bizalom hiányát**. **A nem megfelelő partner** a válaszadók 83 százaléka szerint közepes és inkább nagyobb mértékben járul hozzá az elköteleződési nehézségekhez. **A partnerrel szembeni bizalom hiánya** ugyancsak megnehezíti az elköteleződést: a válaszadók fele (52 százaléka) azt mondja, hogy ez a tényező jelentős mértékben járul hozzá az elköteleződési nehézségekhez. **A kudarcától és a válástól való félelem** ugyancsak nem elhanyagolható tényező, a válaszadók 75

százaléka közepesen vagy inkább jelentős gátló tényezőnek látja a fiatalok elköteleződésében.

Az előző kettő csoporttól valamelyest kiegyenlítettebb megoszlást mutatnak az alábbi befolyásoló tényezők: **a szülőkhöz való kötődés, a döntésképtelenség, az érzelmi labilitás.** A **szülőkhöz való kötődés** a válaszadók szerint nem, vagy közepes szinten hátráltatja a fiatalok elköteleződését. A válaszadóknak a 71 százaléka szerint a legkevésbé, illetve kis vagy közepes mértékben befolyásoló tényező. **Az érzelmi labilitást** a válaszadók 55 százaléka látja közepesen nehéznek vagy inkább nehéznek a fiatalok elköteleződésében. **A döntésképtelenséget** is sok válaszadó fogalmazta meg elköteleződést gátló okként, a válaszadók 74 százaléka tartja közepesen vagy inkább befolyásoló tényezőnek.

2. kérdés: Ön szerint mennyire fontosak az alábbi tényezők a hosszú távú, stabil párkapcsolat kialakítása érdekében? Mit javasolna a mai fiatalok számára? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

A válaszadók egy hosszú távú, stabil párkapcsolat kialakításában az alábbi tényezőket emelték ki.

A legfontosabb okok a *hűség, a kölcsönös tisztelet és megbecsülés, a közös célok, az általános összhang* a két ember között. *A megfelelő jövedelem, a lakás, a hasonló gyermeknevelési elvek, a közös problémamegoldás és a harmonikus szexuális élet* is mind jelentős mértékben befolyásolják egy stabil párkapcsolat kialakítását.

A válaszadók 70 százaléka mondta azt, hogy a **hűség** a legfontosabb egy stabil párkapcsolat kialakításában. Ugyancsak ez a vélemény tükröződik a **kölcsönös tisztelet és a megbecsülés** fontossága tekintetében. Ez a hűségtől valamelyest nagyobb mértékben fontos (74 százalék) és a válaszadók kevés kivételtől eltekintve a legfontosabbnak ítélték. A válaszadók a **közös célokat** ugyancsak fontos tényezőkként jelölték meg. Inkább fontos és nagyon fontos tényezőként jelölte meg a válaszadók 84 százaléka. Az előző értékelésekkel nagyon hasonló módon az **általános összhangot** is fontosnak és nagyon fontosnak ítélték meg a válaszadók (77%). Az **azonos értékrendet** az általános összhanggal szinte azonos módon, a válaszadóknak a 74 százaléka jelölte meg fontos vagy nagyon fontos tényezőnek egy stabil párkapcsolat kialakításában. **A hasonló gyermeknevelési elv** is a legfontosabb tényezők között van, a válaszadóknak a 72 százaléka gondolja úgy, hogy fontos illetve a legfontosabb tényezők közé tartozik. A **közös**

problémamegoldás a válaszadóknak csaknem a fele (47 százalék) számára a legfontosabb tényező egy kapcsolat sikeressége szempontjából. A válaszadók 74 százaléka mondta azt, hogy fontos illetve a legfontosabb tényezők közé tartozik. A **harmonikus szexuális élet kiemelkedő fontosságú** megítélést kapott egy kapcsolat sikere szempontjából. A válaszadóknak a fele mondta azt, hogy a legfontosabb (53 százalék) és 82 százaléka tartotta fontosnak illetve nagyon fontosnak.

A **megfelelő munkahely** inkább fontos, mint nagyon fontos tényezőként jelenik meg (a válaszadók 78 százaléka közepesen vagy attól nagyobb mértékben tartja fontosnak). Ebben a tekintetben az értékelések kiegyensúlyozottabb eloszlást mutatnak: a megfelelő munkahely tehát nem feltétlenül jelent kizárólagosságot egy jól működő kapcsolat szempontjából. A **megfelelő lakás** is sok válaszadónak kiemelt tényező, azonban a válaszokból láthatóan nem mindenki számára feltétlenül az. A válaszadók 82 százaléka számára közepes mértékben és/vagy attól nagyobb mértékben fontos, 33 százalékuk számára a legfontosabb a megfelelő lakás kérdése. Ezek a válaszok is kiegyenlített eloszlást mutatnak, a megfelelő munkahely kérdésre adott válaszokhoz hasonlóan. A **megfelelő jövedelem** is fontos egy stabil párkapcsolat szempontjából, de nem feltétlenül kizárólagos. A válaszadóknak a 85 százaléka közepesen és attól nagyobb mértékben tartja fontosnak, 34 százalékuk a legfontosabbnak. Az **apóstól és anyóstól való különélés** ugyan kiegyenlített megítélést kapott, de itt is kiugró volt a fontosság megítélése. A válaszadók 79 százaléka számára közepesen és/vagy attól nagyobb mértékben fontos, a harmaduk számára pedig a legfontosabb egy stabil párkapcsolat kialakításában.

Kevéssé hangsúlyos befolyásoló tényező lehet a **politikai kérdésekben való egyetértés** és a közös érdeklődési kör. A **közös érdeklődési kör** nem jelent meg annyira hangsúlyos tényezőként, a válaszadók 37 százaléka találta közepesen fontosnak és 33 százalékban fontosnak egy párkapcsolat sikeres működésében. **Az azonos társadalmi származás** esetében (és a politikai kérdésekben való egyetértés fontossága esetében) jelölte meg a legtöbb válaszadó a legkevésbé fontos válaszlehetőséget, de ugyanakkor az azonos társadalmi származás megítélésében a vélemények eloszlása is kiegyenlített, a válaszadók harmada számára fontos tényezőnek minősül. A **politikai kérdésekben való egyetértés** nem feltétlenül határozza meg egy kapcsolat sikerességét. Erre a kérdésre a válaszadók leginkább a nem fontos vagy kevésbé fontos, vagy pedig a közepesen fontos válaszokat jelölték. Ezeknek a

véleményeknek az aránya összességében 78 százalék.

3. Mit gondol, mely tényezők és milyen mértékben hátráltatják ma a fiatalokat a gyermekvállalásban? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

A következőkben elsőként azokról a tényezőkről ejtünk szót, amelyek a válaszadók szerint a **leginkább hátráltatják a gyermekvállalást.**

A válaszadók nagy része egyetért abban, hogy a fiatalokat a gyermekvállalásban nagy mértékben hátráltatják az **anyagi körülmények**. A válaszadóknak a 75 százaléka úgy látja, hogy az anyagi helyzet jelentősen vagy a leginkább befolyásolja/hátráltatja a gyermekvállalást. Az összes válasz közül a válaszadók legnagyobb százaléka (45%) ebben az esetben vallotta azt, hogy **ez a leginkább befolyásoló/hátráltató tényező** a gyermekvállalás szempontjából.

Az anyagi körülmények megítélésével szinte azonos módon vélekednek a **munkahelyi előmenetelnek** a gyermekvállalást befolyásoló/hátráltató hatásairól is: a válaszadóknak a 74 százaléka látja úgy, hogy ez a tényező ugyancsak jelentős mértékben vagy a leginkább befolyásolhatja/hátráltathatja a fiatalok gyermekvállalását.

Ugyancsak szinte azonos súllyal szerepel a **munkahely elvesztésétől való félelem, a munkahely bizonytalansága vagy hiánya** is a gyermekvállalást hátráltató tényezők között. A válaszadóknak a 71 százaléka vallja azt, hogy jelentős mértékben vagy a leginkább befolyásolhatja/hátráltatja a gyermekvállalást.

Az előző megállapításoknak némiképpen ellentmond a **lakáskörülménnyel** kapcsolatos megítélés. A válaszadók 84 százaléka szerint közepesen és/vagy attól nagyobb mértékben befolyásolhatja a gyermekvállalást. E válaszok esetében azonban a közepes értékelést jelzők aránya jelentősebb az előző válaszokhoz képest, a válaszadók negyede így vélekedik (27 százalék). A válaszolók negyede azonban ezt a tényezőt leginkább befolyásoló/hátráltató okként nevezi meg. Látható tehát, hogy a válaszok kiegyenlítettebb eloszlást mutatnak: míg a válaszolók negyede szerint ez a tényező nagyon jelentős mértékben hozzájárul a gyermekvállalással kapcsolatos döntésekhez, addig a válaszadóknak szintén körülbelül a negyede látja úgy, hogy nem ez az elsődlegesen befolyásoló tényező.

A válaszadók véleményei szerint a nehezítő körülményekhez tartozik az is, hogy a **jelenlegi kapcsolatát nem érzi megfelelőnek a gyermekvállalás szempontjából.** A

válaszadóknak a 78 százaléka szerint közepesen és/vagy attól nagyobb mértékben befolyásolja a gyermekvállalással kapcsolatos döntéseket. E kérdésnél a válaszadóknak körülbelül a negyede (28 százalék) vallja azt, hogy közepes mértékben és körülbelül a harmada véli úgy, hogy jelentős mértékben meghatározza a gyermekvállalásról való döntést.

A válaszadók nagy aránya a **gyermek jövőjét nem látja biztosított**nak, amely szintén jelentős veszélyeztető tényező a gyermekvállalás szempontjából. A válaszadók 66 százaléka szerint ez a tényező jelentős mértékben vagy leginkább hátráltathatja a gyermekvállalást.

A válaszadóknak a fele (54 százalék) azt mondja, hogy a **gyermekgondozással együtt járó megterhelés** is befolyásolja/hátráltatja a gyermekvállalással kapcsolatos döntést.

A válaszadóknak több mint a fele (58 százalék) ugyancsak úgy látja, hogy az, hogy valaki „**szereti az életét és nem akar változást**”, inkább vagy jelentősen hátráltathatja a gyermekvállalással kapcsolatos döntést. Itt a válaszadók negyede vallja azt, hogy ez csak közepes mértékben befolyásolja a gyermekvállalással kapcsolatos jövőképet.

Nehézséget okozhat, ha valakinek **nincsen családi és baráti támogatása** a gyermekvállalás során és ennek hiányában sokan tartanak is tőle. A válaszadók harmada számára közepes mértékben befolyásoló tényező és 64 százaléka számára közepesen és/vagy inkább hátráltató tényező a családi és a baráti segítség hiánya a gyermekvállalás tekintetében.

A következőkben azokról a tényezőkről ejtünk szót, amelyek a válaszadók szerint az előzőekhez képest **kevésbé hátráltatják a gyermekvállalást**.

A **saját vagy párja egészségi állapota** közepes mértékű veszélyt jelent a gyermekvállalás szempontjából. A válaszadóknak jelentős aránya (37 százalék) vallotta ezt.

A **születendő gyermek egészségi állapota feletti aggodalom** hasonló képet mutat, mint a saját vagy a párja egészségi állapotának hatása a gyermekvállalásra. Különösebben nem mutatkozik aggodalom a születendő gyermek egészségi állapotával kapcsolatban, illetve az ettől való félelem nem befolyásolja/hátráltatja a gyermekvállalást. A válaszadóknak körülbelül a negyede (28 százalék) ebben az esetben is azt mondja, hogy ez a félelem közepes mértékben befolyásolja a gyermekvállalással kapcsolatos döntést és ugyancsak körülbelül a negyede (24

százalék) vallja azt, hogy inkább befolyásoló tényező a gyermekvállalás tekintetében.

A válaszadók 33 százaléka jelezte, hogy az, hogy a „**párja nem szeretne több gyermeket**”, közepes mértékben és 23 százaléku számára inkább befolyásoló tényező. Nem az tehát a leginkább jellemző, hogy valakinek a párja ne szeretne gyermeket vállalni.

A válaszok között jellemzően megjelenik az is, hogy „**nem lehet több gyermeke (fogamzás, kihordás nem lehetséges)**”. Itt a válaszok kiegyenlítettebb eloszlást mutatnak, amely jelezheti azt is, hogy nem ez a legnagyobb probléma akkor, amikor a gyermekvállalással kapcsolatos döntések megfogalmazódnak. Jelzésértékű azonban az, hogy a válaszadók harmadának a véleménye szerint ez a tényező inkább és jelentős mértékben befolyásolja a gyermekvállalást. Ez utalhat akár saját tapasztalatokra is. A válaszadók fele (55 százalék) szerint azonban ez a tényező kevésbé vagy közepes mértékben befolyásoló tényező a gyermekvállalással kapcsolatos döntésekben.

A **terhességtől vagy a szülésélménytől való félelem** szintén inkább közepes mértékben visszatartó erő a gyermekvállalástól. A válaszadók 36 százaléka számára közepes mértékű befolyásoló tényezőt jelent a gyermekvállalás tekintetében.

A **vallási okok** nem jelentek meg befolyásoló vagy gátló tényezőkként a válaszadók szerint, vagy legalábbis azok kevésbé fontosak. A válaszadók harmada szerint egyáltalán nem hátráltató tényező a gyermekvállalás tekintetében.

Az **idősödő szülők támogatása** ugyancsak nem jelenik meg hátráltató tényezőként a gyermekvállalás szempontjából. Ez azt is jelentheti, hogy a válaszadók a gyermekvállalás előtt vagy idején nem kerültek ilyen helyzetbe. A válaszadók kétharmada (72 százalék) szerint közepes és/vagy attól kisebb mértékben befolyásolja a gyermekvállalást. A válaszolók csaknem negyede azonban megtapasztalhatta, hogy az idősödő szülők támogatása befolyásolja a gyermekvállalást.

4. Mit gondol, mely tényezők és milyen mértékben hátráltatják ma a fiatalokat a további gyermekek vállalásában? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

A következőkben elsőként azokról a tényezőkről ejtünk szót, amelyek a válaszadók

szerint a **leginkább hátráltatják a további gyermek(ek) vállalását.**

A válaszadók véleményéből kiderül, hogy az **anyagi körülmények** a további gyermekek vállalását is jelentős mértékben hátráltatják. A válaszadóknak több mint a fele (57 százalék) ezt a tényezőt jelölte meg **leginkább visszatartó tényezőként** és a válaszadók 81 százaléka mondta azt, hogy jelentős mértékben, vagy leginkább ez a tényező akadályozza a további gyermekvállalást.

A **hivatás, a munkahelyi előmenetel, a karrier** ugyancsak a leginkább befolyásoló tényezők közé tartozik: a válaszadók 77 százaléka vallotta azt, hogy jelentős mértékben, vagy a leginkább ez a tényező akadályozza a további gyermekvállalást.

A **munkahely elvesztésétől való félelem, a munkahely bizonytalansága és hiánya** a válaszadók közel azonos aránya szerint (72 százalék) jelentős mértékben vagy a leginkább akadályozza a gyermekvállalást.

A **lakáskörülmények** is jelentős hatást gyakorolnak a jövő tervezésére. Ebben az esetben a válaszadók 68 százaléka azt mondja, hogy ez a tényező jelentős mértékben hozzájárul a gyermekvállalással kapcsolatos döntésekhez. Itt azonban a vélemények egyenletesebb eloszlást mutatnak, hiszen a válaszadóknak majdnem a negyede (24 százalék) szerint ez csak közepesen fontos tényező, nem a legfontosabb a további gyermek vállalása tekintetében.

Az, hogy **nem látják biztosítottnak gyermekük jövőjét**, a válaszadók 64 százaléka számára jelentős mértékben vagy a leginkább akadályozza a gyermekvállalást.

Valamelyest kiegyenlítettebb válaszokat mutat az, hogy a **jelenlegi kapcsolatát nem tartja megfelelőnek a gyermekvállalás szempontjából**. A válaszadók 80 százaléka szerint ez közepesen és inkább vagy leginkább befolyásolja a gyermekvállalást és a válaszadók negyede (26 százalék) számára a leginkább befolyásoló tényező.

A **gyermekgondozással járó megterhelés** hasonlóan a párkapcsolati instabilitáshoz, jelentős mértékben befolyásolja a további gyermekvállalást, bár ebben az esetben is kiegyenlítettebb válaszok születtek. A válaszadók 80 százaléka szerint ez közepesen és inkább vagy leginkább befolyásolja a gyermekvállalást. A válaszolóknak ugyancsak

a negyede szerint (26 százalék) a leginkább befolyásoló tényező.

A válaszadók 90 százaléka szerint az, hogy valaki „**szereti az életét és nem akar változást**”, közepesen vagy attól jelentősebb mértékben befolyásoló tényező a további gyermekek vállalásában. A válaszadók 58 százaléka szerint inkább és jelentős mértékben hátráltató tényező.

A válaszadók 90 százaléka szerint az, hogy a „**párja nem akar több gyermeket**”, az előző kérdéshez hasonlóan befolyásolja a további gyermekvállalást. A válaszadók 50 százaléka szerint inkább vagy jelentősen befolyásolja, míg a válaszadók csaknem harmada szerint közepes mértékben hátráltatja a további gyermekvállalást.

A **következő terhességtől és szüléstől való félelem a rossz szülésélmények miatt**, a válaszadók 68 százaléka szerint közepesen és attól nagyobb mértékben hátráltatja a szülőket a további gyermekek vállalásában. Ebben az esetben egyenletesebb a válaszok megoszlása, mert a válaszadók negyede (25 százalék) azt mondja, hogy ez nem jelent domináns befolyásoló tényezőt, csak közepes mértékben hátráltatja a gyermekvállalást. A válaszadóknak a 43 százaléka szerint azonban ez is lehet inkább vagy jelentős mértékben befolyásoló tényező.

A **saját párja egészségi állapota** természetesen szintén meghatározza a gyermekvállalás lehetőségét. A válaszadók 76 százaléka szerint közepesen és inkább, illetve jelentős mértékben befolyásolja a további gyermekvállalást.

Látható az is, hogy a válaszadók többsége szerint a **születendő gyermek egészségi állapota feletti aggodalom** ugyancsak hátráltathatja a gyermekvállalást. A válaszadók harmada szerint jelentős mértékben befolyásoló tényező. A válaszadóknak pedig majdnem a fele (44 százalék) mondja azt, hogy jelentős mértékben és a leginkább visszariasztó tényezők közé tartozik.

A következőkben azokról a tényezőkről ejtünk szót, amelyek a válaszadók szerint az előzőekhez képest **kevésbé hátráltatják a további gyermek(ek) vállalását**.

Úgy látszik, hogy a **társas támogatás hiánya (családi, baráti segítség hiánya)** már nem jelent olyan jelentős gátló tényezőt, mint az első gyermek vállalása esetében. A válaszadók 37 százaléka jelezte, hogy inkább és jelentős mértékben gátló tényező, míg a válaszadók harmada szerint közepesen befolyásoló tényező a további gyermek vállalásában. Ez a

válasz talán meglepő is lehet, bár feltételezhet egyfajta gyakorlatot is az első gyermek ellátásában.

Az **idősödő szülők támogatása** nem jelenik meg jelentős hátráltató tényezőként a további gyermek vállalásában. A válaszadók 33 százaléka számára közepes mértékben, 37 százaléka számára kevésbé vagy egyáltalán nem befolyásoló tényező.

Az, hogy **nem lehet több gyermeke (fogamzás, kihordás nem lehetséges)**, a válaszadók 64 százaléka számára nem jelent, vagy kis vagy közepes mértékben jelent befolyásoló tényezőt a további gyermekvállalásban.

Egy **korábbi abortusz és annak testi és lelki következményei** esetében is a válaszadók negyede (26 százaléka) vallotta azt, hogy ez közepes mértékben gátolja a további gyermekvállalást. E válaszok viszonylag kiegyenlített arányt mutatnak.

A **vallási okok** szintén kevésbé hátráltatják a további gyermekek vállalását. A válaszadók 78 százaléka számára kevésbé befolyásoló tényező a további gyermekvállalásban.

5. kérdés: Ön a gyermekvállalás idején hogyan, milyen eszközökkel birkózott meg a felmerülő akadályokkal? Kérem, jelöljön meg öt ilyen eszközt/javaslatot.

Ennél a kérdésnél a válaszadóknak 4 csoportját azonosíthatjuk.

- 1) Az 1. csoport még **nem találkozott ezekkel a problémákkal.**
- 2) A 2. csoportba tartozók a **saját maguk erejével** birkóztak meg a kihívásokkal, illetve **nem kaptak segítséget.**
- 3) A 3. csoport tagjai az **erős párkapcsolat, a megfelelő társ és/vagy a szülők, barátok, rokonok** segítségével küzdöttek meg a kihívásokkal.
- 4) Az 4. csoport véleménye szerint ez a kérdés **komplex problémamegoldást** igényel, amely magába foglalja a **bizalmi és segítő kapcsolatokat**, az Istenben való bizalmat, a partner, a szülők, a rokonok, a barátok, az orvosok, az egyházi vagy más, szakmai közösségek (pl. nagycsaládos egyesület) támogatását, illetve a **stabil anyagi helyzetet.**

Az első két csoportban **viszonylag kevés válasz érkezett arra vonatkozóan, hogy valaki még nem találkozott ezekkel a problémákkal:** a válaszadók egyik csoportjának nincsen gyermeke (11 fő), illetve még nincs gyermeke,

de tervben van a gyermekvállalás (7 fő). 4 fő mondta azt, hogy „nem volt ilyen akadály” és 3 válaszadó mondta azt, hogy mindenáron szeretett volna gyermeket és ezért nem érdekelték az akadályok. A gyermek utáni vágy mindent leküzdött. Egy válaszadó kiemelte, hogy régen kevesebb bizonytalanság volt, mint ma. Egy válaszadó pedig biztos abban, hogy ha lesz gyermeke, le fogja küzdeni a problémákat.

Viszonylag kevés válasz érkezett arra vonatkozóan is, hogy a maga erejére támaszkodva kellett megoldani a problémáit és nem kapott segítséget: 8 válaszadó magára volt utalva a gyermekvállalás idején és ezek közül egy válaszadó utalt arra, hogy „addig kell nyújtózkodni, amíg a takaró ér” és „jobb a sűrű garas, mint a ritka forint”.

A válaszadók harmadik csoportja **a szilárd alapokra épülő párkapcsolatot, a segítő társat és a szülők, a család, a barátok támogatását emelte ki válaszában.** Sokan a párjukba és/vagy a szüleikbe „kapaszkodtak”, de többen a rokonokra, a szomszédokra, a barátokra is támaszkodhattak. Voltak, akiknek az első időszakban sokat segítettek a rokonok, „mert náluk

ez hagyomány”. Egyik válaszadó szerint „elhatározásra kell jutni a problémák megoldásával kapcsolatban, de ha van egy segítő társ, akkor mindezt sokkal könnyebb megtenni”.

A válaszok mennyiségéből látható, hogy legnagyobb csoportot azok a válaszadók alkották, akik szerint a gyermekvállalás idején felmerülő akadályok leküzdése **komplex megoldásokat igényel**. A válaszadók e megoldási lehetőségek között fogalmazták meg az alábbiakat.

- **A hit ereje, az Istenben való bizalom;**
- **A támogató társ, a szülők, a család, a barátok, a közösségi kapcsolatok;**
- **A stabil anyagi háttér, a biztos anyagi jövedelem, céltudatos gazdálkodás, a lakhatás.**
- **A rugalmas időbeosztást** egy válaszadó említette, amelyet vállalkozóként tudott elérni;
- A közösségi támogatáson belül többen kiemelték a **gyülekezet szerepét** és
- a **szakmai szervezetek segítségét** (pl. a Nagycsaládosok Országos Egyesülete támogatását);
- Szükséges a **hatékony megküzdési képesség, a közös problémamegoldás;**
- **A jó egészségi állapot;**
- Volt, aki a **szakkönyvek, az internet szerepét** említette;
- Fontos lenne a gyermekvállalás és a család téma bevezetése az oktatásba: a **tantervi programokba** a család és a gyermekvállalás témaköre hangsúlyosabban kerüljön be;
- Az **intézményi segítséget** is többen kiemelték: az orvos, a védőnő, az iskola és az óvoda támogatását.

6. Mit gondol, milyen tényezők és mennyire ösztönözhetik a fiatalokat a gyermekvállalásra? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

A válaszoknak az egyik része a **párkapcsolati-, a családi támogatással és az egészségi állapottal** függ össze. Ezek szerint leginkább a **megfelelő partner, társ, kapcsolat megléte** ösztönözheti a gyermekvállalást. A válaszadók 89 százalékának válasza szerint ez jelentős mértékben ösztönözheti a gyermekvállalást, illetve a válaszadók e feltételt tartották leginkább (64 százalék) ösztönző tényezőnek a gyermekvállalás szempontjából. A **társas támogatás (szülői, baráti segítség)** a válaszadók többsége szerint jelentős mértékben ösztönző erő (70 százalék) és a válaszadók 40 százaléka szerint a leginkább befolyásoló tényezők közé tartozik. A válaszadók 21 százaléka azonban úgy látja, hogy ez közepes mértékben ösztönözheti a gyermekvállalást, valószínűleg nem ez jelenti az elsődleges szempontot, amikor a házaspárok a gyermekvállalásról határoznak. A **megfelelő egészségi állapot** természetesen szintén befolyásolja a gyermekvállalást: a válaszadók 82 százaléka ért ezzel egyet. A válaszadók 51 százaléka szerint leginkább ez ösztönözheti a gyermekvállalást.

A válaszoknak a másik része az **anyagi stabilitással, a hosszú távú tervezhetőséggel** kapcsolatos feltételeket emeli ki. Az **anyagi stabilitással, a biztos jövedelemmel** kapcsolatban is a válaszadóknak a nagy része (86 százalék) mondta azt, hogy jelentős mértékben ösztönözhetik a gyermekvállalást és a válaszadóknak a 60 százaléka vallotta azt, hogy leginkább ez a tényező ösztönözheti a gyermekvállalást. A biztos anyagi jövedelemhez hasonlóan a **biztos munkahely** is hozzájárul a gyermekvállalással kapcsolatos döntések meghozatalához. A válaszadók több mint 80 százaléka (83 százalék) ebben az esetben is úgy látja, hogy a biztos munkahely jelentős mértékben befolyásolja a gyermekvállalást. A válaszadóknak több mint a fele (55 százalék) szerint a legjelentősebb mértékben ösztönözheti a gyermekvállalást. A **megfelelő lakáskörülmények** az anyagi stabilitáshoz hasonlóan szintén jelentős ösztönző erőt jelenthetnek, erről a válaszadók 84 százaléka így vélekedik. A válaszadók 57 százaléka szerint pedig ez is a leginkább befolyásoló tényezők közé tartozik. A **hosszú távú tervezhetőség, jövőkép** ugyancsak nagyon szorosan összefügg a gyermekvállalással, a válaszadók 85 százaléka látja így. A válaszadóknak az 58 százaléka a leginkább ösztönző tényezőnek tartja.

A válaszoknak a harmadik része a **kormányzati támogatásokra és az intézményi ellátottságra** vonatkozik, ezek megítélésében is viszonylag nagy a konszenzus. A **kormányzati támogatások**

(CSOK, házassági, családi adókedvezmény stb.) nélkül szintén nehezebb lenne a gyermekek tervezése. A válaszadóknak a 73 százaléka szerint jelentős mértékű segítséget nyújt a gyermekvállaláshoz. A válaszadók szerint leginkább ez ösztönözheti a gyermekvállalást, 21 százalékuk szerint azonban közepes mértékben ösztönző tényező. A közepes mértékű választ adók száma ebben az esetben viszonylag magas. A **megfelelő bölcsődei, óvodai ellátás, a megfelelő iskola** a válaszadók 75 százaléka szerint jelentős mértékben ösztönözheti a gyermekvállalást. A válaszadók 44 százaléka szerint a leginkább befolyásolja a gyermekvállalást, 15 százalékuk válasza szerint ugyanakkor csak közepes mértékben ösztönözheti a gyermekvállalást. A válaszadók 75 százaléka szerint a **rész-, rugalmas munkaidő, távmunka lehetősége** ugyancsak jelentősen ösztönözhetné a gyermekvállalást, a válaszadók 41 százaléka szerint pedig a leginkább ösztönözhetné a gyermekvállalást. A válaszadók 16 százaléka szerint azonban közepesen befolyásoló tényező. *A családokat segítő szervezetek és intézmények hatékonyabb szerepvállalása* a válaszadók 59 százaléka szerint jelentős mértékben ösztönözheti a gyermekvállalással kapcsolatos döntéseket. **A válaszadók negyede (24 százalék) szerint azonban csak közepes mértékben tudnak hatni a gyermekvállalás előtt állókra.** A válaszadóknak ez a viszonylag nagy aránya felhívhatja arra a figyelmet, hogy a **családsegítő intézményeknek még hatékonyabb szerepvállalásra szükséges törekedni a gyermekvállalás ösztönzése érdekében.**

7. Ön mennyire tartja hatékonyak az alábbi állami juttatásokat és családi támogatásokat a gyermekvállalás elősegítésében? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

A válaszadók az alábbi állami és családi támogatásokat a **leghatékonyabbnak tartják a gyermekvállalás elősegítésében:**

A válaszadók 65 százaléka szerint a **3 éves korig igényelhető GYES** a hatékony eszközök közé tartozik, 41 százalékuk szerint ez leginkább hatékony támogatás. 31 százalékuk válasza szerint azonban a kevésbé hatékony eszközök közé tartozik.

A **családi pótlék** a GYES hatásához hasonló képet mutat: a válaszadók 64 százaléka szerint a hatékony eszközök közé tartozik, 41 százalékuk szerint ez leginkább hatékony támogatás. 32 százalékuk válasza szerint

azonban a kevésbé hatékony eszközök közé tartozik.

A **2 éves korig igényelhető GYED** ugyancsak hatékony eszköznek bizonyul: a válaszadók 74 százaléka szerint a hatékony eszközök közé tartozik, 42 százalékuk szerint ez leginkább hatékony támogatás. 21 százalékuk válasza szerint azonban a kevésbé hatékony eszközök közé tartozik.

Hasonló eredményt mutat a **diplomás GYED** megítélése is: a válaszadók 65 százaléka szerint a hatékony eszközök közé tartozik, 37 százalékuk szerint ez leginkább hatékony támogatás. 23 százalékuk válasza szerint azonban a kevésbé hatékony eszközök közé tartozik.

A **GYED extra** gyermekvállalásra gyakorolt hatása ugyancsak jelentős: a válaszadók 69 százaléka szerint a hatékony eszközök közé tartozik, 45 százalékuk szerint ez leginkább hatékony támogatás. 20 százalékuk válasza szerint azonban a kevésbé hatékony eszközök közé tartozik.

A **családi adókedvezmény** szintén magasan kiemelkedik az állami juttatások közül: a válaszadók 80 százaléka szerint a hatékony eszközök közé tartozik, 62 százalékuk szerint ez leginkább hatékony támogatás. 17 százalékuk válasza szerint kevésbé hatékony eszköz a gyermekvállalás elősegítésében.

A **házassági adókedvezmény** a válaszolóknak az előzőeknél kevesebb, 53 százaléka szerint hatékony eszközök közé tartozik, 33 százalékuk szerint ez leginkább hatékony támogatás. 38 százalékuk szerint azonban kevésbé ösztönzi a gyermekvállalást.

Az **állami támogatású lakáskölcsönnek** a gyermekvállalásra gyakorolt hatását a válaszadók szintén pozitívnak tartják: 66 százalékuk szerint a hatékony eszközök közé tartozik, 40 százalékuk szerint ez leginkább hatékony támogatás. Negyedük (26 százalék) válasza szerint kevésbé hatékony eszköz a gyermekvállalás elősegítésében.

A **CSOK** (családi otthonteremtési kedvezmény) hatását a gyermekvállalásra ugyancsak kedvezően ítélik meg a válaszadók: 64 százalékuk szerint a hatékony eszközök közé tartozik, 42 százalékuk szerint ez leginkább hatékony támogatás. Harmaduk (32 százalék) válasza szerint kevésbé hatékony eszköz a gyermekvállalás elősegítésében.

Az anyagi támogatásokon kívül a **családbarát munkahelyek** is pozitív megítélést kaptak: a

válaszadóknak a 79 százaléka szerint a hatékony eszközök közé tartozik, a válaszadóknak csaknem a fele (49 százalék) szerint ez leginkább hatékony támogatás. A 19 százalékuk szerint kevésbé ösztönzi a gyermekvállalást.

Sokat jelent a gyermekvállalás elősegítésében **a szülők, a család, a rokonok, a barátok által nyújtott konkrét segítség**. A válaszadóknak a 65 százaléka vallotta ezt, illetve 41 százalékuk szerint ez leginkább hatékony támogatás. Harmaduk (32 százalék) válasza szerint azonban kevésbé hatékony eszköz a gyermekvállalás elősegítésében.

Bár a **szülők által nyújtott támogatást** a válaszadók 62 százaléka tartja hatékony támogatásnak, és 41 százalékuk szerint ez leginkább hatékony támogatás, a harmaduk (32 százalék) válasza szerint azonban kevésbé hatékony eszköz a gyermekvállalás elősegítésében.

A következőkben azokat a támogató eszközöket emeljük ki, amelyek esetében kiegyenlítettebb volt a válaszadók véleménye, amelyek **a válaszadók véleménye szerint nem feltétlenül a leghatékonyabb eszközök a gyermekvállalás elősegítésében.**

Az, hogy **a nagyszülő is igénybe veheti a GYES-t**, a válaszadók kevesebb, mint a fele (42 százalék) szerint hatékony eszköz, 21 százalékuk szerint a leghatékonyabb eszköz. A válaszadók 48 százaléka, csaknem a fele vallotta azonban azt, hogy kevésbé hatékony eszköz a gyermekvállalás elősegítésében.

Ugyancsak hasonló vélemény tükröződik a **családi szervezetek által nyújtott szakmai felkészítéssel, tanácsadással** kapcsolatban. A válaszadóknak a 47 százaléka szerint ez hatékony támogatás, a negyedük szerint (26 százalék) a leginkább hatékony támogatás. **49 százalékuk szerint azonban kevésbé hatékony eszköz a gyermekvállalás elősegítésében!**

Az eredmények azt jelzik, hogy az állami támogatások és a családi juttatások is kiemelkedő szerepet töltenek be a gyermekvállalás támogatásában. Ezek között az eszközök között a családsegítő szervezetek által nyújtott szakmai felkészítésnek, tanácsadásnak a gyermekvállalást ösztönző szerepét a válaszadók 49 százaléka kevésbé hatékonynak tartja. Ezen a téren ezeknek a szervezeteknek az ösztönző szerepét erősíteni szükséges.

8. Kérem, jelölje meg, hogy az alábbi civil szervezetek közül melyek és milyen mértékben segítik elő a fiatalok

gyermekvállalását. Jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

A megkérdezetteket az alábbi civil szervezeteknek a gyermekvállalást elősegítő tevékenységéről kérdeztük: Nagycsaládosok Országos Egyesülete, Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége, Pál Feri Mozgalom, Gyermekjóléti és Családsegítő Szolgálatok, Magyar Mentálhigiénés Szövetség, Egyházak, Három Királyfi, Három Királylány Mozgalom.

A véleményekben szembetűnő, hogy **azok a válaszok vannak többségben, amelyek azt jelzik, hogy a megkérdezettek nem ismerik ezeknek a civil szervezeteknek a tevékenységét és nem tudják, hogy ezek a szervezetek milyen mértékben segítik elő a fiatalok gyermekvállalását. Ez a válaszmennyiség azért is tanulságos, mert a megkérdezettek körülbelül a fele a szakmai szervezeteket képviseli, fele pedig a gyermekvállalás előtt álló, vagy a gyermekvállalásban érintett személyeket. Mindenképpen szükséges tehát e szervezetek tevékenységére felhívni az érintettek figyelmét és eljuttatni a szükséges információt az érintettekhez.**

A válaszadóknak a 61 százaléka azt mondja, hogy a **Nagycsaládosok Országos Egyesülete** jelentős mértékben elősegítheti a gyermekvállalással kapcsolatos kérdések megválaszolását, abban való tájékozódást. A válaszadók 20 százaléka szerint azonban ez a szervezet kevésbé, vagy közepes mértékben segíti elő a fiatalok gyermekvállalását.

A **Gyermekjóléti és Családsegítő Szolgálatoknak** a fiatalok gyermekvállalását segítő tevékenységét a válaszadók 29 százaléka nem tudja megítélni. A 40 százaléuk szerint jelentős mértékben elősegítik és ösztönzik a fiatalok gyermekvállalását, a válaszadók harmada szerint azonban közepes mértékben vagy attól kisebb mértékben segíthetik elő a gyermekvállalást.

A **Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége** ez irányú tevékenységét nem ismerik a megkérdezettek (34 százalék), harmaduk szerint közepes és attól kisebb mértékben, 35 százaléka szerint pedig jelentős mértékben befolyásolhatja a gyermekvállalás előtt álló fiatalok döntését.

Az **egyházak** e típusú tevékenysége is rejtve marad a válaszadók előtt (29 százaléuk nem ismeri, nem tudják, hogyan segítik elő a gyermekvállalást). Csaknem harmaduk szerint (29 százalék) jelentős mértékben, 42 százaléuk azonban közepes vagy attól kisebb

mértékben segítik a fiatalokat a gyermekvállalásban.

A **Pál Feri Mozgalomnak** a gyermekvállalást segítő tevékenységéről a megkérdezettek még kevésbé hallottak (41 százalék). A válaszadók 21 százaléka szerint jelentős mértékben hatást gyakorolhat a fiatalok gyermekvállalással kapcsolatos döntésére, 37 százalékuk szerint pedig közepes vagy attól kisebb mértékben járulhat hozzá a gyermekvállalással kapcsolatos döntésekhez.

A **Három Királyfi, Három Királynő** mozgalom ez irányú tevékenységét a válaszadók szintén viszonylag nagy arányban nem ismerik, illetve nem tudják, hogy milyen mértékben ösztönözheti a gyermekvállalást (36 százalék). A válaszadók negyede (24 százalék) szerint jelentős mértékben, a válaszadók 40 százaléka szerint pedig közepes vagy attól kisebb mértékben segíthetik elő a fiatalok gyermekvállalását.

A **Magyar Mentálhigiénés Szövetség** e típusú tevékenységét tudják megítélni a legkevésbé (44 százalék). A válaszadók 40 százaléka szerint közepes mértékben vagy attól kevésbé segítheti elő a gyermekvállalást. Mindössze a válaszadóknak a 15 százaléka látja úgy, hogy ez a szervezet jelentős mértékben segíti elő a gyermekvállalást.

Összességében a válaszadók szerint a Nagycsaládosok Országos Egyesülete és a Gyermekjóléti és Családsegítő Szolgálatok ösztönzik leginkább a fiatalokat a gyermekvállalásban. Az egyházak és más civil szervezetek tevékenységét kevésbé ismerik a válaszadók. Ez felhívhatja a figyelmet arra, hogy e szervezeteknek az ez irányú tevékenységét szélesebb körben szükséges bemutatni.

9. Kérem, jelölje meg, hogy az alábbi egyházak közül melyek és milyen mértékben segítik elő a fiatalok gyermekvállalását. Jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

A válaszadók többségének véleményéből kiderül, hogy alapvetően **nem ismerik az egyházi szervezeteknek a gyermekvállalásban betöltött szerepét**. A válaszadók másik része pedig **e szervezetek esetében a tevékenységüknek inkább a kis- és közepes mértékű ösztönző erejét hangsúlyozták**. Három egyházi szervezet esetében (katolikus, református, evangélikus egyház) fogalmazódott meg olyan

vélemény, hogy ezek a szervezetek ösztönzik a gyermekvállalást (20-30 százalék).

A **katolikus egyháznak** a gyermekvállalásban betöltött szerepét a válaszadóknak a 40 százaléká nem ismeri, 28 százaléká szerint pedig kis- illetve közepes mértékű a szerepe, harmada (30 százaléká) szerint azonban jelentős szerepet tölt be a gyermekvállalás ösztönzésében.

A **református egyháznak** a gyermekvállalásban betöltött szerepét a katolikus egyháznak a gyermekvállalásban betöltött szerepéhez hasonlóan a válaszadóknak a 41 százaléká nem ismeri, a negyedük (26 százalék) szerint kis vagy közepes mértékű a hozzájárulása, míg a harmada (32 százalék) szerint jelentős mértékben ösztönzi a gyermekvállalást.

Az **evangélikus egyháznak** a megítélése is hasonló a katolikus és a református egyház e típusú szerepének megítéléséhez, itt azonban a válaszadóknak csaknem a fele (49 százalék) vallotta azt, hogy nem ismeri az ez irányú tevékenységét, a válaszadók 29 százaléká szerint kis és közepes mértékű az ösztönző ereje, és a válaszadóknak mindössze a 21 százaléká mondta azt, hogy jelentős szerepe van a gyermekvállalás ösztönzésében.

A többi egyháznak e típusú tevékenységét nem ismerik a megkérdezettek, azaz vagy nem jut el hozzájuk ennek híre vagy pedig ezek a típusú tevékenységek nem nagy szeletet foglalnak el ezen szervezetek tevékenységében.

A Baptista Egyház, a Hit Gyülekezete esetében a válaszadók 56 százaléká, a Pünkösdi Egyház, az Adventista Egyház, a Metodista Egyház, a Krisna-tudatú Hívők Közössége, az Üdvhagsereg Szabadegyháza, a Zsidó Hitközségek Szövetsége esetében 59-60 százaléká nem ismeri a szervezetek e típusú tevékenységét. A válaszadók másik része pedig e szervezetek esetében a tevékenységüknek inkább a kis- és közepes mértékű ösztönző erejét hangsúlyozták.

10. Kérem, nevezze meg azokat a családokat segítő intézményeket, amelyek Ön szerint ma a leghatékonyabban segítik elő a fiatalok gyermekvállalását!

Ennél a kérdésnél a válaszadóknak az alábbi csoportjait azonosíthatjuk.

- 1) Azok, akik számára **elsősorban a NOE** jelenti a fiatalok gyermekvállalását legnagyobb mértékben elősegítő szervezetet.
- 2) Azok, akik számára a **gyermekjóléti-, a családsegítő intézmények** jelentik a

- fiatalok gyermekvállalását leginkább ösztönző szervezeteket.
- 3) Azok, akik számára a közintézmények, így a **bölcsődék, az óvodák, az iskolák**, illetve az **egyházak** segítik elő leghatékonyabban a fiatalok gyermekvállalását.
 - 4) Azok, akik számára az **orvosok és a védőnők** segítik leghatékonyabban a fiatalok gyermekvállalását.
 - 5) A fenti csoportoktól eltérően **egy-egy szavazatot kapott szervezetek, intézmények** csoportja.
 - 6) „**Nem tudom**”, vagy „**nincs ilyen**”, vagy a „**nincs gyermekem és ezért nincs tapasztalatom**” válaszadók csoportja.

Az első csoportba tartozó válaszadók közül **16 fő kifejezetten a NOE-t** jelölte meg a fiatalok gyermekvállalását leghatékonyabban ösztönző szervezetként, amely a válaszadók 15 százalékát jelenti. Illetve **11 fő (kb. 10 %) említette a NOE-t és emellett még más szociális típusú segítő szervezetet.**

A második csoporthoz sorolt válaszadók a NOE mellett vagy anélkül megjelölték a családsegítő- és a gyermekjóléti szolgálatokat, illetve az otthon segítő szervezeteket. Az e csoportba tartozók közül **16 fő megnevezte a gyermekjóléti és családsegítő szervezeteket és 6 fő az Otthon Segítünk Alapítványt.**

A harmadik csoportban **8 említés érkezett a bölcsődékre, 5 említés az óvodákra, 2 említés az iskolákra, 1 említés a napközi otthonra, 5 fő tett említést az egyházakra, 3 fő a lelki szolgálatokra.**

A negyedik csoportban voltak azok, akik említést tettek az **orvosokra (1 említés), a védőnőkre (4 említés).**

A 4. csoportba tartozó válaszadók a *kormányt, a hagyományos házasságot, mint intézményt, az EMMI-t, az önkormányzatokat, a vállalatokat, a CSOK-ot, a GYED-et, a családi adókedvezményt, és „Apa biztos munkahelyét”* nevezték meg, illetve egy válaszadó szerint *„azok az intézmények segítik leginkább a családokat, illetve a fiatalok gyermekvállalását, amelyek segítik az első lakáshoz jutást, és amelyek adókedvezményeket nyújtanak”.*

Az 5. csoportba tartozó válaszadók nagy aránya meglepő és azt is jelzi, hogy a **válaszadók jelentős hányada (36 százalék, 39 fő) nem**

ismer olyan szervezeteket, amelyek ösztönöznék a fiatalok gyermekvállalását! Vagy nincs róla tudomásuk, vagy válaszaik szerint nincs ilyen szervezet, illetve jellemző volt az a válasz is, hogy nincs gyermeke és ezért nincs ilyen tapasztalata. Egy válaszadó szerint **a meglévő szervezetek nem töltik be ezt a szerepüket, nem tudnak róluk eleget!** Egy válaszadó szerint pedig „nincs ilyen szervezet, de a meglévők nélkül még talán ennyi sem lenne”. Egy válaszadó „intézményesen nem látja megvalósulását a családsegítésnek a gyermekvállalás terén”. Egy másik válaszadó pedig ugyancsak megerősíti, hogy „valós intézményi segítség nem befolyásolja a gyermekvállalási kedvet”. A válaszadók ebben a csoportban az alábbiak szerint oszlottak meg:

- „Nem tudom” (28 válasz)
- „Nincs ilyen” (3 válasz)
- „Nincs gyermekem, nincs tapasztalatom” (4 válasz)
- „Nem töltik be a szerepüket, nem tudunk róluk eleget!” (1 válasz)
- „Szerintem nincs ilyen, de a meglévők nélkül még ennyi sem lenne”. (1 válasz)
- „Intézményesen nem látom a megvalósulását a családsegítésnek a gyermekvállalás terén. Vannak intézkedések, de a társadalmi megítélés még fejben nem változott a családokkal foglalkozók körében”. (1 válasz)
- „Valós intézményi segítség nem befolyásolja a gyermekvállalási kedvet”. (1 válasz)
- „Talán a NOE, de nem tudok senkit, aki segítene”. (1 válasz).

A válaszokból összességében kiolvasható, hogy elsősorban a **Nagy családosok Országos Egyesülete és emellett a családsegítő- gyermekjóléti- és otthon segítő szolgálatok azok a szervezetek, amelyek a válaszadók szerint a leghatékonyabban segítik elő a fiatalok gyerekvállalását.** Ezen kívül több válasz is érkezett a bölcsődékre, az óvodákra, az iskolákra, az egyházakra, a lelki szolgálatokra és a védőnői szolgálatra.

A válaszok felhívhatják a figyelmet arra is, hogy **a válaszadók nagyon jelentős része (több mint negyede) nem ismeri azokat a szervezeteket, amelyek hatékonyan képesek lennének ösztönözni a fiatalok gyermekvállalását, vagy pedig nem jut el hozzájuk az információ.** Ezek a szervezetek nem juttatják el, vagy csak részben juttatják el az információkat a tevékenységükről, a támogatások lehetőségeiről. Ezért az érintett korosztály jelentős része számára ezek a lényeges ismeretek rejtve maradnak.

11. Ön szerint a családokat segítő intézmények milyen eszközökkel és

menyire tudják ma ösztönözni a fiatalok gyermekvállalását? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

A válaszadóknak a 46 százaléka, csaknem a fele szerint a **lelkigondozás** inkább vagy jelentősen képes ösztönözni a fiatalok gyermekvállalását a lelki jellegű problémák kezelésével, feloldásával. A válaszadóknak ugyanakkor a harmada mondja azt, hogy ez a segítő eszköz csak közepes hatékonyságú a fiatalok gyermekvállalásának ösztönzésében. A válaszadók 17 százaléka szerint pedig kevéssé tudják támogatni a gyermekvállalást.

A válaszadók szerint a családokat segítő intézmények **pályázatok kiírásával és lebonyolításával** tudják leginkább ösztönözni a fiatalok gyermekvállalását. A válaszadók 44 százaléka szerint ez az eszköz inkább vagy jelentős segítséget nyújthat a gyermekvállalás ösztönzésében, ugyanakkor a válaszadóknak a negyede szerint (27 százalék) csupán közepesen befolyásoló tényezőt jelent. A válaszadók 17 százaléka szerint pedig kevéssé tudják segíteni a gyermekvállalást.

A válaszadóknak a 38 százaléka szerint a **gyermekvállalást segítő rendezvények, konferenciák** inkább vagy jelentős mértékben képesek ösztönözni a gyermekvállalást. A válaszadók harmada szerint azonban csak közepes mértékben, 22 százalékuk szerint pedig csak kevéssé képes ösztönözni a gyermekvállalást.

A **csoportos- és a személyes tanácsadás** a válaszadóknak a 38 százaléka szerint inkább vagy jelentős mértékben támogatja a fiatalok gyermekvállalását. A válaszadók harmada szerint azonban csak közepes mértékben, 17 százalékuk szerint pedig kevéssé képes ösztönözni a gyermekvállalást.

A válaszadók véleménye szerint **e fenti eszközök a válaszadóknak körülbelül a fele szerint jelentősebb mértékben képesek ösztönözni a gyermekvállalást, ugyanakkor a válaszolók harmada-negyede szerint csak közepes mértékben vagy attól kevésbé képesek befolyásolni a fiatalok gyermekvállalását. A válaszadók több mint fele szerint ezek az eszközök közepes mértékben vagy kevéssé képesek befolyásolni a gyermekvállalást. Nem feltétlenül csak ezek az eszközök jelentenek tehát valódi segítséget, ezek nélkül az eszközök nélkül azonban még kevesebb segítő kezet lehetne igénybe venni a családalapításhoz és a gyermekvállaláshoz**

szükséges kérdésekben történő eligazodáshoz.

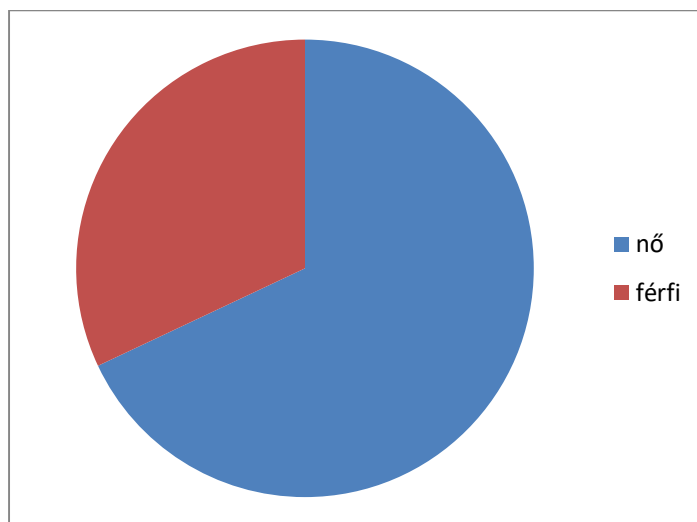
6. A felvidéki válaszok feldolgozása

Az alábbiakban a Szlovákia déli részén élő magyar közösség körében elvégzett kérdőíves felmérés eredményeit értékeljük. A kérdőívek túlnyomó része online formában került kitöltésre, míg kis részét személyes megkerdezés útján, papír alapon töltötték ki. A magyarországgal teljesen megegyező kérdőívet 100 fő töltötte ki. A kérdőív azonosságát az összehasonlíthatóság indokolta, bár így belekerültek olyan kérdések is (magyarországi családi támogatásokra, illetve családsegítő szervezetekre vonatkozó kérdések), amelyeket a szlovákiai válaszadók nem tudtak érdemben megválaszolni.

6.1. Szociológiai-demográfiai jellemzők

A 100 szlovákiai válaszadó közül 68 nő (74 százalék) és 32 férfi (26 százalék) válaszadó volt, ami hozzávetőleg kétharmad-egyharmad arányú megoszlást mutat (13. ábra).

13. ábra. A kitöltési arány nemek szerint (fő)

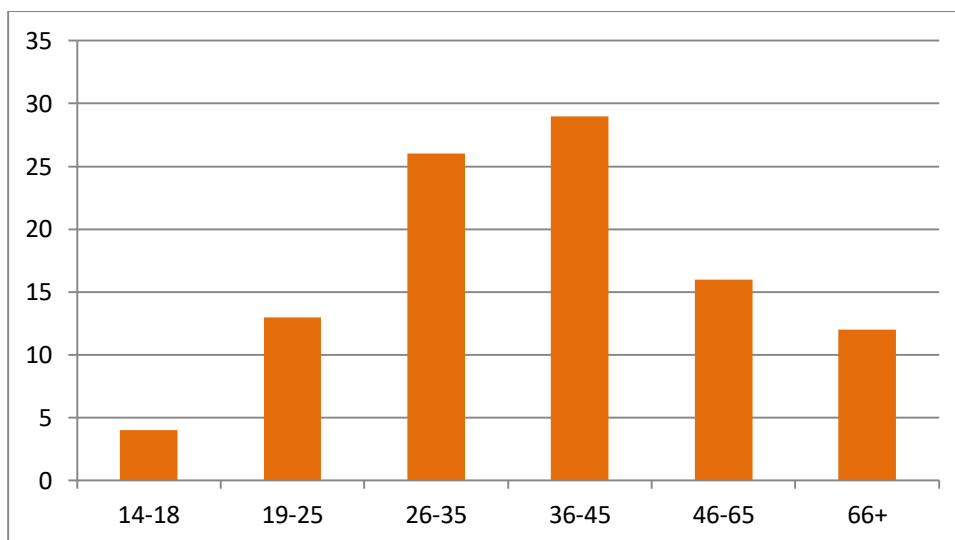

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2018.

A **korosztályokat** figyelembe véve, a 14-18 éves korosztályt 4 fő, a 19-25 éves korosztályt 13 fő, a 26-35 éves korosztályt 26 fő, a 36-45 éves korosztályt 29 fő, a 46-65 éves korosztályt 16 fő, míg a 66 év fölöttieket 12 fő képviselte. A kitöltők legnagyobb aránya tehát a 26-35 és a 36-45 éves korosztályból került ki és együtt a

válaszadók több mint felét adták. A fiatal generáció (14-18 és 19-25) képviselői 20% alatti részarányt tettek ki, míg a közép és idős kor képviselői (46-65 és 66 felett) nem sokkal 30 százalékos arányban vettek részt a kérdőív kitöltésben. (14. ábra).

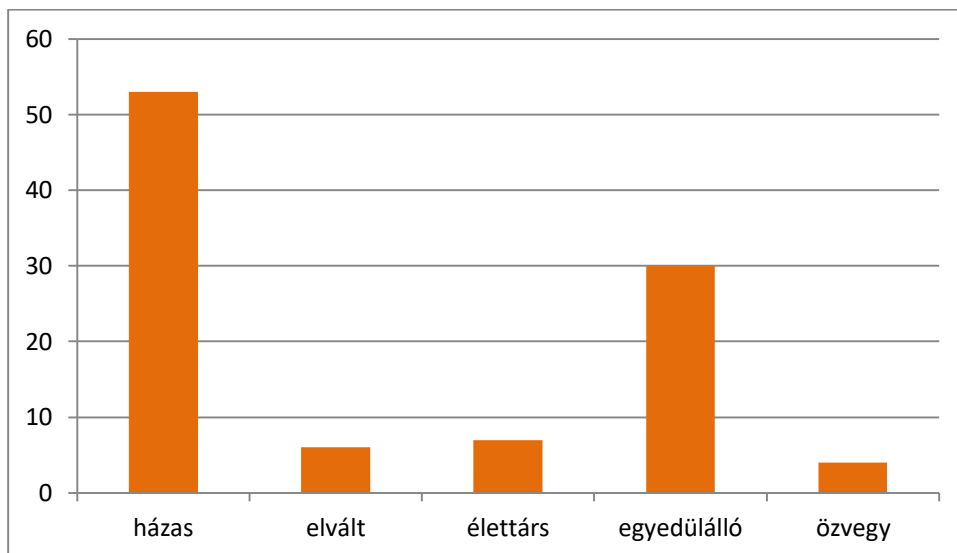
14. ábra. Korosztályok szerinti összetétel (fő)

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2018.

A **családi állapotra** vonatkozóan a következő válaszokat kaptuk. A válaszadók közül 53 fő házas, 7 fő élettársi kapcsolatban él, 6 fő elvált, 4 fő özvegy és 30 fő egyedülálló (15. ábra).

15. ábra. Családi állapot (fő)

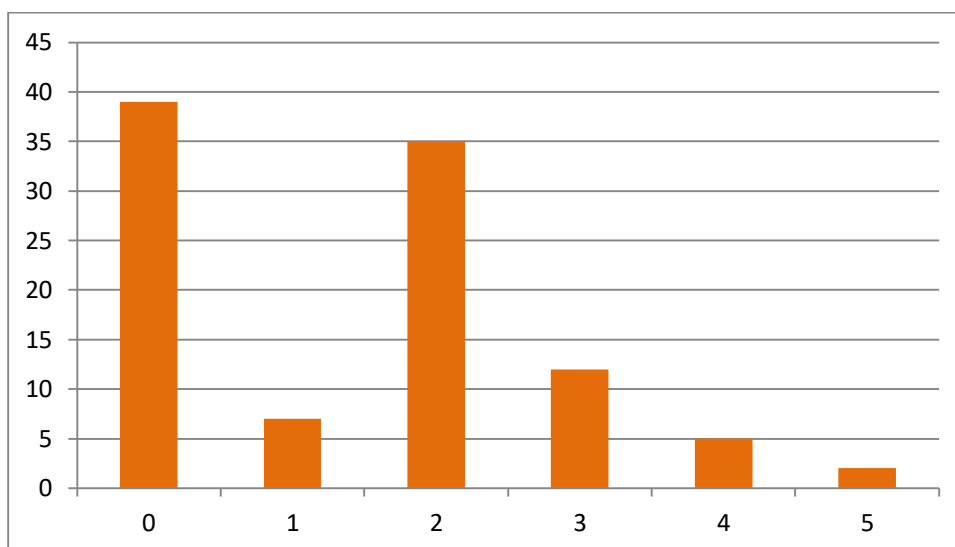

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2018.

Arra a kérdésre, hogy **van-e gyermeke**, 61 fő válaszadó mondta azt, hogy van gyermeke és 39 válaszadó mondta azt, hogy nincs. A gyermekek száma az alábbiak szerint oszlott meg: a legtöbb válaszadó 2 gyermekes családban él (35 fő). 3 gyermekes családban él 12 válaszadó.

Ezt követik az egy gyermekes családok 7 fővel. 4 gyermeke 5 válaszadónak, 5 gyermeke pedig 2 válaszadónak van (16. ábra).

16. ábra. Gyermekek száma egy családban (fő)

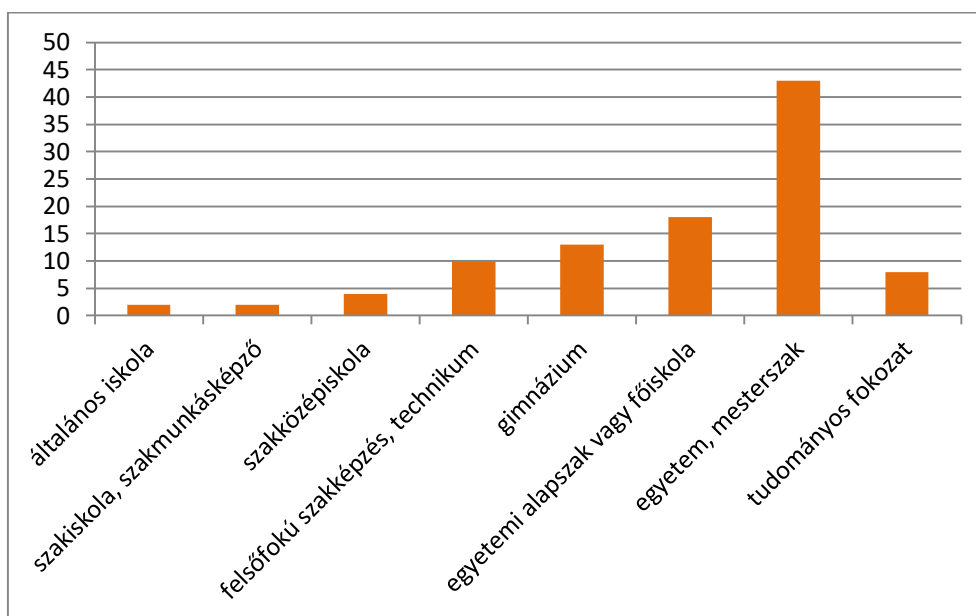

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2018.

Arra a kérdésre, hogy **mi a legmagasabb végzettsége**, 43 fő befejezett egyetemi mesterszakot jelölte meg. Ezt követte az egyetemi alapszak vagy főiskola, amelyet 18 fő jelzett. A befejezett gimnáziumot 13 fő jelölte meg. Felsőfokú szakképzettséggel/technikummal 10 fő, szakközépiskolával 4 fő, míg szakmunkásképző és szakiskolai végzettséggel 2 fő rendelkezik.

Tudományos fokozata 8 válaszadónak van és 2 fő jelölte meg a befejezett általános iskolát (17. ábra).

17. ábra. Legmagasabb iskolai végzettség (fő)

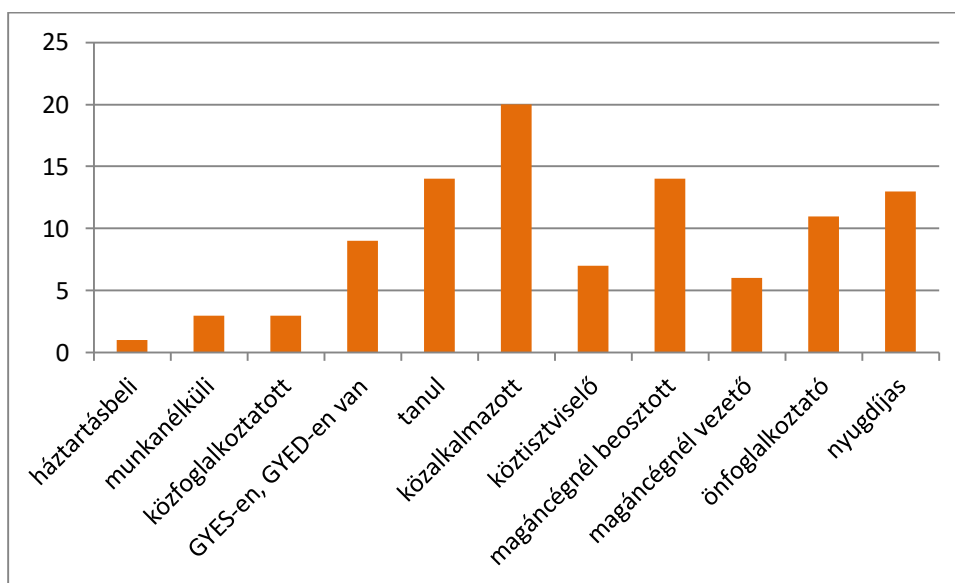

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2018.

A **foglalkozással** kapcsolatban a következő válaszok születtek. A legtöbbben közalkalmazottként (20 fő), vagy magáncégnél beosztottként (14 fő) dolgoznak, illetve tanulnak (szintén 14 fő). 13 fő nyugdíjas, 11 fő pedig önfoglalkoztató. GYES-en, GYED-en

van 9 fő, míg köztisztviselőként 7 fő dolgozik. 6 fő magáncégnél vezető beosztásban dolgozik, közfoglalkoztatott és munkanélküli 2-2 fő és 1 fő háztartásbeli (18. ábra).

18. ábra. A válaszadók foglalkozása (fő)

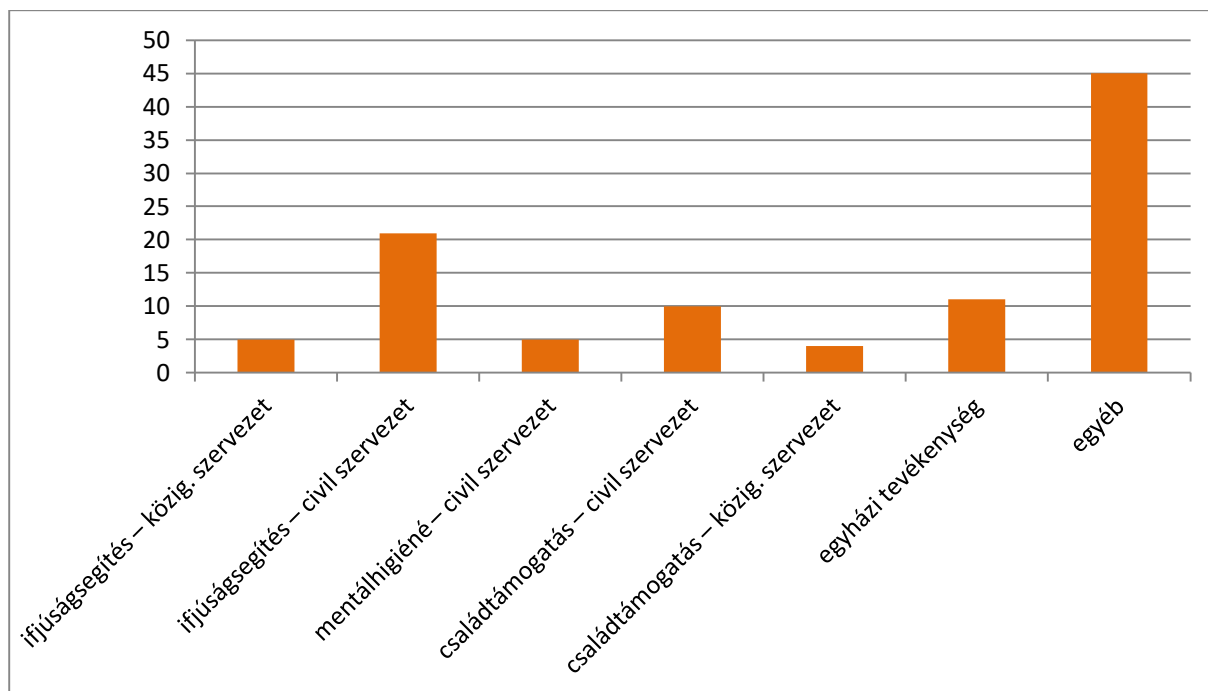
Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2018.

Arra a kérdésre, hogy **mi a szervezetének működési profilja**, a válaszadók közül 5 fő ifjúságsegítés (közigazgatási szervezet), 21 fő az ifjúságsegítés (civil szervezet), 5 fő mentálhigiéné (civil szervezet), 10 fő a családtámogatás (civil szervezet), 4 fő a családtámogatást (közigazgatási szervezet), 11 fő az egyházi tevékenység választ adta meg. A válaszadók legnagyobb része 45 fő az egyéb kategóriát választotta, amely utalhat többek között egészségügyi, oktatási szervre, kutatóintézetre, stb. (19. ábra).

Arra a kérdésre, hogy **mi az Ön szakterülete**, a következő válaszok születtek. A válaszadók válasza alapján 4 fő szociológus, 5 fő szociális munkás, 6 fő lelkipozó, szintén 6 fő mentálhigiénés szakember, míg 8 fő közgazdász. 63 fő egyéb területen (tanár, pszichológus, pszichoterapeuta, kutató,

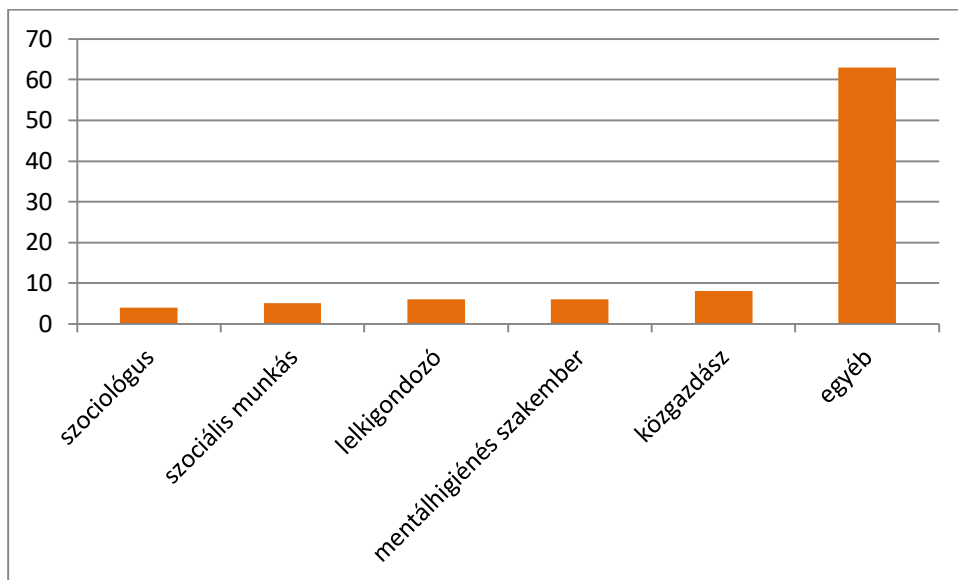
geográfus, építőmérnök, fogorvos, andragógus stb.) tevékenykedik (20. ábra).

19. ábra. A válaszadók szervezetének működési profilja

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2018.

20. ábra. A válaszadók szakterülete (fő)

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2018.

6.2. A szakmai kérdésekre adott válaszok bemutatása

1. kérdés: Mit gondol, mik a mai fiatalok elköteleződési nehézségének legfontosabb okai? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

A válaszok kiértékelésénél a 100 válaszadó válaszaiból kiszűrtük a „nem tudom” opciót, majd a fennmaradó válaszok 1-től 5-ig terjedő értékeit összegeztük és elosztottuk az értelmezhető válaszok számával (100 - nem tudom válaszok száma). Így megkaptuk az adott kérdésre érdemi válasszal rendelkező válaszolók átlagos értékítéletét, ami egyben egy rangsort is felállított az adott kérdésben felsorolt tényezők fontossága között.

A szlovákiai válaszadók a fiatalok elköteleződési nehézségét okozó tényezők vizsgálatánál határozottan állást foglaltak és a 100 válaszadó közül csupán néhány számára jelentett nehézséget a véleménynyilvánítás. A legnagyobb bizonytalanságot a „bizalom hiánya” válasz jelentette, mert itt 7-en nem tudtak határozott választ adni és a „nem tudom” opciót jelölték meg.

A felsorolt 10 tényező közül az elköteleződési nehézség tekintetében a válaszadók a legerősebb visszatartó tényezőnek 3,99-os átlaggal az **anyagi bizonytalanságot** jelölték meg. A második legerősebb tényezőnek viszont 3,95-os átlaggal a **felelősségvállalástól való félelmet** választották. Az egzisztencia és stabil háttér szempontjából fontos **saját lakás hiánya** válasz 3,85-os átlagértékkel a harmadik legerősebb tényezőként lett megjelölve. Az első és a harmadik legfontosabb tényezőt tekintve elmondható, hogy a szlovákiai magyar válaszadók körében is a legfontosabb visszatartó tényező az anyagi javak hiánya.

Nagyon érdekes, hogy a kérdőív kitöltők negyedik helyre 3,76-os átlaggal a **kényelmet** sorolják. Ennek értelmében a megkérdezettek szerint a megszokás, az elkényelmesedés és a „mama hotel” szintén jelentős szerepet játszanak a fiatalok elköteleződési nehézsége tekintetében.

Egzisztenciális szempontból a **munkahely hiányát** az elköteleződés terén a válaszadók csak közepesen fontosnak ítélték meg (3,38). Szintén közepesen fontos értékelést kaptak a **nem megfelelő partner** (3,43), a **félelem a kudarctól, válástól** (3,42) és a **döntésképtelenség** (3,39) tényezők.

A legkevésbé fontos három tényezőnek a megkérdezettek a **partnerrel szembeni bizalom hiányát** (3,28), az **érzelmi labilitást** (3,26) és a **szülőkhöz való erős kötődést** (2,45) jelölték meg. Ennek tükrében a mai fiatalok számára, a válaszadók szerint, az

elköteleződés útjában a legkisebb akadályt a szülőkhöz való kötődés jelenti, miközben a szülői ház kényelme és biztonságérzete azért fontos.

Összességében elmondható, hogy a megkérdezett felvidéki magyar véleményalkotók megítélése szerint a mai fiatalokat az elköteleződésben elsősorban az anyagi, egzisztenciális bizonytalanság tartja vissza leginkább, míg a szülői kötődés a legkevésbé.

2. kérdés: Ön szerint mennyire fontosak az alábbi tényezők a hosszú távú, stabil párkapcsolat kialakítása érdekében? Mit javasolna a mai fiatalok számára? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

A második kérdéssel arra kerestük a választ, hogy a megadott 15 tényező közül a válaszadók hogyan értékelik az egyes tényezők fontosságát a hosszú távú, stabil párkapcsolat kialakítása szempontjából.

A válaszadók szerint a **legfontosabb tényezők** egy hosszú távú, stabil párkapcsolat kialakításához a **hűség**, valamint a **kölcsönös megbecsülés, tisztelet**. Ezek fontosságát a válaszolók 4,70-re és 4,63-ra értékelték az 5-ös skálán, amik rendkívül kiemelkedő értékek.

További nagyon fontos tényezőként jelölték még a megkérdezettek a **közös célokat** (4,45), az **azonos értékrendet** (4,30), a **harmonikus szexuális életet** (4,26), az **általános összhangot a két fél között** (4,24), a **közös probléma megoldást** (4,13) és a **hasonló gyermeknevelési elveket** (4,06). Ennek fényében elmondható, hogy a hűség és megbecsülés mellett a válaszadók a **partnerek közötti harmóniát** és az élet kihívásai leküzdésében való **együttműködést** ítélik a legfontosabb tényezőeknek a stabil párkapcsolat kialakítása terén.

Arányaiban közepesen fontos tényezők közé sorolták a kérdőív kitöltők a **megfelelő jövedelmet** (3,77), a **külön éleést apóstól, anyóstól** (3,68), a **megfelelő munkahelyet** (3,54), a **megfelelő lakást** (3,51) és a **közös érdeklődési kört**. Ennek fényében a szlovákiai magyar válaszadók az anyagi dolgokat közepesen erősen fontos tényezőnek tekintik a hosszú távú, stabil párkapcsolat kialakítása terén. A függetlenség kivívását, a szülői felügyelet elhagyását és a szabad élet megteremtését is hasonlóan fontosnak ítélik, míg a közös érdeklődési kör némiképp lecsúszott a nagyon fontos összhangra vonatkozó tényezők közül.

A legkevésbé fontos tényezőnek az **azonos társadalmi származást** (2,92), valamint az

egyetértést politikai kérdésekben (2,61) jelölték meg.

3. kérdés: Mit gondol, mely tényezők és milyen mértékben hátráltatják ma a fiatalokat a gyermekvállalásban? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

A harmadik kérdésben 16 tényező segítségével arra kerestük a választ, hogy a válaszadók szerint mely tényezők befolyásolják leginkább a gyermekvállalást.

A kérdőívre adott válaszok alapján egyértelmű volt, hogy a legfontosabb hátráltató tényezők az anyagiak. Ennek megfelelően a legjelentősebb hátráltató tényezők az **anyagi körülmények** (4,10), a **hivatás, munkahelyi előmenetel, karrier** (3,95) és a **félelem a munkahely elvesztésétől** (3,86). Ezek az eredmények azt mutatják, hogy napjainkban a Felvidéken is előtérbe helyezik a fiatalok az egzisztencia megteremtését a családalapítással szemben. Tehát a hajtás az anyagi javak megteremtéséért, a jobb munkahelyért, karrierért, illetve a már megszerzett munkahely megtartása, az elvesztésétől való félelem döntő mértékben akadályozza a fiatalok gyermekvállalását.

A hátráltató, akadályozó tényezők következő szintjét a **lakáskörülmények** (3,46), a **nem látja biztosítottnak gyermeke jövőjét** (3,46), a **szereti így az életét** (3,37), a **párkapcsolatát nem érzi megfelelőnek a gyermekvállalás szempontjából** (3,31) tényezők képviselik. A lakáskörülmények feletti aggodalom még az egzisztenciális tényezőkhöz tartozik.

Némiképp meglepő az alacsonyabb szintje a többi anyagi kérdéshez képest, mert valahol ez egyike a lényegi anyagi tényezőknek.

A jövőre vonatkozó bizonytalansághoz és negatív várakozásokhoz valószínűleg hozzájárul az elmúlt időszakban felerősödött bevándorló krízis, ami sok embert félelemmel tölt el.

A kényelem faktor itt is visszaköszön, mert manapság sokan a mindennapi kényelmük meglétét, a kötöttségek hiányát, az önmegvalósítást többre értékelik a gyermekáldás jelentette örömnél, kihívásoknál.

A negyedik tényező által képviselt párkapcsolati bizonytalanság pedig napjaink fogyasztói társadalma által jellemzett párkapcsolati viszonyok tükröződése. Sajnos megfigyelhető a párkapcsolatok fellazulása, a

problémák megoldása helyetti partner lecserélése attitűd elterjedése.

A közepesen fontos tényezők körét a **párja nem akar több gyermeket** (3,23), a **gyermekgondozással járó megterhelés** (3,13) és a **saját vagy párja egészségi állapota feletti aggodalom** jellemzi.

Kevésbé fontos tényezők a **következő terhességtől való félelem** (2,86), a **társas támogatás (családi, baráti segítség) hiánya** (2,68), a **születendő gyermek egészségi állapota feletti aggodalom** (2,66) és a **nem lehet több gyereke** (fogamzás, kihordás nem lehetséges) (2,56).

A legkevésbé akadályozó tényezőket az **idősödő szülők támogatása** (2,20) és a **vallási okok** (1,80) jelentik.

4. Mít gondol, mely tényezők és milyen mértékben hátráltatják ma a fiatalokat a további gyermekek vállalásában? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

A negyedik kérdés nagyrészt hasonló az előzőhöz abból a szempontból, hogy plusz egy tényezőt leszámítva ugyanazokat a kritériumokat veszi figyelembe. A fő eltérés, hogy a kérdés nem általánosságban a gyermekvállalásról vagy az első gyermek vállalásáról szól, hanem a gyermekes szülők esetén a további gyermekek vállalása útjában álló akadályokról.

A hasonló kérdésre adott válaszokat is nagymértékben hasonlóak. Továbbra is egyértelmű, hogy a legfontosabb hátráltató tényezők az anyagiak. Ennek megfelelően a legjelentősebb hátráltató tényezők az **anyagi körülmények** (4,15), a **hivatás**, a **munkahelyi előmenetel**, a **karrier** (3,85) és a **félelem a munkahely elvesztésétől** (3,81). Az eltérés az előző kérdés válaszaihoz képest csupán századokban mérhető.

A legfontosabb tényezőket követő erősen fontos akadályozó tényezők a **lakáskörülmények** (3,58), a **nem látja biztosítottnak gyermeke jövőjét** (3,39), a **szerepi így az életét** (3,30), amik szintén csak századokban térnek el a harmadik kérdésre adott válaszoktól. A **párkapcsolatát nem érzi megfelelőnek a gyermekvállalás szempontjából** tényező esetében viszont jelentősebb eltérés mutatkozik (3,04 3,31-el szemben) összességében pozitív irányba, bár még mindig közepesen fontos akadályt jelent. Vélhetően akiknek már van közös gyermekük, ők stabilabbnak érzik a párkapcsolatukat. Némileg elgondolkodtató, hogy még ilyen esetben is a mutató értéke 2,5 feletti, ami úgyszintén a kapcsolatok labilitására utalhat. A további két közepesen fontos tényező a **párja**

nem akar több gyermeket (3,27) és a **gyermekgondozással járó megterhelés (3,27)**, nagyságrendileg hasonló értéket képvisel, de mind a kettő kismértékű emelkedést mutat.

Örvendetesnek mondható, hogy a **saját vagy párja egészségi állapota feletti aggodalom mértéke** jelentős csökkenést mutat (2,89), tehát a stabil párok jobban bíznak saját és társuk jó egészségi állapotában és a jövőben is.

A kevésbé fontos tényezők, úgymint a **következő terhességtől való félelem (2,90)**, a **társas támogatás (családi, baráti segítség) hiánya (2,87)**, a **születendő gyermek egészségi állapota feletti aggodalom (2,77)** és a **nem lehet több gyereke (fogamzás, kihordás nem lehetséges) (2,66)** némi emelkedést mutat ugyan, de nem számottevő, nagyságrendileg egy-két tized csupán.

A legkevésbé hátráltató tényezők továbbra is az **idősödő szülők támogatása (2,27)** és a **vallási okok (1,90)** minimális eltéréssel. Ennél a kérdésnél a vizsgálatba bevonásra került a **korábbi abortusztól** való félelem, mint az újabb gyermekvállalás útjába álló akadály, de szerencsére ezt elég alacsonyra (2,55) értékelték a válaszadók.

5. kérdés: Ön a gyermekvállalás idején hogyan, milyen eszközökkel birkózott meg a felmerülő akadályokkal? Kérem, jelöljön meg öt ilyen eszközt/javaslatot.

E kérdéskör igen szerteágazó, bár azért vannak visszatérő elemek, ezért ezek mentén bizonyos csoportok azonosíthatók:

Az 1. csoport még **nem rendelkezik gyermekkel**, ezért nem tud erre a kérdésre válaszolni.

A 2. csoportba tartozók tudatosan és erős elszántsággal **maguk erejéből**, illetve bölcsődei óvodai, védőnői segítséggel küzdöttek meg a problémákkal. Többen kiemelték a hit fontosságát.

A 3. csoportba a **szülői, rokoni, baráti, szomszédi segítséget** igénybe vevők tartoznak. A gyermekkel nem rendelkező csoport mellett ez a legnépesebb.

A válaszadók körében viszonylag magas a gyerekekkel még nem rendelkezők aránya, ezért ők értelemszerűen még nem szembesültek ilyen problémával. Egy kis része a válaszadóknak egészségügyi ok miatt nem

tudott gyereket vállalni, míg a többiek még nem vágtak bele a családalapításba.

A saját erőből boldogulók bizonyos része kiemelte az erős akaratot, az Istenbe vetett hitet, az alkalmazkodást, a lemondást, a közös teherviselést. Egyes válaszadók az egzisztencia megteremtése érdekében külföldi munkát is vállaltak.

Az idősebb generáció képviselői olyan véleménynek is hangot adtak, hogy az ő idejükben még ez nem jelentett olyan nagy problémát.

Egy érdekes és megfontolandó vélemény volt a szigorú tartózkodás a hitelektől. Fő üzenet és megfontolandó jó tanács a saját és családi erőre támaszkodva a hitelek elkerülése, mert a lakás és vagy egyéb hitelek komoly stressz tényezőt jelentenek a család számára, aggodalmat okoznak a munkahely esetleges elvesztése kapcsán. Ez a helyzet pedig jelentős mértékben rontja a nyugodt családtervezés lehetőségét.

6. Mit gondol, milyen tényezők és mennyire ösztönözhetik a fiatalokat a gyermekvállalásra? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

A 6. kérdés a gyermekvállalást serkentő, ösztönző tényezőkre kérdezett rá és 11 ezzel összefüggő tényezőt értékelhettek a válaszadók 1-től 5-ig.

A gyermekvállalást leginkább befolyásoló tényezőnek a felvidéki magyar válaszadók a **biztos munkahely** meglétét értékelték, ami átlagosan 4,51 értéket kapott. Ez alapján a kérdőív kitöltői az anyagi fedezet megteremtését a stabil munkahely meglétében látják.

A második legfontosabb tényezőnek a válaszadók az **anyagi stabilitást** választották 4,46-os átlaggal, ami erősen összefügg az első tényezővel. Tehát a válaszok alapján az első két legfontosabb tényező a gyermekvállaláshoz az egzisztenciális biztonságot megléte.

A beérkezett válaszok alapján sorrendben a harmadik fontos tényező a **megfelelő partner, társ, kapcsolat megléte** 4,44-os értékkel. Ez a sorrend egyben tükrözi is a mindennapi realitásokat.

A mai fiatalok első helyre helyezik az anyagi biztonság és a stabil egzisztencia megteremtését és csak ezután következik a megfelelő társ kiválasztása. Amennyiben viszont elhúzódik az egzisztencia megteremtése, akkor a párválasztás kitolódik a harmincas-, esetleg a negyvenes évekre. Ebben a korban viszont már csökken a rugalmasság és az alkalmazkodó készség, így romlanak a párra

találás esélyei is. De ha mégis sikerül megfelelő párt találni, akkorra már viszont a biológia nehezíti meg a várva vár gyermekáldás megérkezését.

A fontossági sorrend negyedik helyén a **megfelelő lakáskörülmények** szerepelnek (4,39). Ez logikus és úgyszintén az anyagi tényezők csoportjába tartozik elég magas átlaggal. Némiképp érdekes ellentmondás is megfigyelhető a 3. és 4. kérdéssel összefüggésben, ahol a gyermekáldást akadályozó tényezőket kellett megjelölni. Érdekes módon ott a lakáskörülmények valamelyest alacsonyabb szinten helyezkedtek el a fontossági listán. Ennek értelmében a lakás hiánya csak közepesen erősen hátráltatja a gyermekvállalást, a megléte viszont jelentősen elősegíti.

Ötödik tényezőként a **megfelelő egészségi állapot megléte** (4,11) került megjelölésre. Természetesen ez szintén fontos szempont, sőt adott esetben ez nélkülözhetetlen.

Az anyagi biztonsághoz kapcsolódik a hatodik tényező, a **hosszú távú tervezhetőség, jövőkép megléte** (4,05). A gyermekvállalás egy hosszú távú vállalkozás a gyermeket vállaló fiatalok részéről. Természetesen mindenki azt szeretné, hogy nyugodt körülmények között, megfelelő anyagi biztonság mellett, jó egészségben tudjon gyereket vállalni és nevelni. Viszont a döntés meghozatalához erre is szükség van.

A hetedik és nyolcadik tényező, a **megfelelő bölcsőde, óvoda és iskola rendelkezésre állása** (4,01), valamint a **rugalmas munkaidő, távmunka lehetősége** (3,99) már a gyermeknevelés gyakorlati oldalát érinti, egyrészt, hogy milyen intézményes segítségre számíthatnak a szülők, másrészt, hogy milyen minőségű oktatást tudnak a gyereküknek biztosítani, harmadrészt pedig, hogy a felmerülő problémákat mennyire tudják munka mellett is rugalmasan megoldani.

A kilencedik és tizedik tényező, a **társas és a kormányzati támogatás** fej-fej mellett szinte ugyanolyan értéket kapott a válaszadóktól (3,87 és 3,85). Ezeket a tényezőket a válaszadók erős közepes fontosságúnak rangsorolták az átlagpontoszám alapján. Elvileg el lehet boldogulni ezek nélkül is, de nagyon jól jönnek, ha lehet rájuk számítani.

A felsorolt tényezők közül utolsó helyre került a **családokat segítő szervezetek, intézmények** fontosságának megítélése (3,37) a fiatalok gyermekvállalása szempontjából. Részben talán mert ebből a forrásból anyagi támogatásra nem számíthatnak, másrészt talán az innen beszerezhető információk, tanácsok hasznosságának az alulbecsülése miatt a

családsegítő intézmények megítélése a lista végére került. Ez arra is felhívja a figyelmet, hogy hatékonyabban kellene eljuttatni az információkat az érintett korosztály számára, hogy milyen szolgáltatásokra, hasznos információkra számíthatnak ezektől a szervezetektől, intézményektől.

7. Ön mennyire tartja hatékonyak az alábbi állami juttatásokat és családi támogatásokat a gyermekvállalás elősegítésében? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

A hetedik kérdéssel arra kerestük a választ, hogy mennyire tartják hatékonyak, hasznosnak a válaszadók a különböző állami ösztönzőket a gyermekvállalás elősegítése szempontjából. A felvidéki válaszadónál ez a kérdés kevésbé releváns, mivel ők ezeket a lehetőségeket nem tudják közvetlenül igénybe venni és adott esetben csak korlátozott információval rendelkeznek az egyes intézkedésekről.

A kérdőívben felsorolt 14 felsorolt intézkedés és lehetőség közül a válaszadók a leghasznosabbnak ítélték a **családbarát munkahelyeket** 4,23-os átlagértékkel. Ezek alapján a kérdőív kitöltői ezt a lehetőséget gondolják a legfontosabbnak a gyermekvállalás ösztönzése tekintetében. Ez alapján arra lehet következtetni, hogy a válaszadók a gyermekneveléssel járó problémák, kihívások és a munka összeegyeztetésének a lehetőségét tartják a legfontosabb tényezőnek.

A második helyen a válaszadók a **családi adókedvezményt** (4,17) jelölték meg, mint leghatékonyabb eszközt. Ennek értelmében nagyra értékelik azt a lehetőséget, hogy az állam a dolgozó, munkát vállaló szülőket részesíti előnyben azzal, hogy csökkenti az adóterheiket, ami által több pénzt tudnak a családjukra és a gyermekeikre fordítani.

A harmadik és negyedik helyen a lakhatást, a saját lakás vásárlásának megkönnyítését hivatott intézkedéseket, úgymint az **állami támogatású lakáskölcsönt** (4,10) és a **családi otthonteremtési kedvezményt** (4,07) jelölték meg a kérdőív kitöltői. Ez egybecseng a korábbi kérdésekre adott válaszokkal abban a tekintetben, hogy a megélhetés és az anyagi jólétet jelentő jövedelem után a második helyen a lakhatás kérdése szerepel.

Ötödik helyen a klasszikus jövedelem kiegészítést jelentő **GYES** (4,02) szerepel. Hatodik a **házassági adókedvezmény** (4,00). Ennek értelmében a kérdőív kitöltői kifejezetten pozitívan értékelik a nem túl rég bevezetésre került intézkedést, amelyben adókedvezménnyel honorálja a magyar kormány a házasságot kötő fiatalokat. A

felvidéki válaszadók a hetedik helyre értékelték hasznosság szempontjából a **GYED extra** (3,91) intézkedést.

A fontossági sorrendben a nyolcadik, kilencedik és tizedik helyre a **családi pótlék** (3,80), a **GYED** (3,77) és a diplomás **GYED** (3,76) került a válaszadók értékítélete alapján.

A tizenegyedik és tizenkettedik helyen megegyező értékekkel (3,72) szerepel a **család által nyújtott anyagi és természetbeni segítség**. Itt a válaszadók nem tettek különbséget a kétféle segítség között.

Végül a tizenharmadik helyre rangsorolták a **családsegítő szervezetek által nyújtott szakmai segítséget** (3,67) és az utolsó helyre került a **nagyszülői GYES** (3,41).

8. Kérem, jelölje meg, hogy az alábbi civil szervezetek közül melyek és milyen mértékben segítik elő a fiatalok gyermekvállalását. Jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

Ebben a kérdésben a tágabb értelemben vett család témakörben tevékenykedő szervezetek ismertségét, elismertségét és a fiatalság, család témakörében kifejtett tevékenységük megítélését igyekeztünk felmérni.

Mivel a kérdőívben felsorolt szervezetek nagy része elsősorban Magyarországon tevékenykedik, ezért sok esetben egyáltalán nem, vagy csak kevéssé ismert a felvidéki válaszadók számára, ezért sokuk számára nehézséget okozott az értékelésük. Volt, aki egyedül az egyházaknál adott meg értékelés és az összes többi szervezet esetében a „nem tudom” lehetőséget jelölte meg.

A kérdést érdemben megválaszolók között a legmagasabb értéket a Nagycsaládosok Országos Egyesülete kapta 4,0 átlagértékkel, míg a legalacsonyabb értékelést a Magyar Mentálhigiénés Szövetség kapta 3,18 –os átlagos mérőszámmal.

9. Kérem, jelölje meg, hogy az alábbi egyházak közül melyek és milyen mértékben segítik elő a fiatalok gyermekvállalását. Jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

Az egyházak gyermekvállalás ösztönzésében betöltött szerepét vizsgáló kérdésünkre alapvetően a történelmi egyházak esetében

érkeztek válaszok, míg a kisebb, kevésbé ismert felekezetek esetében a válaszadók kétharmada-háromnegyede nem adott értékelhető választ.

A legmagasabb értéket (3,72) a Református Egyháznak adták a válaszadók, ami alapján a kérdőív kitöltők az ő tevékenységüket értékelték a legmagasabbra a fiatalok gyermekvállalásának elősegítése terén. A második legmagasabb értéket (3,22) a Katolikus Egyház kapta, míg a harmadik legmagasabb értékelésben (3,20), csupán hajszálnyival elmaradva, a Baptista Egyház részesült.

10. Kérem, nevezze meg azokat a családokat segítő intézményeket, amelyek Ön szerint ma a leghatékonyabban segítik elő a fiatalok gyermekvállalását!

A 10. kérdésnél a válaszadóknak az általuk leginkább rátermett szervezeteket kellett megjelölniük. Sajnos több mint 20-an üresen hagyták ezt a rubrikát, míg 30 fölött volt azon válaszadók száma, akik nem ismernek ilyen szervezetet.

Az értékelhető válaszok közül a legtöbben (12 eset) az egyházakat tekintik a leghatékonyabb segítő intézménynek. Második legtöbb jelölést (6 eset) a Nagycsaládosok Országos Egyesülete kapta, míg a harmadik helyre az állam, illetve annak intézményei kerültek. Ezen felül a következő szervezetek, intézmények kerültek megjelölésre: vöröskereszt, cserkészlet, Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége, a család, Rákóczi Szövetség, Duhovny pride.

11. Ön szerint a családokat segítő intézmények milyen eszközökkel és mennyire tudják ma ösztönözni a fiatalok gyermekvállalását? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

A 11. kérdés a családokat segítő szervezeteknek a gyermekvállalás ösztönzése, elősegítése érdekében kifejtett tevékenységének, működésének értékelésére adott lehetőséget a válaszadók számára. Ezen szervezetek tevékenysége négy fő csoportba került összesítésre és a kérdőívek kitöltői ezeket tudták pontozni. A legmagasabb átlagértéket (3,87) és ezzel a legmagasabb értékelést a **lelki gondozás** kapta. Ennek értelmében a válaszadók úgy ítélték meg, hogy a gyermekvállalás előtt állók számára a legjelentősebb segítséget az elhatározás meghozatalában a lelkiekben nyújtott segítség, megerősítés jelenti.

A második legmagasabb átlagértéket (3,66) a felvidéki kérdőív kitöltők a **csoportos és személyes tanácsadásnak** adták. Ez úgyszintén

a közvetlen információátadásra, a pozitív példák megismertetésének és az ezen keresztül történő megerősítésnek a szerepére hívja fel a figyelmet.

A válaszadók a **gyermekvállalást érintő konferenciákat, rendezvényeket** (3,56) a harmadik helyre sorolták, míg a **pályázatok kiírását és lebonyolítását** (3,42) csupán a negyedik helyre tették.

7. A felvidéki és a magyarországi eredmények összehasonlítása

A kutatás során Magyarország és Szlovákia területén ugyanazon kérdőív alapján elvégzett kérdőíves felmérés lehetőséget biztosít az egyes kérdésekre adott válaszok összehasonlítására. Ez alapján ki tud rajzolódni a két ország területén élő célcsoport attitűdje, értékrendje az egyes kérdések tekintetében.

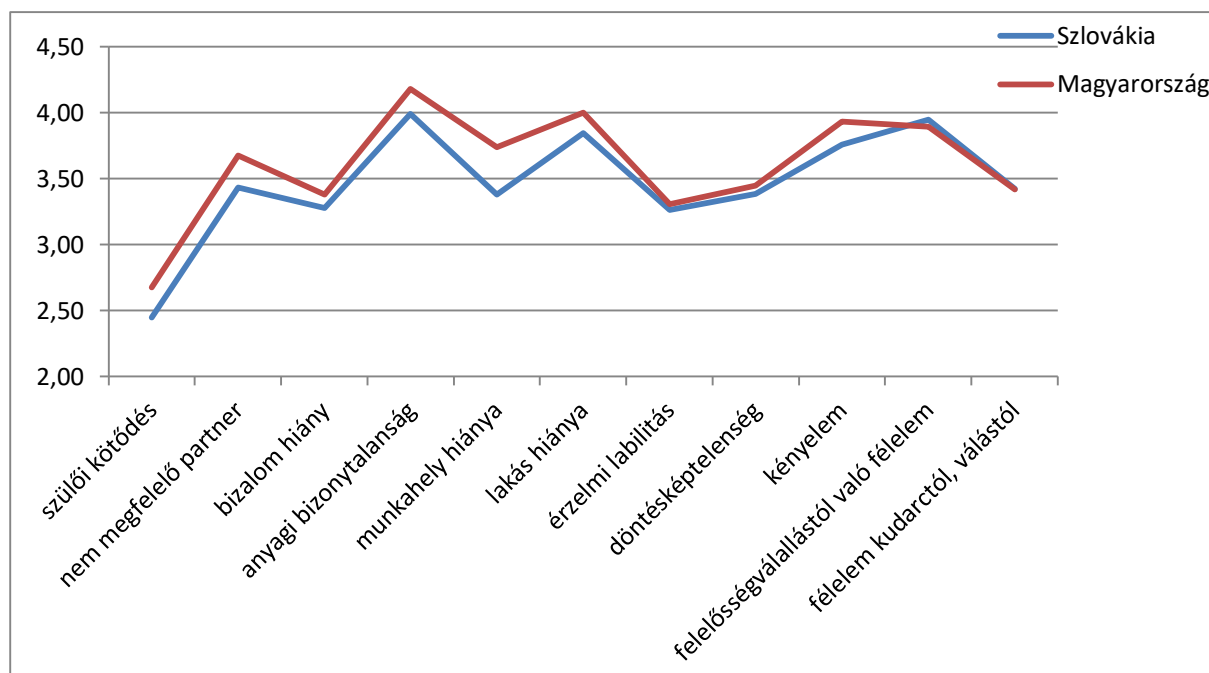
Az összehasonlítás érdekében a szlovákiai és a magyarországi kérdőívekre adott válaszokat azonos módszertan szerint értékeltük ki. Az egyes kérdések válaszlehetőségeinél elhagytuk a „nem tudom” választ adók értékét, illetve ezeket a kérdőíveket nem számoltuk be az összesítésbe. Az értékelhető válaszok pontszámait összegeztük és elosztottuk a válaszadók

számával. Így megkaptuk az egyes kérdések átlagpontszámait, amit már össze tudunk hasonlítani, illetve ábrán is meg tudunk jeleníteni.

Az összehasonlítást és ábrán való megjelenítést elsősorban az 1, 2, 3, 4 és 6, 7 kérdések esetében tudtuk elvégezni.

1. kérdés: Mit gondol, mik a mai fiatalok elköteleződési nehézségének legfontosabb okai? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

21. ábra. A fiatalok elköteleződési nehézségének legfontosabb okai

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2019.

Az első kérdés a mai fiatalok elköteleződési nehézségeit meghatározó tényezőket vette sorra. A 21. ábra tanúsága szerint rendkívül hasonló a két ország válaszadóinak értékelése. Mind a két ország válaszadói körében a legfontosabb tényezők az anyagi bizonytalanság, illetve a felelősségvállalástól való félelem, míg a legkevésbé fontos a szülőkhöz való kötődés, ragaszkodás. A

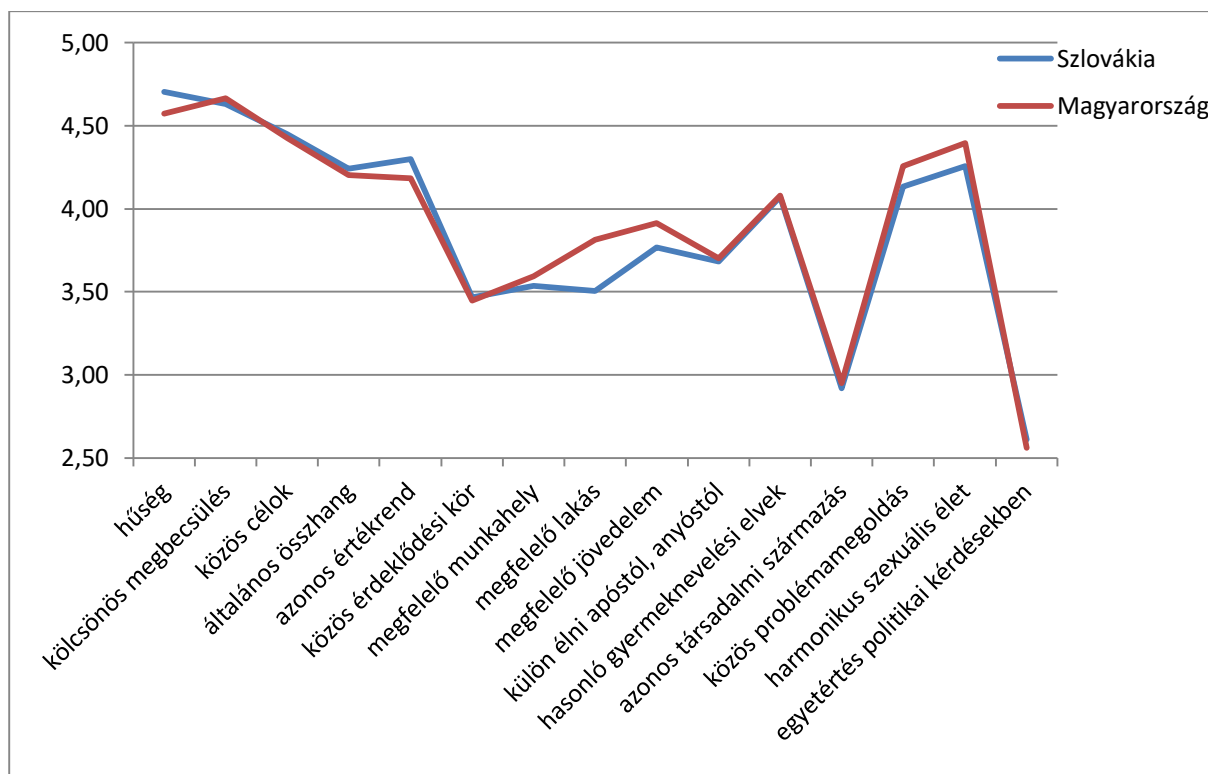
legnagyobb különbség a munkahely meglétének, illetve hiányának megítélésében mutatkozik, amit a magyarországi válaszadók némileg fontosabbnak ítélték meg a szlovákiai válaszadókkal szemben. További megfigyelhető jelenség, hogy a magyarországi válaszok átlaga a tényezők döntő részében egy picit meghaladják a szlovákiai válaszok átlagát.

Ezzel együtt a válaszok szembetűnően egybecsengenek és az értékítélet gyakorlatilag megegyezik. A kérdőívek kitöltésében a szlovákiai oldalon is döntő részben a Magyarországhoz közeli, felvidéki részen élő magyar ajkú szakemberek vettek részt. Ezzel együtt a 100 év

elszakítottág ellenére az értékrend gyakorlatilag megegyezik az anyaország területén élő szakemberek értékrendjével.

2. kérdés: Ön szerint mennyire fontosak az alábbi tényezők a hosszú távú, stabil párkapcsolat kialakítása érdekében? Mit javasolna a mai fiatalok számára? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

22. ábra. A hosszú távú stabil párkapcsolat kialakításának tényezői

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2019.

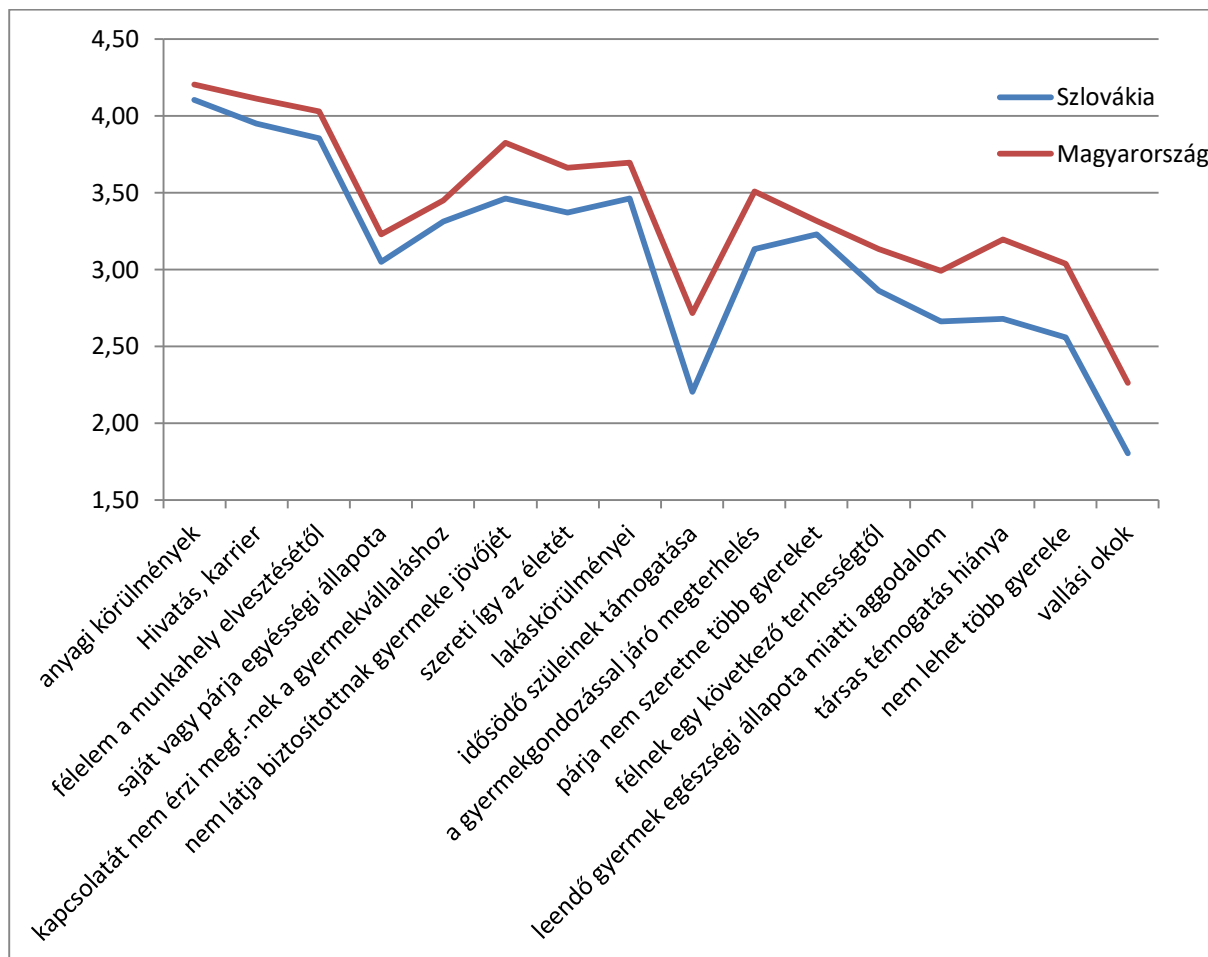
A hosszú távú, stabil párkapcsolat kialakítását meghatározó tényezők tekintetében úgyszintén már-már megdöbbenően hasonló a két ország szakértőinek véleménye. A legfontosabbnak értékelt tényezők a **hűség** és a **kölcsönös bizalom**. Szintén fontos a **közös problémamegoldás** és a **harmonikus szexuális élet**. Ezzel szemben a legkevésbé fontosnak

ítélt tényezők az *azonos társadalmi származás* és az *egyetértés politikai kérdésekben*.

Hajszálnyi eltérés csupán a megfelelő munkahely és a megfelelő lakás tekintetében mutatkozik, amennyiben a magyarországi válaszadók ezeket a tényezőket fontosabbnak ítélik meg.

3. kérdés: Mit gondol, mely tényezők és milyen mértékben hátráltatják ma a fiatalokat a gyermekvállalásban? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

23. ábra. A gyermekvállalás hátráltató tényezői

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2019.

A gyermekvállalást hátráltató tényezők tekintetében mindkét ország esetében az **anyagi körülményeket** és a **karriert** tekintik a leginkább hátráltató tényezőnek. Ezen felül szintén fontos akadályozó tényezőnek jelölték meg a bizonytalan jövőbeni kilátásokat vizionáló **nem látja biztosítottak a gyermeke jövőjét**, a kényelemszeretetre utaló **szerepet így az életét** és a fiataloknál gyakran jelentős problémát jelentő **lakáskörülményeket**.

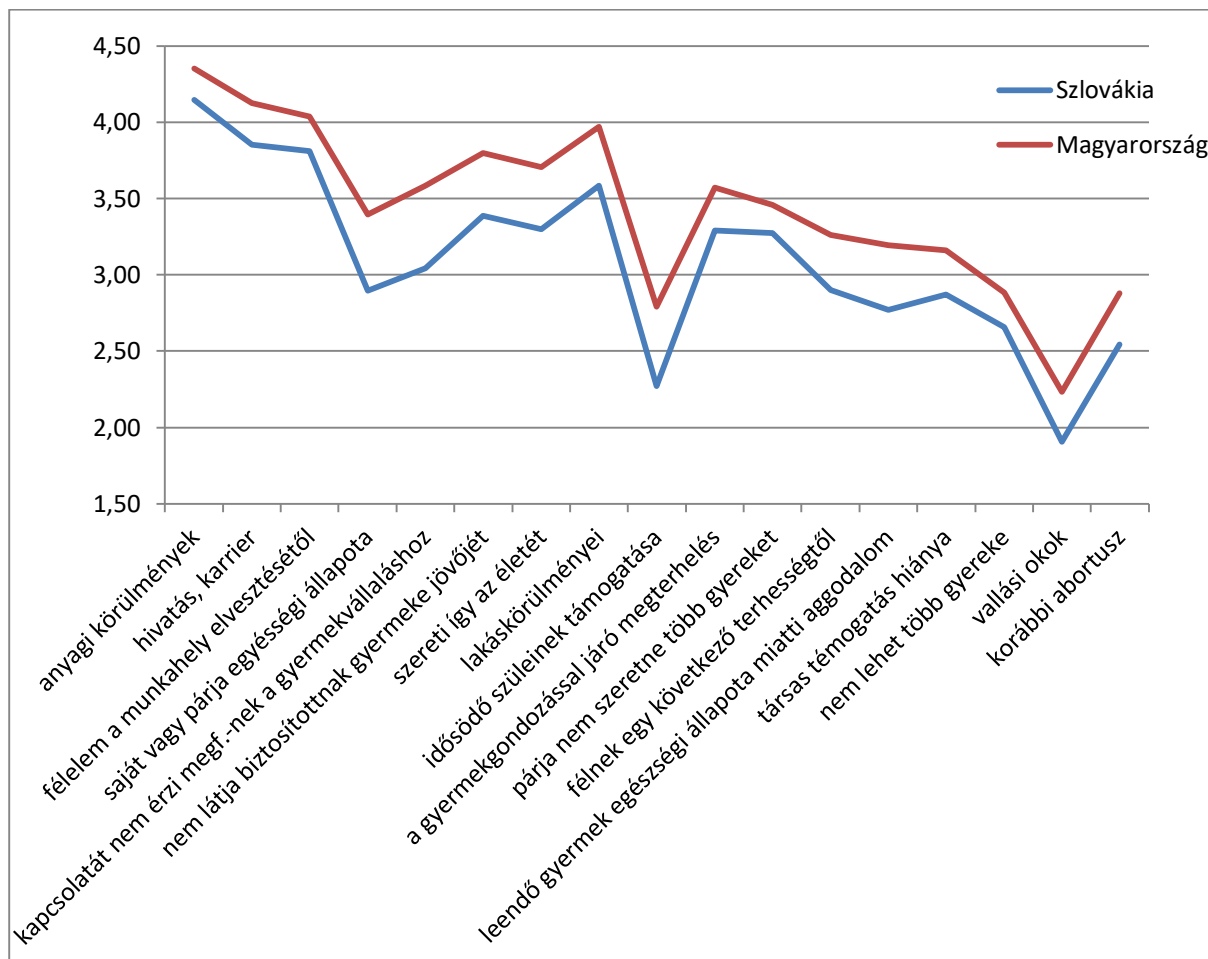
A gyermekvállalást legkevésbé az **idősödő szülők támogatása**, a róluk való gondoskodás,

valamint a *vallási okok* hátráltatják a válaszadók véleménye alapján.

Érdekes módon ennél a kérdésnél a magyarországi válaszadók minden tényező tekintetében valamelyest a szlovákiai átlagok feletti átlagértékeket adtak meg. Ezzel együtt az értékrend itt is tökéletesen összhangban van.

4. Mit gondol, mely tényezők és milyen mértékben hátráltatják ma a fiatalokat a további gyermekek vállalásában? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

24. ábra. A további gyermek vállalását hátráltató tényezői

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2019.

A további gyermekek vállalása tekintetében a válaszadóknál gyakorlatilag ugyanazokat a tényezőket kellett értékelni egy eltéréssel, mert itt megjelent a korábbi abortusz is, mint hátráltató tényező. A harmadik és a negyedik kérdésnél nagyon hasonló lefutást mutat az egyes tényezők megítélése, ami arra utal, hogy a válaszadók hasonlóképpen ítélik meg az első és a további gyermekek vállalását akadályozó tényezőket.

5. Az Ön gyermekvállalása idején Ön hogyan, milyen eszközökkel birkózott meg a

felmerülő akadályokkal? Kérem, jelöljön meg öt ilyen eszközt/javaslatot.

Ennél a kérdésnél a válaszadók szöveges javaslatokat tettek és nem előre meghatározott tényezőket értékelték. Ennek megfelelően itt a pontokban kifejezett értékelés és a különböző tényezők értékeinek grafikus megjelenítés nem lehetséges.

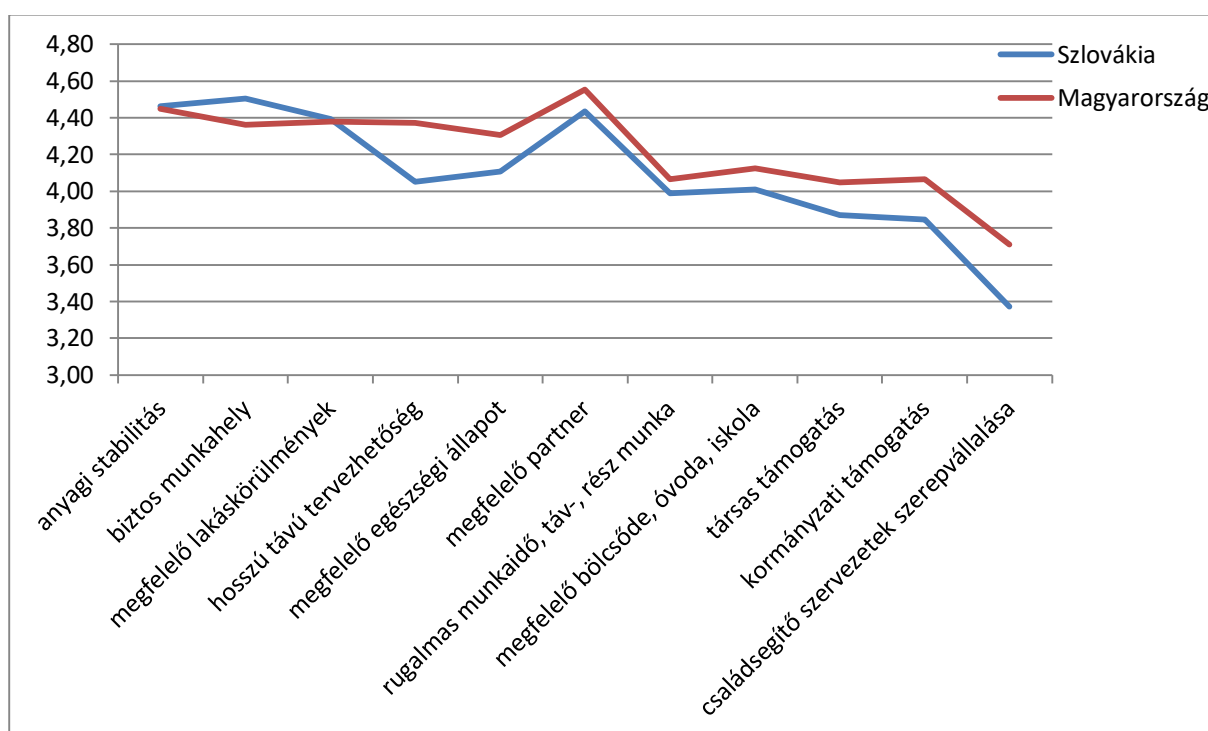
A fontosabb felsorolt tényezők nagyobb részt hasonlóak voltak, viszont eltérő gyakorisággal kerültek megemlítésre.

Mindkét ország esetében jellemző volt az Istenbe vetett hit és bizalom. Ezen felül a saját eltökéltség, kitartás, valamint a környezet, a család segítsége, támogatása. Fontos volt az alkalmazkodó képesség, előrelátás, a beosztás. Szintén említésre került a családon belül a házastársak közötti munkamegosztás, a közös teherviselés, a közös problémamegoldás. Ezen felül említésre méltó még, hogy néhányan kiemelték az előre tervezést, tájékozódást, információgyűjtést. Előfordult, hogy valakik több éves külföldi munkavállalással teremtették meg az egzisztenciát. Más esetben pedig megszívlelendő tanács volt a hitelektől való óva intés,

mivel a hitellel gúzsba kötött fiatal aggódik a munkája és a jövedelmének az elvesztése miatt, hogy miként fizeti vissza a hitelét és így már nem is mer gyermeket tervezni.

6. Mit gondol, milyen tényezők és mennyire ösztönözhetik a fiatalokat a gyermekvállalásra?

25. ábra. A hosszú távú stabil párkapcsolat kialakításának tényezői

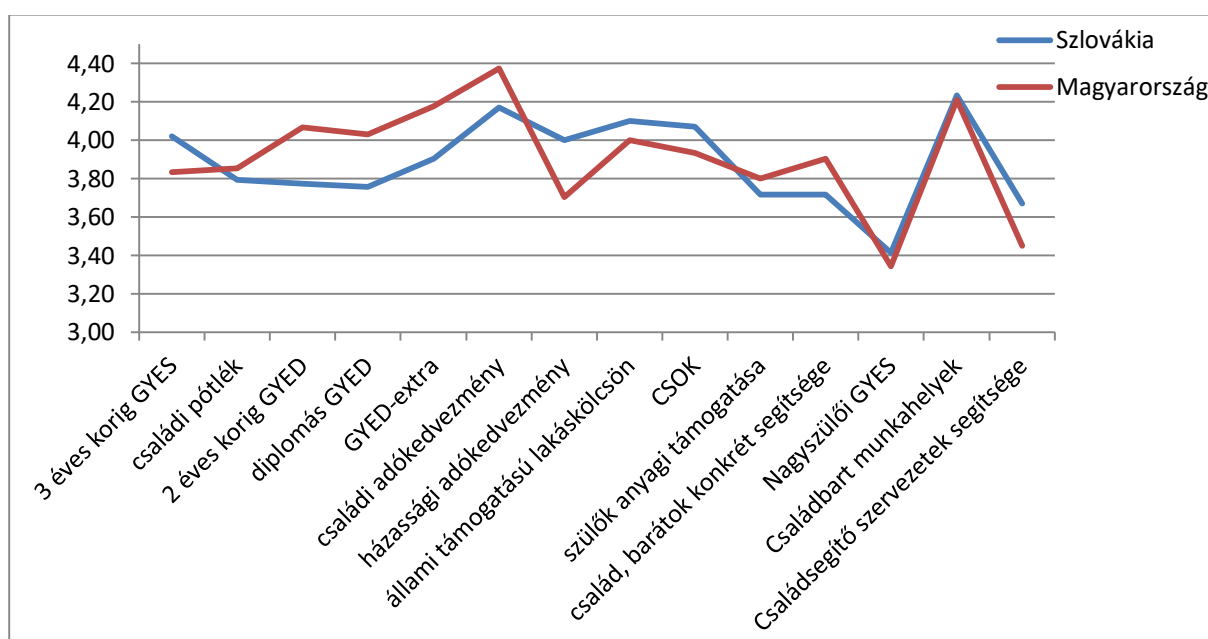
Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2019.

Ennél a kérdésnél figyelhető meg először némi árnyalatnyi eltérés a szlovákiai és magyarországi válaszadók tekintetében. Amíg a szlovákiai szakemberek az **anyagi stabilitást** és a **biztos munkahelyet** teszik az első helyre, addig a magyarországiak a **megfelelő partnert** tekintik a legfontosabb tényezőnek. Az eltérés ugyan csupán néhány tized, azért a grafikon mutatja az eltérő megítélést. A többi tényező esetében az értékítélet nagyon hasonló. A legkisebb szerepet a stabil párkapcsolat

kialakításában a *kormányzati támogatás* és a *családsegítő szervezetek* játsszák.

7. Ön mennyire tartja hatékonyak az alábbi állami juttatásokat és családi támogatásokat a gyermekvállalás elősegítésében?

26. ábra. A gyermekvállalással összefüggő különböző állami juttatások hatékonysága

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2019.

A hetedik kérdés esetében az összehasonlítás igazság szerint nem lehetséges, mivel ugyanazt a kérdőívet töltötte ki mindenki, így a szlovákiai válaszadóknak is a magyarországi családpolitikai intézkedéseket kellett értékelniük. Így mivel ők közvetlen tapasztalattal nem rendelkeznek a különböző intézkedésekről, ezért a pontszámaik inkább csak szimpátiának tekinthetők, semmint közvetlen megfigyelésnek. Ezzel együtt a két legjobbnak ítélt intézkedés a családi adókedvezmény és a családbarát munkahelyek. Tehát a válaszadók fontosnak ítélték, hogy a nagyobb terhet cipelő, gyermekeket nevelő családok kisebb mértékű adót fizessenek, és ezáltal több maradjon a családi kasszában. Másrészt pedig kiemelkedően pozitívnak tekintik azt a viselkedést, ha egy munkahely megértéssel, rugalmasan viszonyul a gyermekekkel együtt

járó problémákhoz. Ennek megfelelően valamilyen intézkedéssel érdemes lenne a vállalatokat családbarát magatartás felé terelni, ösztönözni.

8. Kérem, jelölje meg, hogy az alábbi civil szervezetek közül melyek és milyen mértékben segítik elő a fiatalok gyermekvállalását.

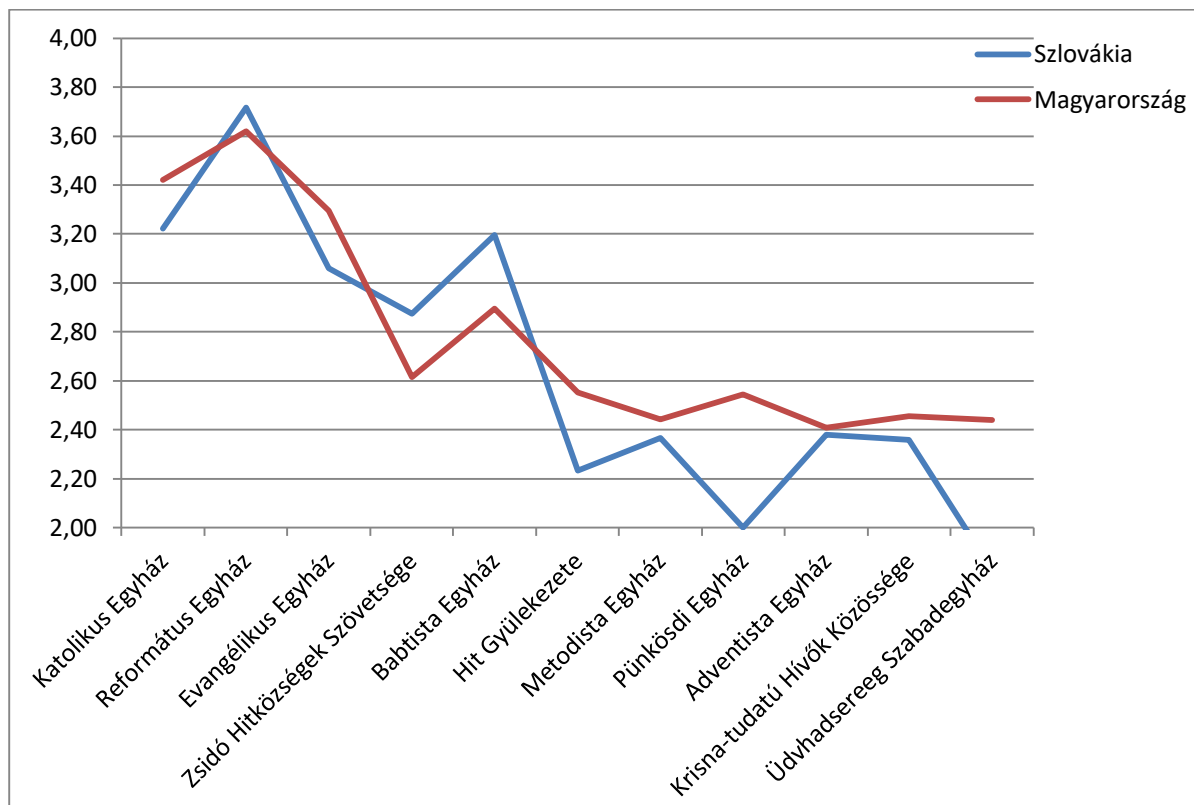
A 8. kérdésben a tágabb értelemben vett család témakörben tevékenykedő szervezetek ismertségét, elismertségét és a fiatalság, család témakörében kifejtett tevékenységük megítélését igyekeztünk felmérni. Mivel a kérdőív magyarországi szemszögből készült és főként a Magyarországon tevékenykedő szervezeteket sorolta fel, így a szlovákiai válaszadók

számára sok esetben nem ismert szervezeteket kellett minősíteni. Ebből kifolyólag a két ország eredményeinek összehasonlítása nem igazán lehetséges, ezért ettől el is tekintünk.

9. Kérem, jelölje meg, hogy az alábbi egyházak közül melyek és milyen mértékben segítik elő a fiatalok gyermekvállalását.

Az egyházak gyermekvállalás ösztönzésében betöltött szerepét vizsgáló kérdésünkre alapvetően a történelmi egyházak esetében érkeztek válaszok, míg a kisebb, kevésbé ismert felekezetek esetében a válaszadók kétharmada-háromnegyede nem adott értékelhető választ.

27. ábra. Az egyházak szerepvállalásának megítélése a fiatalok gyermekvállalásával összefüggésben

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2019.

A válaszadók mindkét országban legmagasabbra a Református Egyház szerepvállalását értékelték, tehát a kérdőív kitöltők az ő tevékenységüket értékelték a legmagasabbra a fiatalok gyermekvállalásának elősegítése terén. A szlovákiai szakértők átlagértéke kismértékben meghaladta magyarországi szakértők átlagát. A második legmagasabb értéket szintén mindkét országban egyaránt a Katolikus Egyház kapta, ahol viszont a magyarországi válaszadók értékelték magasabbra némiképp a szerepvállalást. A harmadik legmagasabb értékelésben úgyszintén mindkét országban a Baptista Egyház részesült. Ebben az esetben újfent a szlovákiai válaszadók adtak magasabb értékelést több mint 0,3 tizeddel.

A többi egyházi felekezet esetében mindkét országban meglehetősen alacsony értékek

születtek, ami az ő tevékenységük ismertségének alacsony voltára utal.

10. Kérem, nevezze meg azokat a családokat segítő intézményeket, amelyek Ön szerint ma a leghatékonyabban segítik elő a fiatalok gyermekvállalását!

A 10. kérdésnél a válaszadóknak az általuk leginkább rátermett szervezeteket kellett megjelölniük saját véleményük alapján szövegesen, éppen ezért grafikus megjelenítésre itt sincsen lehetőség. Ez a kérdés egy nagyon jó fokmérő a családsegítő szervezetek tevékenységének ismertsége szempontjából.

A magyarországi kérdőív kitöltők válaszaiból az derül ki, hogy a legelőkelőbb helyen a Nagycsaládosok Országos Egyesülete szerepel. Fontosnak értékelték úgyszintén a különböző gyermekjóléti- és családsegítő intézményeket. Ugyancsak kedvező megítélést kaptak a gyermekfelügyelettel és oktatással, neveléssel foglalkozó intézmények, úgymint a bölcsődék, óvodák, iskolák. Végül a véleményt nyilvánítók és értékelhető választ adók körében az egyházak és az orvosok, védőnők kerültek felsorolásra.

Felvidéki viszonylatban az értékelhető válaszok közül a legtöbben az egyházakat tekintik a leghatékonyabb segítő intézményeknek. Második legtöbb jelölést a Nagycsaládosok Országos Egyesülete kapta, míg a harmadik helyre az állam, illetve annak intézményei kerültek. Ezen felül a következő szervezetek, intézmények kerültek megjelölésre: vöröskereszt, cserkészet, Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége, a család, Rákóczi szövetség, Duhovny pride.

A válaszok felhívhatják a figyelmet arra is, hogy a válaszadók nagyon jelentős része nem ismeri azokat a szervezeteket, amelyek hatékonyan képesek lennének ösztönözni a fiatalok gyermekvállalását, vagy pedig nem jut el hozzájuk az információ. Ezek a szervezetek nem juttatják el, vagy csak részben juttatják el az információkat a tevékenységükről, a támogatások lehetőségeiről. Ezért az érintett korosztály jelentős része számára ezek a lényeges ismeretek rejtve maradnak.

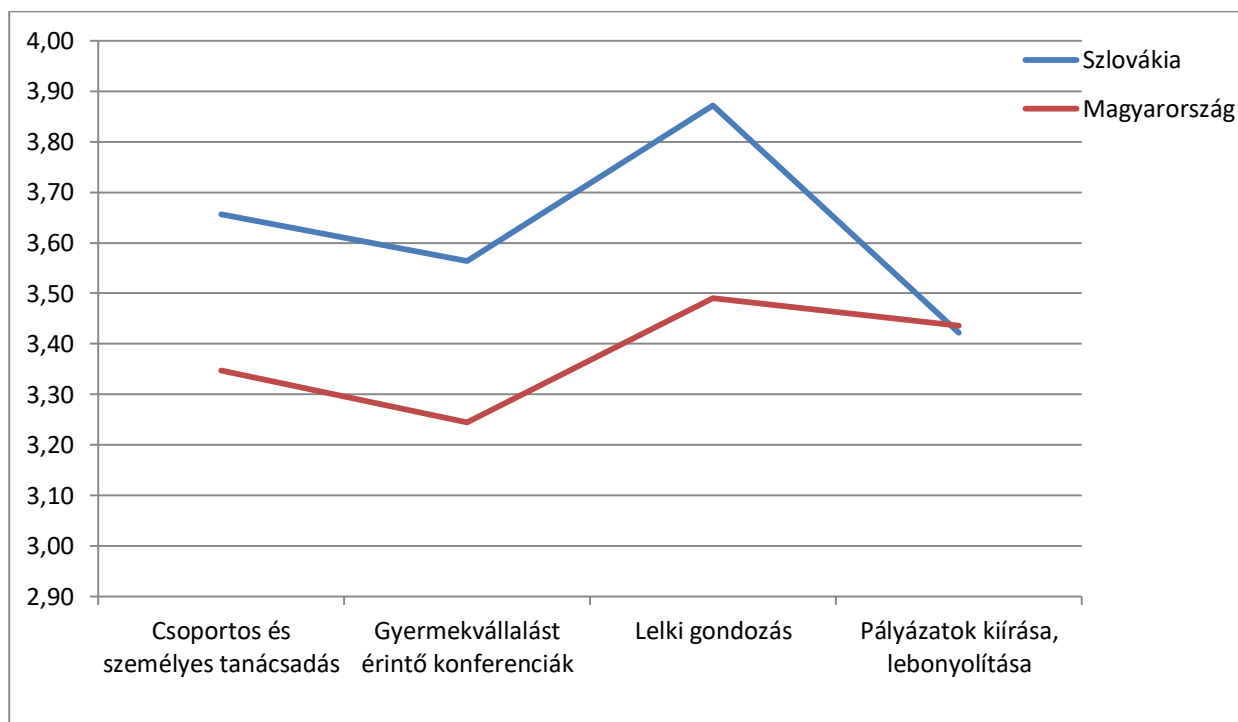
11. Ön szerint a családokat segítő intézmények milyen eszközökkel és mennyire tudják ma ösztönözni a fiatalok gyermekvállalását?

A 11. kérdés a családokat segítő szervezeteknek a gyermekvállalás ösztönzése, elősegítése érdekében kifejtett tevékenységét vizsgálta négy különböző területen (csoportos és személyes tanácsadás, gyermekvállalást érintő konferenciák, lelki gondozás, pályázatok kiírása, lebonyolítás). Ebben a kérdésben is a

két ország szakértői túlnyomórészt hasonló álláspontra helyezkedtek és az értékítéletük jórészt egybecsengett. Árnyalatnyi eltérés, hogy a felvidéki válaszadók az első három tényezőt némiképp magasabbra értékelték a magyarországi válaszadókhoz viszonyítva, míg a negyedik tényező esetében az értékítélet szinte teljesen megegyezett.

A legmagasabb átlagértéket mindkét ország szakértői a **lelki gondozásnak** adták. Ennek értelmében úgy ítélik meg, hogy ezen a területen tudják a szervezetek a legnagyobb segítséget, támogatást nyújtani a családalapítás előtt álló fiatalok számára.

28. ábra. A családok segítő intézmények különböző tevékenységeinek az értékelése

Forrás: NSKI saját szerkesztés, 2019.

A felvidéki válaszadók a következő fontos tényezőnek a **csoportos és személyes tanácsadást** értékelték, míg a magyarországiak a **pályázatok kiírását és lebonyolítását**.

A legalacsonyabb értékelést a gyermekvállalást érintő konferenciák kapták, ami alapján arra következtetünk, hogy a

családalapítás egy sokkal bensőségebb, intimebb téma, ezért itt a kis csoportos vagy személyes tanácsadás a hatékonyabb megoldás.

12. Ön szerint a családsegítő szervezetek hogyan és milyen konkrét eszközökkel tudnák a jelenleginél még hatékonyabban ösztönözni a fiatalok gyermekvállalását? (Kérem, írja le részletesen a javaslatait.)

A 12. kérdés esetében konkrét javaslatokat kértünk a válaszadóktól, amivel szerintük elő lehetne segíteni a fiatalok gyermekvállalási hajlandóságát.

A javaslatok igen szerteágazóak voltak. A javaslatok egy része a családalapítás előtt állók és a kisgyermekesek részére közös családi programok szervezését és a közvetlen példamutatást indítványozta. Másik részük tanácsadást, közösségépítést és gyerekneveléssel kapcsolatos előadások szervezését javasolta. További javaslat volt a média szerepének erősítése és rajta keresztül a jó példák bemutatása. Született javaslat a fiatalok közoktatás keretei közötti családcentrikusságra nevelésére. Néhány válaszadó az anyagi megbecsülés fokozását javasolta. Volt, aki a gyermekmegőrzés, gyermekfelügyelet civil vagy intézményesített formájának bővítését javasolta. Javaslat érkezett a szakmai tanácsadás bővítésére, a gyermekvállalással összefüggésben felmerülő jogi, adminisztratív kérdésekben való útbaigazítás elősegítésére, vissza nem térítendő lakásvásárlási támogatásra 3 gyermek vállalása esetére.

A megfogalmazott javaslatok megszívlelendők. A magyarországi gyakorlat az elmúlt években ezek jelentős részét már kezdeményezte és megvalósította, viszont Szlovákia lemaradást mutat családpolitikai intézkedések terén.

8. Összefoglalás

A párkapcsolatok és a kapcsolatalakítási gyakorlatok változásával együtt a közvélemény is átalakult. Ennek a változásnak a része, hogy mára már nem csak az első tartós párkapcsolat kialakításának életkora tolódott ki, hanem a közvélemény is későbbre teszi a házasságkötés és a gyermekvállalás ideális életkorát. Az élettársi kapcsolat hosszú távú párkapcsolati formaként is szinte teljesen elfogadottá vált, azonban ez nem jelenti azt, hogy a házasság preferálása visszaszorult volna. Sőt, egyre inkább a házasságkötési kedv növekedése is tapasztalható.

Magyarországon a **házasságkötési kedv 2010 és 2016 közötti növekedése** azért egyedülálló jelenség, mert szembemegy azzal a párkapcsolati trenddel, amely évtizedek óta a legtöbb európai országra jellemző: az élettársi és az egyedülálló életforma terjedésével, a házasság intézményének háttérbe szorulásával. 2010 és 2016 között a házasságkötések száma 145,8 százalékkal növekedett. Minden korcsoportban megfigyelhető emelkedés, de az átlagot meghaladó házasodási kedv a 35 év fölöttieket, ezen belül is főként a 40-es és a 60 év feletti korosztályokat jellemezte.

A növekedés háttérében több tényező áll. Az egyik többek között a gazdasági válság és annak lecsengése: 2009-2010-ben a GDP csökkenéssel párhuzamosan visszaesett a házasságkötések száma, majd a gazdasági helyzet javulása idején lassan növekedni kezdett. A 2015-2016-os jelentős növekedés mögött azonban más okok húzódnak meg: egymást erősítette egyrészt a korábban elhalasztott házasságok visszapótlása, másrészt azok az újonnan bevezetett kormányzati intézkedések és törvénymódosítások, amelyek előnyben részesítik a házasságokat. Ilyen intézkedés az első házások adókedvezménye (2015. januártól) és a családok otthonteremtési kedvezménye (CSOK, 2015 júliusától). Az adókedvezmény hatására utal, hogy az első ízben házasodók házasságkötési kedve a foglalkoztatottak körében nőtt a leginkább. A két éven keresztül igénybe vehető havi 5000 forintos adókedvezmény összege inkább az alacsony keresetűek számára jelenthet motivációt. Ezt támasztja alá, hogy a legfeljebb általános iskolát végzett első házasodók száma 2010 és 2016 között a kétszeresére nőtt, és az ország elmaradottabb régióiban szintén átlag feletti volt a növekedés. A CSOK szabályai szerint a kedvezményes hitel felvétele és a később születendő gyermekek vállalása csak a házaspárok részére lehetséges, illetve a nem közös gyermekek is csak házas igénylők esetén „adódnak össze”. Ez magyarázhatja az 50 év alatti gyermekesek körében tapasztalt átlagon

felüli növekedést (Murinkó – Rohr, 2018, 17– 19).

2014 márciusától hatályos új Polgári törvénykönyv (Ptk.) szerint az élettársak nem számítanak közeli hozzátartozónak, így sok, a házastársakat megillető jog rájuk nem érvényes, különösen, ha nem született közös gyermekük. Ez részben magyarázatul szolgálhat a házasságkötési kedvnek a gyermektelen negyvenesek körében tapasztalt növekedésére. A Ptk. olyan változásokat hozott az öröklés rendjében is, amelyek kedveznek az újraházasulóknak: például nem szűnik meg az özvegyi nyugdíj új házasság kötésekor, a túlélő társ nem kap haszonélvezeti jogot a teljes vagyonra (ez az elhunyt korábbi kapcsolatból származó gyermekei számára előnyös) (Murinkó – Rohr, 2018, 17– 19).

E fenti kedvező tendencia ellenére azonban megállapítható az is, hogy ma Magyarországon több mint egy millióan élnek **élettársi kapcsolatban**, a 15 évesnél idősebb népesség 13 százaléka. Az ezredfordulón ez az arány még csak 6,6 százalék volt. Az élettársi kapcsolatok elfogadottsága mára már szinte általános és egyre többen tartják jónak, ha egy pár összeköltözik házasság előtt, azonban a közvélemény továbbra is a házasságot tartja az ideális párkapcsolati formának: tízből kilencen ma is ezt javasolják a fiatal párok számára. Ezzel együtt jelentősen **csökkent a házások részaránya**. *E mögött több ok is meghúzódik: kitolódott az első házasságkötés életkora, gyakoribbá vált az élettársi együttélés, kevesebb elvált és özvegy házasodik újra és több az egyedülálló.*

Ezzel párhuzamosan, az ezredforduló óta **jelentősen, 27 százalékról 34 százalékra nőtt a hajadonok/nőtlenek** aránya is a 15 évesnél idősebb népesség körében: míg 2001-ben 27 százalékuk, addig 2016-ban több mint egyharmaduk nem házasodott meg. 2016-ban a 15 évesnél idősebb népesség körében a férfiak 41 százaléka volt nőtlen és a nők 29 százaléka volt hajadon. Az **egyedülállók** arányának megemelkedése nem feltétlenül jelenti a párkapcsolat teljes hiányát és összességében kisebb mértékű, mint az élettársi kapcsolatok térhódítása. *Háttérben olyan okok állnak, mint, hogy a fiatalok nagyobb arányban tanulnak a felsőoktatásban, későbbi életkorban fejezik be tanulmányaikat, később helyezkednek el a munkaerőpiacon, vagy az, hogy ezekkel összefüggésben idősebb korban költöznek el a szülői házból. De a társadalmi jelenségek mellett ma már a közvélemény is későbbi életkorban gondolja ideálisnak a párkapcsolat- és családalapítást, mint korábban. Ugyanakkor az egyedülállók többsége is feltételezhetően nem egyéni választás eredményeképpen él pár nélkül: a*

megegyező korú, partnerrel élőkhez képest az egyedülállók iskolai végzettsége némileg alacsonyabb, rosszabb a munkaerő-piaci helyzetük, magasabb körükben az elváltak és a szüleikkel vagy egyszemélyes háztartásban élők aránya (Murinkó – Rohr, 2018, 17–19).

A **gyermekvállalási kedvvel kapcsolatban**, e jelenségekkel párhuzamosan megállapítható, hogy a következő évtizedekben is várhatóan egyre kisebbek lesznek a szülőképes korú női generációk és így változatlan gyermekvállalási hajlandóság mellett a születések számának stagnálására vagy visszaesésére lehet számítani a közeljövőben is. **2017-ben a végleges adatok szerint 91 577 gyermek született Magyarországon, ez pedig azt jelenti, hogy 2014 óta lényegében stagnál a született gyermekek száma az országban.** A születések számának stagnálásában vagy csökkenésében több tényező is szerepet játszhat: a gyermekvállalási kedv kitolódása, az egzisztenciális bizonytalanság, a labilis munkaerő-piaci helyzet, a párkapcsolati instabilitás, az értékrend változás (Kapitány – Spéder 2018, 48).

A **teljes termékenységi arányszámmal kapcsolatban** azonban – amely azt fejezi ki, hogy az adott év születési gyakorisága mellett egy nő élete folyamán hány gyermeknek adna életet – jelentős pozitív változást jelent az, hogy ez az érték **a 2011-es 1,24-ről 2017-re 1,49-re emelkedett.** Ez egyfelől az elmúlt két évtized legmagasabb értéke, másfelől azonban még mindig távol van a népesség újratermelődéséhez szükséges, 2,0-et meghaladó értéktől.

A **primer kutatásunkkal** e fenti tendenciák hátterét térképeztük fel.

A **megkérdezettek** részben családszervezetek szakértői vagy ifjúsági szervezetek szakértői, részben pedig a családalapítás előtt álló vagy éppen már családban élő fiatalok (18–45 év) voltak.

A válaszadók szerint az **elköteleződési nehézségekhez** a legnagyobb mértékben az egzisztenciális bizonytalanság járul hozzá, de ezzel azonos súllyal említhető a megfelelő partner hiánya is. A felelősségtől való félelem és a kényelem hátráltató szerepe ugyancsak megjelenik a válaszokban.

A **hosszú távú, stabil párkapcsolat kialakításában** a válaszadók kiemelték a hűséget, a kölcsönös tiszteletet és a megbecsülést, a közös célokat és az általános összhangot a két ember között. A megfelelő jövedelem, a lakás, a hasonló gyermeknevelési elvek, a közös problémamegoldás és a

harmonikus szexuális élet is mind jelentős mértékben befolyásolják egy párkapcsolat kialakítását.

A **gyermekvállalásban hátráltató tényezők** között jelölték meg az anyagi körülményeket, amelyek a leginkább akadályozó tényezőnek bizonyulnak. Ezzel ugyancsak azonos súllyal szerepel a munkahely elvesztésétől való félelem, a munkahely bizonytalansága vagy hiánya, a lakáskörülmények, és ezzel párhuzamosan az, ha a szülő a gyermeke jövőjét nem látja biztosítottnak. Nehezítő körülmény, ha a jelenlegi kapcsolatát nem érzi megfelelőnek a gyermekvállalás szempontjából, és ha nincsen családi és baráti támogatása.

A **további gyermekek vállalásában** ugyancsak az anyagi körülmények jelennek meg leginkább visszatartó tényezőként. A hivatás, a karrier ugyancsak befolyásoló tényező, mint ahogyan a munkahely elvesztésétől való félelem, vagy annak hiánya is. A gyermekvállalással járó megterhelés, a következő terhességtől való félelem, a születendő gyermek egészségi állapota feletti aggodalom illetve a saját és a párja egészségi állapota is meghatározza a további gyermekek vállalását.

Arra a kérdésre, hogy a **gyermekvállalás idején hogyan, milyen eszközökkel birkózott meg a felmerülő akadályokkal**, a válaszadók leginkább a **komplex probléma megoldási** lehetőségeket jelölték meg, amely magába foglalja a bizalmi és segítő kapcsolatokat, az Istenben való bizalmat, a partner, a szülők, a rokonok, a barátok, az orvosok, az egyházi vagy más, szakmai közösségek (pl. nagycsaládos egyesület) támogatását, illetve a stabil anyagi helyzetet.

A válaszadók szerint a **fiatalokat a gyermekvállalásra ösztönző tényezők** között említhetjük a megfelelő társ- partner meglétét, a társas támogatást (szülői, baráti segítség), az anyagi stabilitással és a hosszú távú tervezhetőséggel kapcsolatos feltételeket (biztos munkahely, megfelelő lakáskörülmények, jövőkép), illetve a kormányzati támogatásokra és az intézményi ellátottságra vonatkozó tényezőket (CSOK, házassági és családi adókedvezmény stb. illetve a megfelelő bölcsődei, óvodai és iskolai ellátás). A válaszadók szerint a **családokat segítő szervezetek és intézmények azonban csak közepes mértékben tudnak hatni a gyermekvállalás előtt állókra**. A válaszadóknak ez a nagy aránya felhívhatja arra a figyelmet, hogy a **családsegítő intézményeknek még hatékonyabb szerepvállalására szükséges törekedni a gyermekvállalás ösztönzése érdekében**.

A válaszadók az alábbi állami juttatásokat és családi támogatásokat tartják hatékonyak

a gyermekvállalás elősegítésében: a 3 éves korig igényelhető GYES, a családi pótlék, a 2 éves korig igényelhető GYED, a diplomás GYED, a GYED extra, a családi adókedvezmény, a házassági adókedvezmény, az állami támogatású lakáskölcsönök, a CSOK, illetve a szülők, a család, a rokonok, a barátok által nyújtott segítség mind kiemelkedő és nagyon hatékony támogatásnak bizonyul a gyermekvállalás elősegítésében. Ezek között az eszközök között **a családsegítő szervezetek által nyújtott szakmai felkészítésnek, tanácsadásnak a gyermekvállalást ösztönző szerepét a válaszadók 49 százaléka kevésbé hatékonynak tartja. Ezen a téren ezeknek a szervezeteknek az ösztönző szerepét erősíteni szükséges.**

A megkérdezetteket az alábbi **civil szervezeteknek a gyermekvállalást elősegítő tevékenységéről** is kérdeztük: Nagycsaládosok Országos Egyesülete, Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége, Pál Feri Mozgalom, Gyermekjóléti és Családsegítő Szolgálatok, Magyar Mentálhigiénés Szövetség, Egyházak, Három Királyfi, Három Királynő Mozgalom. A véleményekben szembetűnő, hogy azok a válaszok vannak többségben, amelyek azt jelzik, hogy **a megkérdezettek nem ismerik ezeknek a civil szervezeteknek a tevékenységét és nem tudják, hogy ezek a szervezetek milyen mértékben segítik elő a fiatalok gyermekvállalását.** Összességében a válaszadók szerint a Nagycsaládosok Országos Egyesülete és a Gyermekjóléti és Családsegítő Szolgálatok ösztönzik leginkább a fiatalokat a gyermekvállalásban. Az egyházak és más civil szervezetek tevékenységét kevésbé ismerik a válaszadók. Ez a válaszmennyiség azért is tanulságos, mert a megkérdezetteknek körülbelül a fele a szakmai szervezeteket képviseli, fele pedig a gyermekvállalás előtt álló, vagy a gyermekvállalásban érintett személyeket. Mindenképpen **szükséges tehát e szervezetek tevékenységére felhívni az érintettek figyelmét és eljuttatni a szükséges információt az érintettekhez.**

Azt a kérdést is feltettük, hogy **az egyházi szervezetek milyen mértékben segítik elő a fiatalok gyermekvállalását.** A válaszadók többségének véleményéből kiderül, hogy alapvetően **nem ismerik az egyházi szervezeteknek a gyermekvállalásban betöltött szerepét. A válaszadók másik része pedig e szervezetek esetében a tevékenységüknek inkább a kis- és közepes mértékű ösztönző erejét hangsúlyozták.** Három egyházi szervezet esetében (katolikus, református, evangélikus egyház) fogalmazódott meg olyan vélemény, hogy ezek a szervezetek ösztönzik a gyermekvállalást (válaszadók 20-30 százaléka).

A válaszadókat arra is megkértük, hogy **nevezzék meg azokat a családokat segítő intézményeket, amelyek ma a**

leghatékonyabban segítik elő a fiatalok gyermekvállalását. A válaszokból összességében kiolvasható, hogy elsősorban a Nagycsaládosok Országos Egyesülete és emellett a családsegítő- gyermekjóléti- és otthon segítő szolgálatok azok a szervezetek, amelyek a válaszadók szerint a leghatékonyabban segítik elő a fiatalok gyermekvállalását. Ezen kívül több válasz is érkezett a bölcsődékre, az óvodákra, az iskolákra, az egyházakra, a lelki szolgálatokra és a védőnői szolgálatra. **A válaszok felhívhatják a figyelmet arra is, hogy a válaszadók nagyon jelentős része (több mint negyede) nem ismeri azokat a szervezeteket, amelyek hatékonyan képesek lennének ösztönözni a fiatalok gyermekvállalását, vagy pedig nem jut el hozzájuk az információ. Ezek a szervezetek nem juttatják el, vagy csak részben juttatják el az információkat a tevékenységükről, a támogatások lehetőségeiről.** Ezért az érintett korosztály jelentős része számára ezek a lényeges ismeretek rejtve maradnak.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a válaszadók szerint **a családokat segítő intézmények milyen eszközökkel és mennyire tudják ma ösztönözni a fiatalok gyermekvállalását.** A lelkipályozói tevékenység, a pályázatok kiírása és lebonyolítása, a gyermekvállalást segítő rendezvények és a csoportos- és személyes tanácsadás szerepelt a válaszlehetőségek között. A válaszadók véleménye szerint e fenti eszközök a válaszadóknak körülbelül a fele szerint jelentősebb mértékben képesek ösztönözni a gyermekvállalást, ugyanakkor a válaszolók harmada-negyede szerint csak közepes mértékben vagy attól kevésbé képesek befolyásolni a fiatalok gyermekvállalását. **A válaszadók több mint fele szerint ezek az eszközök közepes mértékben vagy kevéssé képesek befolyásolni a gyermekvállalást. Nem feltétlenül csak ezek az eszközök jelentenek tehát valódi segítséget, ezek nélkül az eszközök nélkül azonban még kevesebb segítő kezet lehetne igénybe venni a családalapításhoz és a gyermekvállaláshoz szükséges kérdésekben történő eligazodáshoz.**

A felvidéki 100 kérdőív kitöltő a feltett szakmai kérdésekre alapvetően pragmatikusan válaszoltak. A fiatalok elköteleződési nehézségeire vonatkozó kérdésre a legjellemzőbb válaszok az anyagi bizonytalanságot jelölték meg az első helyen. Fontos tényező még a felelősségvállalástól való félelem és a saját lakás hiánya. A legszerényebb visszatartó erővel a szülőkről való gondoskodás szerepelt.

A hosszú távú stabil párkapcsolat estében a legfontosabb tényezők a hűség, valamint a kölcsönös megbecsülés, tisztelet, míg a legkevésbé fontos tényezőnek a kérdőív kitöltői az azonos társadalmi származást,

valamint a politikai kérdésekben való egyetértést jelölték meg.

A gyermekvállalást hátráltató tényezők között a kérdőívre adott válaszok alapján egyértelmű volt, hogy a legfontosabb hátráltató tényezők az anyagiak. Ezzel szemben a legkevésbé akadályozó tényezőket az idősödő szülők támogatása és a vallási okok jelentik. Nagyon hasonló válaszok születtek a további gyermekek vállalása útjában álló akadályozó tényezők terén. Itt úgyszintén az anyagiak jelentik az elsődleges visszatartó erőt, míg a legkevésbé a vallási okok, az idősödő szülők támogatása és a korábbi abortusztól való félelem lettek megjelölve.

A gyerekvállalással járó problémák leküzdése terén a válaszadók egy része még nem rendelkezik ilyen tapasztalatokkal. A gyermekes kérdőívkitöltők egy része a saját erejéből, a másik része pedig családi, baráti segítséggel oldotta meg a problémákat.

A gyermekvállalásra ösztönző tényezők tekintetében a legfontosabbak a biztos munkahely, mint jövedelemforrás és az anyagi stabilitás. Így első helyen a biztos jövedelem viszonyok állnak. Ezt követi a megfelelő partner és stabil párkapcsolat megléte, míg harmadik a megfelelő lakáskörülmény. A válaszadók a felsorolt lehetőségek közül a legkevésbé fontosnak a családokat segítő szervezetek, intézmények szerepét tartották a gyermekvállalás ösztönzése terén.

Az állami juttatások és családi támogatások hatékonyságára vonatkozó kérdés tekintetében kissé talán meglepő módon az első helyre a családbarát munkahely került. Ezt a családi adókedvezmény és az államilag támogatott lakáskölcsön követte. A legkevésbé hatékonyak a válaszadók a nagyszülői GYES-t értékelték, vélhetően azért, mert ennek még semmi gyakorlata nincs, így nehéz megítélni.

A főként Magyarországon tevékenykedő civil vagy egyházi szervezetek megítélése a felvidéki válaszadók számára nehézséget okozott. Itt a legmagasabbra a Nagycsaládosok Országos Egyesületét és a Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetségét értékelték.

A különböző egyházi felekezetek körében a Református, a Katolikus és a Baptista Egyház szerepvállalását ítélték a leghasznosabbnak. Nagy valószínűséggel a többi felekezet csak kis számban képviselteti magát a Felvidéken és éppen ezért kevésbé ismert.

Ezzel együtt a fiatalok gyermekvállalását elősegítő intézmények között az egyház kapta

a legtöbb megjelölést, amit a nagycsaládosok és az állami intézmények követtek.

A családokat segítő intézmények tevékenységei közül a lelki gondozást, valamint a csoportos és személyes tanácsadást értékelték a legfontosabbnak. Ez a közvetlen információátadás, a pozitív példák megismertetésének és az ezen keresztül történő megerősítésnek a szerepére hívja fel a figyelmet.

9. Javaslatétel

A magyarországi válaszadókat arra is megkértük, hogy tegyenek javaslatot arra vonatkozóan, hogy a családsegítő szervezetek hogyan és milyen konkrét eszközökkel tudják a jelenleginél még hatékonyabban ösztönözni a fiatalok gyermekvállalását.

Ennél a kérdésnél a válaszadóknak az alábbi csoportjait azonosíthatjuk.

- 1) Azoknak a csoportját, akik szerint **szemléletváltásra, a jó családi minták átadására, találkozók, fórumok szervezésére van szükség.**
- 2) Akik szerint **csoportos- és személyes tanácsadások** lehetőségére, hatékonyságuk növelésére, **lelkigondozásra** van szükség.
- 3) Akik szerint több párkereső-, családi- és gyermekrendezvényekre van szükség.
- 4) Akik szerint **biztos jövedelemre, anyagi segítségre, családbarát munkahelyekre, pályázatokra és jogi tanácsadásra** lenne szükség.
- 5) **Akik szerint a családsegítő szervezetek semmit nem tudnak tenni, hanem a kormány tudna olyan háttérrel biztosítani, ami lehetővé tenné a családsegítők hatékonyabb munkáját.** Hatékonyabb lobbizás szükséges a döntéshozók irányába.
- 6) „Nem tudom” választ adók csoportja.

Erre a kérdésre adott válaszok szerint több olyan eszköz is van, amellyel a családsegítő szervezetek a jelenleginél hatékonyabban ösztönözhetik a fiatalok gyermekvállalását.

Az egyik ilyen eszköz a **szemléletformálás, a jó családi minták átadása, találkozók, fórumok szervezése, kampányok lefolytatása.** Erőteljesebb jelenlétre van szükség az oktatásban, a tantervekben, a tanulmányi programokban. Szükség van „az életre neveléssel” kapcsolatos fórumok és előadások szervezésére is. A pozitív családi példák bemutatása, a valódi értékrend feltárása, a tévhitek lerombolása, az ismeretek terjesztése, a családi élet problémáinak kezelésében nyújtott segítség és ezeknek a társadalom minden rétege számára történő elérhetővé tétele, hatékonyabb kommunikálása, hozzájárulhat a családok megbecsültségének társadalmi erősítéséhez.

A másik eszközrendszer lehet a **csoportos- és személyes tanácsadás** lehetőségének és hatékonyságának növelése, a **lelkigondozások kiterjesztése.** Támogatási eszközként merült fel a gyermekvállalásra előkészítő tanfolyamok, családfejlesztő programok, személyes

beszélgetések, lelkipogozások, személyes támogatások és csoportos foglalkozások nagyobb számban történő szervezése.

A válaszadók egy következő támogatási eszközként **programok szervezését hangsúlyozták**. Ide tartozhatnak például a családi programok, a várandós klubok, a baba-mama klubok, a táborok, és a csapatépítő tréningek mintájára történő családépítő tréningek. A párkereső rendezvények igénye szintén megfogalmazódott, mint ahogyan a gyermekfelügyelet szükségessége is.

A negyedik megoldási javaslat a **biztos jövedelemre, a munkahelyre, a családbarát munkahelyre, az anyagi segítség biztosítására** vonatkozik. Ez magába foglalja például a családi pótlék emelésének, valamint a CSOK további igénylésének lehetőségét, a babavárás csomagok bevezetését, a családbarát, rugalmas munkaidejű munkahelyeknek a bevezetését. Ezen kívül a válaszadók megfogalmazták a pályázati- és a jogi tanácsadásban való segítségnyújtás lehetőségének kiterjesztését, a pénzügyi ismeretek átadását.

A válaszadók többsége szerint azonban **komplex megoldásokra** van szükség ahhoz, hogy a családsegítő intézmények (illetve nem csak a családsegítő intézmények, **hanem egy átfogó társadalmi kezdeményezés**) a jelenleginél hatékonyabban tudják segíteni a fiatalok gyerekvállalását. Ezek a javaslatok mindazokat a támogatási eszközöket egyidejűleg és komplexen magukba foglalják, amelyekről a válaszadók a korábbiakban szót ejtettek, így:

- a **szemléletformálás** eszközeit, a gyermekvállalás és a család témakörében intenzívebb bevezetését az oktatásba, a tanulmányi programokba. A családok és a gyermekvállalás előtt álló fiatalok teljes körű tájékoztatását az igénybe vehető szolgáltatásokról. A gyermekvállalást már egészen kicsi korban elő kell készíteni a család fontosságának hangsúlyozásával. A szeretetteljes családi légkörben felnövő gyermekek maguk is szeretnének ilyen családban élni felnőtt korukban. Aki pedig nem ilyen családban él, lásson példát a pozitív családra. Kiemelten fontos, hogy korosztályonként más-más fejlődési szempontokat figyelembe véve, egyre bővülő ismeretek átadásával (pl. évente, kétfévente) a teljes családra nevelés az iskolában is megtörténjen, pl. az osztályfőnöki óra keretében. Olyan személyektől hallják, akiknek valóban fontos a család, a jövőben megszülető gyermekek. Ezen kívül, ami még ösztönözheti a fiatalokat: ha megtanulják a problémák helyes kezelését. Ne a megfutamodás, feladás legyen előttük, ha valamilyen nehézséggel találják szemben magukat,

hanem a megküzdési stratégiák tárházából merítve oldják meg problémáikat, valamint tudják azt is, hogy ha szükséges, kitől, mely szervezettől kérhetnek támogatást.

- Az **anyagi támogató eszközök** biztosítását, így például a pályázati kiírásokat a családok számára, a jogi segítségnyújtás eszközeit, tájékoztatást a kedvezményekről és az igénybe vehető szolgáltatásokról. Ide sorolhatók az ún. **„fecskeházak”** is, amelyeket olyan fiatal párok kaphatnak meg, akiknek a lakhatása átmenetileg nem megoldott. Ezekben az épületekben meghatározott ideig maradhat a bérlő, ugyanakkor egyidejűleg **szociális és mentális támogatást is nyújthatnak**. Különösen kedvező lehet a beköltözők számára az, hogy csak a közüzemi díjakat és a közös költséget kell megfizetni, lakbért nem kér az önkormányzat. Ez a támogatási forma az önkormányzatnak is előnyös lehet, hiszen ettől a lakosság gyarapodását reméli. Feltételül szabhatják azt meg, hogy a beköltöző párok rendelkezzenek lakás-előtakarékossági szerződéssel, és erre a célra rendszeresen tegyenek félre egy bizonyos összeget.
- A nehézségek idején konkrét támogatást és ehhez ún. **otthon segítő szervezetek** elterjesztését. Ezen kívül megfogalmazódott a **„bébi-hotel”** gondolata arra az időszakra, amíg az édesanya dolgozik. Lehetőségként merült fel az ún. **„nagymama szolgálat”** kialakítása, a kisgyermekes családoknál a gyermekfelügyelet, a gondozásban való segítség és a fiatal anyukák lelki támogatása érdekében. Az önkéntes munkában dolgozók a gyerekekért el tudnának menni az óvodába és tudnának vigyázni a gyermekekre akkor, ha a szülők több műszakos munkarendben dolgoznak, vagy ha nem a lakóhelyükön van a munkahelyük. Ezek a tényezők mind magukban rejtik egy **szorosabb társadalmi háló kialakításának szükségességét**.
- **Több programlehetőség** biztosítását, így komplex összetételű, az anyukákat foglalkoztató tartalommal megtöltött **baba-mama klubok**, családi rendezvények szervezését annak érdekében, hogy a házaspárok vagy a házasság előtt állók a családi értékeket tanulják és élvezni tudják, illetve a szükséges megküzdési stratégiákkal is rendelkezzenek.
- A **személyes konzultáció és a csoportos tanácsadás** ugyancsak támogatási eszköz lehetőségeként fogalmazódott meg.

A hatodik csoport véleménye szerint a családsegítő szervezetek semmit nem tudnak tenni, hanem a kormány tudna olyan háttérrel biztosítani, ami lehetővé tenné a családsegítők hatékonyabb munkáját. Hatékonyabb lobbizás szükséges a

döntéshozók irányába. A problémákat közvetíteni kellene a döntéshozók felé, nagyobb mértékű érdekvédelem szükséges.

A hetedik csoport esetében „**Nem tudom**” választ 16 főtől kaptunk. Véleményük szerint a családsegítő intézmények kevésbé befolyásolják a gyermekvállalási kedvet.

A **felvidéki válaszadók javaslatai** igen szerteágazóak lettek. A javaslatok egy része a családalapítás előtt állók és a kisgyermekesek részére közös családi programok szervezését és a közvetlen példamutatást indítványozta. Másik részük tanácsadást, közösségépítést és gyerekneveléssel kapcsolatos előadások szervezését javasolta. További javaslat volt a média szerepének erősítése és rajta keresztül a jó példák bemutatása. Született javaslat a fiatalok közoktatás keretei közötti családcentrikusságra nevelésére. Néhány válaszadó az anyagi megbecsülés fokozását javasolta. Volt, aki a gyermekmegőrzés, gyermekfelügyelet civil vagy intézményesített formájának bővítését javasolta. Javaslat érkezett szakmai tanácsadás bővítésére, a gyermekvállalással összefüggésben felmerülő jogi, adminisztratív kérdésekben való útbaigazítás elősegítésére, vissza nem térítendő lakásvásárlási támogatásra 3 gyermek vállalása esetére.

A megfogalmazott javaslatok megszívlelendők. A magyarországi gyakorlat az elmúlt években ezek jelentős részét már kezdeményezte és megvalósította, viszont Szlovákia lemaradást mutat családpolitikai intézkedések terén.

10. Irodalomjegyzék

1. Ádám Szilvia – Susánszky Anna – Győrffy Zsuzsa – Dukay-Szabó Szilvia 2013. Családtervezési stratégiák, családdal kapcsolatos értékek és attitűdök a fiatalok körében. In. Susánszky Éva – Szántó Zsuzsa szerk. 2013. Magyar lelkiállapot 2013. Semmelweis Kiadó, Budapest. 213–225.
2. Benda József – Báger Gusztáv szerk. 2019. Jövünk a gyermek. Adalékok a népességgyarapodás társadalmi programjához I. Veszprémi Humán Tudományokért Alapítvány.
3. Dukay-Szabó Szilvia – Ádám Szilvia – Susánszky Anna – Győrffy Zsuzsa 2013. Gyermekvállalás fiatal felnőttek körében:

- vágyak kontra tények. In: Susánszky Éva – Szántó Zsuzsa szerk. 2013. Magyar lelkiállapot 2013. Semmelweis Kiadó, Budapest. 227–243.
4. Gyórfly Zsuzsa – Susánszky Anna – Ádám Szilvia – Dukay-Szabó Szilvia 2013. A 35 év alatti felnőtt fiatalok párkapcsolati szokásai. Hogyan látják a férfiak és hogyan a nők? In: Susánszky Éva – Szántó Zsuzsa szerk. 2013. Magyar lelkiállapot 2013. Semmelweis Kiadó, Budapest. 199–212.
 5. Gyurgyík László 2015. A szlovákiai magyarság demográfiai folyamatai. Szlovákiai Magyarok Kerekasztala. 2015. február 2.
<http://www.kerekasztal.org/2015/02/gyurgyik-laszlo-a-szlovakiai-magyarsag-demografiai-folyamatai-a-kilencvenes-evektol-napjainkig-kulonos-tekitettel-az-ezredfordulo-utani-evekre/> (Letöltve: 2019.07.31.)
 6. Kapitány Balázs – Spéder Zsolt (2018): Gyermekvállalás. In: Monostori J. – Óri P. – Spéder Zs. (szerk. 2018): Demográfiai portré 2018. KSH NKI, Budapest: 47– 64.
 7. KSH 2016. Népesedési helyzetkép 2015. 2016. december.
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/nepesedes15.pdf> (Letöltve: 2018. március)
 8. KSH 2014. Statisztikai Tükör. A népesedési folyamatok társadalmi különbségei. 2014. december 15. (2014/126). <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/nepesedes.pdf> (Letöltve: 2018. március)
 9. Murinkó Livia – Rohr Adél (2018): Párkapcsolat, házasságkötés. In: Monostori J. – Óri P. – Spéder Zs. (szerk. 2018): Demográfiai portré 2018. KSH NKI, Bp.: 9 – 28.
 10. R. Fedor Anita 2016. Családalapítás és gyermekvállalás a fiatalok körében. ActaMedSoc Vol.7/2016. A Debreceni Egyetem Egészségtudományi Karának kiadványa. 11–28.
http://ams.foh.unideb.hu/sites/ams.foh.unideb.hu/files/acta_ms_vol7_no20-21_-_01_fedor.pdf (Letöltve: 2018. április)
 11. Susánszky Anna – Dukay-Szabó Szilvia – Gyórfly Zsuzsa – Ádám Szilvia 2013. Fiatalok házassággal és gyermekvállalással kapcsolatos beállítódása a férfi és női nemiszerep-stressz viszonylatában. In: Susánszky Éva – Szántó Zsuzsa szerk. 2013. Magyar lelkiállapot 2013. Semmelweis Kiadó, Budapest. 245–254.
 12. Szalma Ivett – Takács Judit 2016. Gyermektelenség Magyarországon: mítoszok és kutatási eredmények. Magyar Tudomány, a Magyar Tudományos Akadémia folyóirata. 2016/2.
<http://real.mtak.hu/32745/1/2016-Magyar-Tudomany->

- Szalma%E2%80%93Takacs.pdf (Letöltve: 2018. április)
13. Székely Levente – Szabó Andrea (szerk.) 2017: Magyar Ifjúság Kutatás 2016. Az ifjúságkutatás első eredményei. Ezek a mai magyar fiatalok! Új Nemzedék Központ Nonprofit Kft., Budapest.
http://www.ujnemzedek.hu/sites/default/files/magyar_ifjusag_2016_a4_web.pdf (Letöltve: 2018. április)

Egyéb irodalom

14. A család tegnap és ma 5. című konferencia. Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszéke, az MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport és az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Kaufmann Dávid Zsidó Kultúrakutató Csoportja által megrendezésre kerülő konferencia. Szeged, 2018. december 10-11.
15. A magyar családpolitika átlépte a határokat. 2018. szeptember 10.
<https://www.koppmariaintezet.hu/hu/osszeshir/96-a-magyar-csaladpolitika-atlepte-a-hatarokat> (Letöltve: 2019.07.31.)
16. A szlovákiai magyarok megmaradásának és fejlődésének alapfeltételei. Felvidék.Ma 2019.09.24. <https://felvidek.ma/2012/09/szlovakiai-magyar-alapdokumentum-kozossegunk-megmaradasanak-es-fejlodesenek-alapfeltetelei/> (Letöltve: 2019.07.31.)
17. Búss Attila 2018. Felvidéki magyarság: öregsünk és fogyunk. 2018. november 25.
<https://ma7.sk/kozelet/felvideki-magyarsag-oregshunk-es-fogyunk> (Letöltve: 2019.07.31.)
18. Kárpát-medencei demográfiai konferencia Dunaszerdahelyen. 2018. november 25.
<https://duray.sk/2018/11/karpat-medencei-demografiai-konferencia-dunaszerdahelyen/> (Letöltve: 2019.07.31.)
19. Kicsivel több gyere és anyasági. Újszo.com. 2018. január 11.
<https://uj szo.com/kozelet/kicsivel-tobb-gyere-es-anyasagi> (Letöltve: 2019.07.31.)
20. Köldökzsinór program – külföldi magyar családok támogatása. 2019. május 1.
<https://csalad.hu/cikk/koldokzsinor-program-kulfoldi-magyar-csaladok-tamogatasa> (Letöltve: 2019. 07.31.)
21. Lesújtó szlovákiai népességstatisztika rémisztő következményekkel. Körkép.Sk

<https://korkep.sk/cikkek/mindennapjaink/2017/05/26/lesujto-szlovakiai-nepesegstatisztika-remiszto-kovetkezmenyekkel/> 2017. május 26. (Letöltve: 2019.07.31.)

22. The Population Change in the SR. The Statistical Office of the Slovak Republic. 10.06.2019 (Letöltve. 2019.07.31.)
23. Stock of population in the SR on 31st December 2017. The Statistical Office of the Slovak Republic. 08.03.2018 (Letöltve: 2019.07.31.)
24. Szlovákia lakosainak száma nőtt, de a természetes népszaporulat csökkent tavaly. MTI 2018. május 28. <https://webradio.hu/hirek/kulfold/szlovakia-lakosainak-szama-nott-de-a-termeszetes-nepszaporulat-csokkent-tavaly> (Letöltve: 2019. 07.31.)

11. Melléklet

11.1. Kérdőív

A fiatalok (18 – 40 év) gyermekvállalását elősegítő tényezők feltárása a családokat segítő szakmai szervezetek körében.

A családsegítő intézmények szerepe a gyermekvállalás elősegítésében.

Tisztelt Válaszadó!

A Nemzetstratégiai Kutatóintézet a „Kor-Társ – Társ a fiatal családok mellett határon innen és túl” című projektje a fiatalok gyermekvállalást gátló okainak feltárására törekszik, illetve azt vizsgálja, hogyan, milyen eszközökkel lehetne elősegíteni a fiatalok (18–40 év) gyermekvállalását. Vizsgáljuk továbbá azt is, hogyan, milyen eszközökkel lehetne

hatékonyabbá tenni a családokat segítő intézmények szerepvállalását a gyermekvállalás elősegítésében.

Kérem, válaszaival segítse munkánkat. A válaszadás természetesen anonim, kizárólag a kutatás céljaira használjuk fel.

Válaszait, segítségét nagyon köszönjük.

Szakmai kérdések

1. Mit gondol, mik a mai fiatalok elköteleződési nehézségének legfontosabb okai? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

Szülőkhöz való erős kötődés	1	2	3	4	5	9
Nem megfelelő partner	1	2	3	4	5	9
Partnerrel szembeni bizalom hiánya	1	2	3	4	5	9
Anyagi- és egzisztenciális bizonytalanság	1	2	3	4	5	9
Munkahely hiánya	1	2	3	4	5	9
Lakás hiánya	1	2	3	4	5	9
Érzelmi labilitás	1	2	3	4	5	9
Döntésképtelenség	1	2	3	4	5	9
Kényelem	1	2	3	4	5	9
Felelősségvállalástól való félelem	1	2	3	4	5	9
Félelem a kudarctól, a válástól	1	2	3	4	5	9
Egyéb okok (mik?).....	1	2	3	4	5	9

2. Ön szerint mennyire fontosak az alábbi tényezők a hosszú távú, stabil párkapcsolat kialakítása érdekében? Mit javasolna a mai fiatalok számára? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

Hűség	1	2	3	4	5	9
Kölcsönös megbecsülés, tisztelet	1	2	3	4	5	9
Legyenek közös célok	1	2	3	4	5	9
Általános összhang a két fél között	1	2	3	4	5	9
Azonos értékrend	1	2	3	4	5	9
Közös érdeklődési kör	1	2	3	4	5	9
Megfelelő munkahely	1	2	3	4	5	9
Megfelelő lakás	1	2	3	4	5	9
Megfelelő jövedelem	1	2	3	4	5	9
Külön élni apóstól, anyóstól	1	2	3	4	5	9
Hasonló gyermeknevelési elvek	1	2	3	4	5	9
Azonos társadalmi származás	1	2	3	4	5	9
Közös problémamegoldás	1	2	3	4	5	9
Harmonikus szexuális élet	1	2	3	4	5	9
Egyetértés politikai kérdésekben	1	2	3	4	5	9
Egyéb (mik):.....	1	2	3	4	5	9

3. Mit gondol, mely tényezők és milyen mértékben hátráltatják ma a fiatalokat a

gyermekvállalásban? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

Anyagi körülmények	1	2	3	4	5	9
Hivatás, munkahelyi előmenetel, karrier	1	2	3	4	5	9
Félelem a munkahely elvesztésétől, a munkahely bizonytalansága, vagy hiánya	1	2	3	4	5	9
Saját vagy a párja egészségi állapota	1	2	3	4	5	9
Jelenlegi párkapcsolatát nem érzi megfelelőnek a gyermekvállalás szempontjából	1	2	3	4	5	9
Nem látja biztosítottak a gyermeke jövőjét	1	2	3	4	5	9
Szereti így az életét, nem akar változást	1	2	3	4	5	9
A lakáskörülményei	1	2	3	4	5	9
Idősödő szüleinek támogatása	1	2	3	4	5	9
A gyermekgondozással járó megterhelés	1	2	3	4	5	9
Párja nem szeretne több gyermeket	1	2	3	4	5	9
Félnek egy következő terhességtől, a szüléstől, rossz szülésélmények miatt	1	2	3	4	5	9
A születendő gyermek egészségi állapota feletti aggodalom	1	2	3	4	5	9
Társas támogatás (családi, baráti segítség) hiánya	1	2	3	4	5	9

Megszületendő gyermeke(i) egészségi állapota	1	2	3	4	5	9
Nem lehet több gyermeke (fogamzás, kihordás nem lehetséges)	1	2	3	4	5	9
Vallási okok	1	2	3	4	5	9
Egyéb okok (melyek?):.....	1	2	3	4	5	9

4. Mit gondol, mely tényezők és milyen mértékben hátráltatják ma a fiatalokat a további gyermekek vállalásában? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

Anyagi körülmények	1	2	3	4	5	9
Hivatás, munkahelyi előmenetel, karrier	1	2	3	4	5	9
Félelem a munkahely elvesztésétől, a munkahely bizonytalansága, vagy hiánya	1	2	3	4	5	9
Saját vagy a párja egészségi állapota	1	2	3	4	5	9
Jelenlegi párkapcsolatát nem érzi megfelelőnek a gyermekvállalás szempontjából	1	2	3	4	5	9
Nem látja biztosítottak a gyermeke jövőjét	1	2	3	4	5	9
Szereti így az életét, nem akar változást	1	2	3	4	5	9
A lakáskörülményei	1	2	3	4	5	9
Idősödő szüleinek támogatása	1	2	3	4	5	9
A gyermekgondozással járó megterhelés	1	2	3	4	5	9
Párja nem szeretne több gyermeket	1	2	3	4	5	9
Félnek egy következő terhességtől, a szüléstől, rossz szülésélmények miatt	1	2	3	4	5	9
A születendő gyermek egészségi állapota feletti aggodalom	1	2	3	4	5	9
Társas támogatás (családi, baráti segítség) hiánya	1	2	3	4	5	9

Megszületendő gyermeke(i) egészségi állapota	1	2	3	4	5	9
Nem lehet több gyermeke (fogamzás, kihordás nem lehetséges)	1	2	3	4	5	9
Vallási okok	1	2	3	4	5	9
Korábbi abortusz (és annak testi és lelki következményei)	1	2	3	4	5	9
Egyéb okok (melyek?):.....	1	2	3	4	5	9

5. Az Ön gyermekvállalása idején Ön hogyan, milyen eszközökkel birkózott meg a felmerülő akadályokkal? Kérem, jelöljön meg öt ilyen eszközt/javaslatot.

1.
2.
3.
4.
5.
6.

6. Mit gondol, milyen tényezők és mennyire ösztönözhetik a fiatalokat a gyermekvállalásra? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

Anyagi stabilitás, biztos jövedelem	1	2	3	4	5	9
Biztos munkahely	1	2	3	4	5	9
Megfelelő lakáskörülmények	1	2	3	4	5	9
Hosszú távú tervezhetőség, jövőkép	1	2	3	4	5	9
Megfelelő egészségi állapot	1	2	3	4	5	9
Megfelelő partner, társ, kapcsolat megléte	1	2	3	4	5	9
Rész-, rugalmas munkaidő, távmunka lehetősége	1	2	3	4	5	9
Megfelelő bölcsődei, óvodai ellátás, megfelelő iskola	1	2	3	4	5	9
Társas támogatás (szülői, baráti segítség)	1	2	3	4	5	9
Kormányzati támogatások (CSOK, házassági, családi adókedvezmény stb.)	1	2	3	4	5	9
Családokat segítő szervezetek és intézmények hatékonyabb szerepvállalása	1	2	3	4	5	9

7. Ön mennyire tartja hatékonyak az alábbi állami juttatásokat, családi támogatásokat a gyermekvállalás elősegítésében? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

3 éves korig igényelhető gyēs	1	2	3	4	5	9
Családi pótlék	1	2	3	4	5	9
2 éves koring igényelhető gyed	1	2	3	4	5	9
Diplomás gyed	1	2	3	4	5	9
Gyed-extra	1	2	3	4	5	9
Családi adókedvezmény	1	2	3	4	5	9
Házassági adókedvezmény	1	2	3	4	5	9
Állami támogatású lakáskölcsön	1	2	3	4	5	9
CSOK (családi otthonteremtési kedvezmény)	1	2	3	4	5	9
A szülők által nyújtott anyagi támogatás	1	2	3	4	5	9
A szülők, a család, a rokonok, a barátok által nyújtott konkrét segítség	1	2	3	4	5	9
Az, hogy a nagyszülő is igénybe veheti a gyest	1	2	3	4	5	9
Családbarát munkahelyek	1	2	3	4	5	9
Családsegítő szervezetek által nyújtott szakmai felkészítés, tanácsadás	1	2	3	4	5	9
Egyéb (mi?):.....	1	2	3	4	5	9

8. Kérem, jelölje meg, hogy az alábbi civil vagy egyházi szervezetek közül melyek és milyen mértékben segítik elő a fiatalok gyermekvállalását. Jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

Nagycsaládosok Országos Egyesülete	1	2	3	4	5	9
Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége	1	2	3	4	5	9
Pál Feri Mozgalom	1	2	3	4	5	9
Gyermekjóléti és Családsegítő Szolgálatok	1	2	3	4	5	9
Magyar Mentálhigiénés Szövetség	1	2	3	4	5	9
Egyházak	1	2	3	4	5	9
Három Királyfi Három Királyné Mozgalom	1	2	3	4	5	9
Egyéb (melyek?):.....	1	2	3	4	5	9

9. Kérem, jelölje meg, hogy az alábbi egyházak közül melyek és milyen mértékben segítik elő a fiatalok gyermekvállalását. Jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

Katolikus Egyház	1	2	3	4	5	9
Református Egyház	1	2	3	4	5	9
Evangélikus Egyház	1	2	3	4	5	9
Zsidó Hitközségek Szövetsége	1	2	3	4	5	9
Baptista Egyház	1	2	3	4	5	9
Hit Gyülekezete	1	2	3	4	5	9
Methodista Egyház	1	2	3	4	5	9
Pünkösdi Egyház	1	2	3	4	5	9
Hetednap Adventista Egyház	1	2	3	4	5	9
Krisna-tudatú Hívők Közössége	1	2	3	4	5	9
Üdvhadsereg Szabadegyház	1	2	3	4	5	9
Egyéb (mely szervezet?):.....	1	2	3	4	5	9

10. Kérem, nevezze meg azokat a családokat segítő intézményeket, amelyek ma a leghatékonyabban segítik elő a fiatalok gyermekvállalását.

1.
2.
3.
4.
5.

11. Ön szerint a családokat segítő intézmények milyen eszközökkel és mennyire tudják ma ösztönözni a fiatalok

gyermekvállalását? Kérem, jelölje 1-5-ig (1 legkevésbé, 5 – leginkább, 9 – nem tudom)

Csoportos- és személyes tanácsadás	1	2	3	4	5	9
Gyermekvállalást érintő konferenciák, rendezvények	1	2	3	4	5	9
Lelki gondozás	1	2	3	4	5	9
Pályázatok kiírása, lebonyolítása	1	2	3	4	5	9
Egyéb (mik?):..... ...	1	2	3	4	5	9

12. Ön szerint a családsegítő szervezetek hogyan és milyen konkrét eszközökkel tudnák a jelenleginél még hatékonyabban ösztönözni a fiatalok gyermekvállalását? (Kérem, írja le részletesen a javaslatait.)

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

Általános kérdések

13. Mi az Ön neme?

nő	
férfi	

14. Hány éves Ön?

14-18	
18-25	
26-35	
36-45	
46-65	
66 év felett	

15. Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége?

1. nem fejezte be az általános iskolát	
2. befejezett általános iskola	
3. befejezett szakiskola, szakmunkásképző	
4. befejezett szakközépiskola	
5. befejezett gimnázium	
6. befejezett felsőfokú szakképzés, technikum	
7. befejezett egyetemi alapszak vagy főiskola	
8. befejezett egyetem, egyetemi mesterszak	
9. felsőfokú végzettség tudományos fokozattal	
10. nincs válasz	

16. Mi a családi állapota?

11. nőtlen, hajadon (egyedülálló)	
12. házas	
13. nem házas, de együtt él (élettársa van)	
14. elvált (külön él)	
15. özvegy	
16. nincs válasz	

17. Van-e Önnek gyermeke?

Igen, van gyermekem	
Nincs gyermekem	

18. Ha a válasza igen, kérem, jelölje, hogy hány gyermeke van!

1	
2	
3	
4	
5	
6	
több	

19. Mivel foglalkozik Ön jelenleg?

1. tanul	
2. közalkalmazottként dolgozik	
3. köztisztviselőként dolgozik	
4. magáncégnél beosztott	
5. magáncégnél vezető beosztásban dolgozik	
6. önfoglalkoztató, gazdálkodó, egyéni vállalkozó	
7. nyugdíjas	
8. munkanélküli	
9. közfoglalkoztatott	
10. GYES-en, GYED-en van	
11. Háztartásbeli	
12. egyéb, éspedig:	
13. nincs válasz	

20. Hol található (melyik ország területén) az Önt foglalkoztató intézmény, szervezet székhelye?

Magyarország	
Szlovákia	
Egyéb (hol?)	

21. Mi az intézmény, szervezet fő működési profilja?

Családtámogatás – civil szervezet	
Családtámogatás – közigazgatási szervezet	
Ifjúság-segítés – civil szervezet	
Ifjúság segítés – közigazgatási szervezet	
Mentálhigiéné – civil szervezet, szakmai szövetség	
Egyházi tevékenység	
Egyéb (mi?)	

22. Mi az Ön szakterülete?

Mentálhigiéné szakember	
Szociális munkás	
Családsegítő	
Lelki gondozó	
Szociológus	
Közgazdász	
Egyéb (mi?).....	

Köszönjük az idejét és az értékes válaszait!

*Forrás: Susánszky Éva – Szántó Zsuzsa
(2013): Magyar lelkiállapot. Semmelweis
Kiadó, Budapest és NSKI saját munka.*